

ΑΦΙΕΡΩΜΑ ΣΤΟΝ ΜΙΧ. ΠΕΡΑΝΘΗ

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

ΚΩΣΤΑ Δ. ΤΖΕΤΗ	:	*Αντιπροσφορά στον Μιχ. Περάνθη	Σελ. 167
Ω.	:	Μιχαήλ Περάνθης (διοργ. σημείωμα)	» 168
		Τὰ εικοσάχρονα του Περάνθη	» 169
ΞΕΝ. ΚΟΤΣΑΡΙΔΑ	:	*Ομιλία	» 170
ΙΩ. ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ	:	*Ομιλία	» 171
ΣΤΡΑΤΗ ΜΥΡΙΒΗΛΗ	:	*Ομιλία	» 173
ΜΙΧ. ΠΕΡΑΝΘΗ	:	Εὐχαριστίες	» 174
ΓΙΑΝΝΗ ΔΑΛΛΑ	:	Μιχ. Περάνθης (*Απόσπ. ὀμιλίας)	» 175
ΑΠ. ΣΑΧΙΝΗ	:	Μιχ. Περάνθης	» 179
ΑΔΚ. ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΥ	:	«Οἱ Σουλιῶτες»—Μιχ. Περάνθη	» 186
Ν. ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΑΟΥ	:	Μιχ. Περάνθης	» 193
		ΝΕΑ ΑΠΟ ΤΟΝ ΤΟΠΟ ΜΑΣ	» 194

ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

„ Σ Κ Ο Υ Φ Α Σ „

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Τάκης Βαφιᾶς
Κώστας Τσέτης
Βασ. Πετρόπουλος

ΑΝΤΕΠΙΣΤΕΛΛΟΝΤΑ ΜΕΛΗ:

Μιχαήλ Περάνθης (Ἀθῆναι)
Δημ. Σαλαμάγκας (Ἰωάννινα)
Γιάννης Δάλλας (Ἰωάννινα)
Γ. Οικονομίδης (Ἀθῆναι)
Κων. Διαμάντης (Ἀθῆναι)
Μαρία Ἀρκαδίου (Ἀθῆναι)

ΜΙΧ. ΠΕΡΑΝΘΗΣ — Παστέλ της Θάλειας Φλωρά — Καραβία (1953)

Σ Κ Υ Φ Λ Σ

ΕΤΟΣ Εον

ΑΡΤΑ—ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ—1959

ΤΟΜΟΣ Β' ΤΕΥΧΟΣ 15ον

Ἐκδότης: Μουσικοφιλολογικὸς Σύλλογος Ἄρτης δ' «Σκουφᾶς»
Διευθύνεται ὑπὸ Συντακτικῆς Ἐπιτροπῆς:—Υπεύθυνος Συντάξεως: Τάκης Βαφιάς
Ἐτήσια συνδρομὴ δραχ 30—Νομικῶν Προσώπων δραχ. 60—Τιμὴ τεύχους δραχ. 7

ΚΩΣΤΑ Δ. ΤΣΕΤΗ

ΑΝΤΙΠΡΟΣΦΟΡΑ ΣΤΟΝ ΜΙΧΑΛΗ ΠΕΡΑΝΘΗ

Γιὰ τὸν Μιχάλη Περάνθη, τὰ λογοτεχνικά του εικοσάχρονα, ἀπέτελεσαν ταυτόχρονα σταθμὸ πνευματικῆς ἐπισκοπῆσεως καὶ ἀφετηρία πρὸς νέες κατακτήσεις ὀλκῆς! Σὲ μᾶς, ἔδωσαν τὴν εὐκαιρία, νὰ ἐρευνήσουμε πλατύτερα καὶ νὰ συνειδητοποιήσουμε στέρρα τὴν φυσιογνωμία του. Τέλος γιὰ τὴν Ἄρτα, ἦταν σπουδαῖο ἐπίτευγμα, γιὰτὶ κατατάχθηκε στὶς πόλεις, ποὺ ἔχουν νὰ ἐπιδείξουν στὸ ἐνεργητικὸ τους πνευματικὸς μορφὲς πρῶτου μεγέθους!

Ὁ Μιχάλης Περάνθη, κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ εικοσάχρονου ἀσκητικοῦ του μόχθου, μὲ πόρους τὶς ψυχικὲς του ἀρετὲς καὶ τὶς λυρικὲς του ἐξάρσεις, τὴν αἰσθητικὴν του διεΐσδυση καὶ τὶς πολυεδρικὲς του συλλήψεις, μεταμορφώθηκε σὲ μιὰ ἔξοχη πνευματικὴ προσωπικότητα! Μὲ σπάνιες ἐμπειρίες σὲ κίνηση καὶ μὲ ἐκλεπτισμένους αἰσθηθεῖς ἰσχυρᾶς λήψεως ἐν ἐργηθῶρσει, μὲ πρωτότυπα σχέδια καὶ εὐρύχωρες προοπτικὲς, τὸν βρῖσκομε σήμερον στὶς δημιουργικὲς του ἐπάλλξεις, ἀγέρωχο καὶ δλοκληρωμένο, κύριον ἰδιοτήτων ποὺ προδικάζουν τὴν διαίωνα ἀσπερισμὸν του! Ὁ Μιχάλης Περάνθη μὲ τὸ γυμνασμένο ἔνστικτον καὶ τὴν ἀλάνθαστην διαίσθησίν του, πολὺ ἐνωρίς ἀντελήφθηκε καὶ πέτυχε τὸ στόχον του! Ἐννοῶ τὴν Ἱστορικὴ Μυθιστοριογραφία, ποὺ θὰ τὴν ὑπηρετήσῃ καὶ θὰ τὴν προαγάγῃ μὲ ἀπαράμιλλη δεξιότητι! Σύντομα φιλοτεχνῶντας τὸ πορτραῖτον του μέσα στὰ χρονικὰ πλαίσια τῆς δράσεώς του, δὲν θὰ τὸ δλοκλήρωνα, ἂν παρέλειπα νὰ ἐξάρω ἰδιαίτερα τὴν προσωπικὴν του γοητεία, ποὺ ἔχει συστατικὰ τῆς τὴν ἀπέριττη ἰδιοσυγκρασία του, τὸ χαρακτηριστικὸν του ἦθος καὶ τὴν ἐμφυτην καλωσύνην του! Ἡ ἔσωτερικὴ του συγκρότησις, ἀναμφισβή-

τητα ἐπαγωγός, τὸν βοήθησε, νὰ μὴν ἐπιτηδεύσῃ τοὺς δεσμούς του μὲ τὴν γενέτειρα, ἀλλὰ ἀντίθετα νὰ τοὺς ἐνισχύσῃ καὶ νὰ τοὺς θεωρᾶν, σὲ βαθμὸν μάλιστα ἀνάλογο μὲ τὸ πνευματικὸν του ἀνέβασμα! Ἐτσι δὲν ἀποκόπηκε ἀπὸ τὶς φυσικὲς πηγὲς του καὶ δὲν ἐξέφυγε ἀπὸ τὴν κοίτην του! Τὸ γεγονός αὐτὸ, τὸν ἀνεβάζει ἀκόμη περισσότερο στὴ συνείδησιν τοῦ τόπου μας!

Οἱ ἐκδηλώσεις γιὰ τὴν εικοσάχρονη δημιουργίαν τοῦ Μιχάλη Περάνθη, εἶχαν τὴν βαθύτερην ἔννοιαν μιᾶς ἀντιπροσφορᾶς τοῦ λαοῦ μας, στὸν ἐργάτην γιὰ τὸ ἔργον του, ποὺ τὸ παρακολουθεῖ ἀθρόοβα, τὸ κρίνει ἀδέκαστα καὶ τὸ θαυμάζει! Μὲ τὴν εὐκαιρίαν αὐτὴν δὲν ἀποφεύγω νὰ τονίσω τὸ ἐνθαρρυντικὸν γεγονός, ὅτι στὴν νευρόσπαστην ἐποχῆν μας, οἱ ἀνθρωποὶ στὸ σύνολόν τους, δὲν διαβρώθηκαν ἀπὸ τὸν πολιτισμὸν τῶν πυραύλων, ὥστε νὰ ἀδιαφοροῦν γιὰ τὶς ὑπέροχας ἀξίες καὶ τὰ ἰδανικά καὶ νὰ θέλουν τὴν ζωὴν τους χέρσα κ' ἔρημην ἀπὸ τὸ αἰσθητικὸν της κάλλος! Ἀντίθετα, ἀναγνωρίζουν τὴν ὑπεροχὴν τῆς πνευματικῆς δημιουργίας καὶ αἰσθάνονται τὴν ἀνάγκην, σὺν ἀντίδοτον στὴ διαβρώσιν ποὺ τοὺς ἀπειλεῖ, νὰ διατηροῦν ἐπαφὴν μαζὶ τῆς, νὰ τὴν ἀφομοιώσουν καὶ νὰ ἐνισχυθοῦν ἀπὸ τὶς ἐπιδράσεις τῆς!

Ἡ Ἄρτα ἐπιβραβεύοντας τὸν Μιχάλη Περάνθη γιὰ τὴν θητείαν του στὰ γράμματα, ἐξεπλήρωσε ἕνα χρέος. Ἀπέδειξε ἀκόμη, ὅτι τὴν προσωπικότητά της δὲν τὴν ἀντλεῖ μόνον ἀπὸ τοὺς ἱστορικοὺς της χώρους, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοὺς πνευματικοὺς της δημιουργοὺς, ποὺ τὴν καθοδηγοῦν καὶ τὴν ἐξελίσσουν, τῆς χαρίζουν παλμούς πνευματικῆς ὑγείας καὶ τὴν ἀντιπροσωπεύουν ἰσόβια στὴ σκέψιν καὶ τὴν συνείδησιν τοῦ λαοῦ!

Μιχαήλ Περάνθης

Γεννήθηκε τὸ 1917 στὴν Ἄρτα, ὅπου καὶ τελείωσε τὶς ἐγκύκλιες σπουδές του. Ἀκολούθως ἐγκαταστάθηκε στὴν Ἀθήνα, ὅπου σπούδασε νομικά, λαβὼν τὸ πτυχίον Πολιτικῶν καὶ Οἰκονομικῶν Ἐπιστημῶν. Ταυτοχρόνως ἐπιδόθηκε στὴ δημοσιογραφία, ἐργασθεὶς στὶς ἐφημερίδες «Ἐθνος», «Ἀθηναϊκή», «Ἐλευθέρος Λόγος», «Ἑλληνικὸν Αἷμα» κ.λ.π. Διαρκούσης τῆς στρατιωτικῆς του θητείας, εἰς τὴν Θρόακην, ἔξερράγη ὁ πόλεμος, ὁπότε ἐφοίτησεν εἰς τὴν Σχολὴν Καβάλλας καὶ ἐξήλθεν ἔφ. ἀνθυπολοχαγός, ὑπηρετήσας

εἰς τὸ Μακεδονικὸν μέτωπον μέχρι τῆς 4ης Ἀπριλίου 1941, ὁπότε συνελήφθη αἰχμάλωτος ἀπὸ τοὺς Γερμανοὺς, ἀπολυθεὶς τὸν Ἰούνιον τοῦ ἰδίου ἔτους. Κατὰ τὴν περιόδον τῆς κατοχῆς ἐιργάσθη ἐπὶ τριετίαν ὡς ὑπάλληλος τοῦ ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου. Ἀπὸ τοῦ Δεκεμβρίου 1944 μέχρι τοῦ Δεκεμβρίου 1948 ἐκλήθη καὶ πάλιν ἐπὶ ὁλόκληρον τετραετίαν εἰς τὰς τάξεις τοῦ στρατοῦ, ὑπηρετήσας ὡς ἔφ. ὑπολοχαγὸς καὶ τιμηθεὶς μετὰ τὸν Πολεμικὸν Σταυρόν. Ἐπανελθὼν εἰς τὴν ἐνεργὸν δημοσιογραφίαν, ἔγραψεν ἐπίσης ἐπιφυλλίδες καὶ χρονογραφήματα καὶ ἡσχολήθη μετὰ τὴν κριτικὴν τοῦ βιβλίου, τοῦ θεάτρου καὶ τοῦ κινηματογράφου. Συνεργάστηκε ἐπίσης στὸ ραδιόφωνο καὶ ἔδωσε πολλὰς διαλέξεις, τόσο στὴν πρωτεύουσα, ὅσο καὶ στὰ ἐπαρχιακὰ κέντρα (Θεσσαλονίκη, Πάτρα, Ἰωάννινα, Ἄρτα κλπ) Ὑπῆρξεν ἀπὸ τὰ ἰδρυτικὰ μέλη τῆς «Ἐθνικῆς Ἑταιρίας Ἑλλήνων Λογοτεχνῶν», στὴ διοίκηση τῆς ὁποίας μετεἶχεν σχεδὸν συνεχῶς ἀπὸ τὸ 1945. Τὸ 1928 ἐξελέγη γενικὸς γραμματεὺς τῆς «Ὁμοσπονδίας Λογοτεχνικῶν καὶ καλλιτεχνικῶν Ὁργανώσεων». Διετέλεσεν ἐπίσης σύμβουλος ἐπὶ πνευματικῶν θεμάτων εἰς τὸ ὑπουργεῖον Προεδρίας Κυβερνήσεως καὶ ἀπὸ τοῦ 1956 διευθύνει τὴν σύνταξιν τῆς ἐπανεκκινουμένης «Μεγάλῃς Ἑλληνικῆς Ἐγκυκλοπαιδείας». Ἡ πρώτη φιλολογικὴ του ἐπίδοσις ἤρχισεν ἀπὸ τὸ 1935 διὰ δημοσιεύσεων εἰς τὰ διάφορα λογοτεχνικὰ περιοδικὰ (Νέα Ἑστία, Πνευματικὴ Ζωή, Ἑλληνικὴ Δημοουργία, Νέα Πορεία, Ἠπειρωτικὴ Ἑστία, Σκουφᾶς κλπ), εἰς τὰ ὅποια συνειργάσθη μετὰ ποιήματα, δοκίμια, μελέτες, διηγήματα καὶ πεζογραφήματα. Τὸ 1934 ἐβραβεύθη ἀπὸ τὴν Ἀκαδημίαν Ἀθηνῶν ὡς ἀριστεύσας εἰς τὰς εἰσαγωγικὰς ἐξετάσεις τοῦ Πανεπιστημίου. Τὸ 1935 ἔλαβε τὸ πρῶτον βραβεῖον εἰς τὸ διαγώνισμα τῆς Ἠπειρωτικῆς Ἑταιρίας Ἰωαννίνων διὰ τὴν καλυτέραν λαογραφικὴν Συλλογὴν. Ἐβραβεύθη ἐπίσης ἀπὸ τὴν Ἀκαδημίαν Ἀθηνῶν διὰ τὴν ἔκδοσιν τῶν Ἀπάντων τοῦ Κρυστάλλη (1952) τὸ δὲ τελευταῖον του μυθιστορημα «Σουλῶτες» ἔτυχε διπλῆς βραβεύσεως (1957), λαβὼν τὸ Α΄ Κρητικὸν βραβεῖον μυθιστορηματικῆς βιογραφίας τοῦ Ὑπ. Παιδείας καὶ τὸ Α΄ βραβεῖον πεζογραφίας τοῦ Δήμου Ἀθηναίων. Ποιήματά του μετεφράσθησαν εἰς τὰ γαλλικά, γερμανικά, γιουγκοσλαβικά καὶ ἀρμενικά. Εἰς αὐτοτελεῖς τόμους ἔξεδωκε μέχρι τοῦδε 16 ἔργα του, — ποιητικῆς συλλογῆς, κριτικῆς ἐκδόσεως, ἱστορικῆς καὶ φιλολογικῆς μελέτης, μυθιστορημάτων καὶ μυθιστορηματικῆς βιογραφίας, εἶδος τὸ ὁποῖον πρῶτος καθιέρωσεν εἰς τὴν ἑλληνικὴν λογοτεχνίαν. Εἰς ἄλλην στήλην δημοσιεύομεν πλήρη κατάλογον τῶν μέχρι τοῦδε ἐκδόσεων τοῦ Μιχ. Περάνθης.

ΤΑ ΕΙΚΟΣΑΧΡΟΝΑ ΤΟΥ ΠΕΡΑΝΘΗ

ΓΙΟΡΤΑΣΤΗΚΑΝ ΤΗ ΔΕΥΤΕΡΗ ΜΕΡΑ ΤΟΥ
ΠΑΣΧΑ ΜΕ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΩΝ ΕΠΙΣΗ-
ΜΩΝ ΚΑΙ ΤΟΥ ΛΑΟΥ — ΜΙΑ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ
ΤΗΣ ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΣΕΩΣ — ΟΙ ΟΜΙΛΙΕΣ

Τὴν 4ην Μαΐου, Δευτέραν ἡμέραν τοῦ Πάσχα, ἐγένετο εἰς τὴν αἴθουσαν τοῦ κινηματοθεάτρου «Ὁρφεύς» μία ἀπὸ τὰς λαμπροτέρας φιλολογικὰς ἐκδηλώσεις τοῦ μουσικοφιλολογικοῦ συλλόγου τῆς πόλεως μας «Σκουφᾶς», πρὸς ἑυρτασμόν τῆς συμπληρώσεως μιᾶς εἰκοσαετίας λογοτεχνικῆς δράσεως τοῦ συμπατριώτου μας συγγραφέως κ. Μιχ. Περάνθη.

Ἡ αἴθουσα ἦτο πλήρης ἀκροατῶν, παρέστησαν δὲ ἐπίσης αἱ τοπικαὶ ἀρχαὶ τῆς πόλεως, ὁ Νομάρχης Ἄρτης κ. Τζόβας, ὁ Σεβ. Μητροπολίτης κ. Ἰγνάτιος, ὁ Δήμαρχος κ. Ἴω. Παπαβασιλείου, ὁ πρῶν γεν. διοικητῆς Ἡπείρου κ. Ν. Καλέλλης, τὸ προεδρεῖον τοῦ «Σκουφᾶ», ἄλλοι ἐπίσημοι καὶ πλῆθος κόσμου. Ὅμοίως παρευρέθησαν οἱ ἐξ Ἀθηνῶν ἐλθόντες πρὸς τοῦτο ἐκλεκτοὶ Λόγιοι, ὅπως ὁ ἀκαδημαϊκὸς κ. Στράτης Μυριβήλης, ὁ διευθυντῆς Γραμμᾶτων καὶ Τεχνῶν τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας κ. Γ. Κουρνούτος, ἡ γεν. γραμματεὺς τῆς «Ἐθνικῆς Ἑταιρίας Ἑλλήνων Λογοτεχνῶν» κ. Μαρία Περ. Ράλλη, ὁ πρόεδρος τῆς «Ἑταιρίας Ἐρακικῶν Μελετῶν» κ. Πολ. Παπαχριστοδούλου κ. ἄ.

Ἡ ἑορτὴ ἤνοιξε δι' ἐμπνευσμένης προσφωνήσεως τοῦ προέδρου τοῦ «Σκουφᾶ» κ. Ξενοφ. Κοτσαρίδα, ὅστις ἐξήρθε τὴν προσωπικότητα τοῦ κ. Περάνθη. Ἀκολούθως ἀπήύθυνε συγκινητικὸν χαιρετισμὸν ἐκ μέρους τῆς πόλεως Ἄρτης ὁ Δήμαρχος κ. Ἴω. Παπαβασιλείου. Ἐν συνεχείᾳ ἀνήλθεν εἰς τὸ βῆμα ὁ ἀκαδημαϊκὸς κ. Μυριβήλης, ὅστις ἐχαιρέτησε μὲ σύντομη προσλαλιὰ τὸν κ. Περάνθη, εὐχαριστήσας συγχρόνως διὰ τὴν ἐγκαρδιότητα τῆς ὑποδοχῆς ἢ ὅποια ἐπεφυλάχθη εἰς τοὺς ἐξ Ἀθηνῶν προσκεκλημένους τοῦ «Σκουφᾶ».

Τὸν Μυριβήλην διεδέχη ὁ κύριος ὁμιλητῆς, καθηγητῆς καὶ ποιητῆς κ. Γιάννης Δάλλας, ὁ ὅποιος ὠμίλησεν ἐπὶ ὥραν περίπου, ἄνευ χειρογράφου, ἀναλύσας ὅλους τοὺς τομεῖς λογοτεχνικῆς δράσεως τοῦ Περάνθη (ποίησιν, μελέτην, μυθιστορηματικὴν βιογραφίαν, μυθιστόρημα).

Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ὁμιλίας αὐτῆς ἀπηγγέλθησαν τρία ποιήματα τοῦ Περάνθη (Βράδου χειμωνιάτικο, Τὸ δάσος τοῦ Καλοκαίριου, Ἐπιτάφιον) ἀπὸ τὰς μαθητρίας τοῦ γυμνασίου διδάς Ἑλ. Μακρυγιάννη, Θεοδ. Λούφα καὶ Νίκην Μανακανάτα. Ἐπίσης ὁ διακεκριμένος ἠθοποιὸς τοῦ ἔθνικοῦ μας θεάτρου συμπολίτης κ. Γρηγόρης Βαφιάς ἀπέδωσε θαυμασίως δύο χαρακτηριστικὰ ἀποσπάσματα ἀπὸ πεζογραφικὰς σελίδας τοῦ Περάνθη «Κοσμοκαλόγερος» καὶ «Σουλιῶτες».

Τέλος ἀνῆλθεν εἰς τὸ βῆμα ὁ τιμώμενος λογοτέχνης, ὁ ὁποῖος ἠὲ χάριστησε τὸν ὄργανωτὴν σύλλογον καὶ τὸ κοινὸν τῆς πόλεως διὰ τὰς πρὸς αὐτὸν τιμητικὰς ἐκδηλώσεις.

Μετὰ τὴν λήξιν τῆς τελετῆς οἱ παρευρεθέντες συνεχάρησαν τὸν κ. Περάνθη καὶ τοὺς ὄργανωτάς. Τὴν μεσημβρίαν τῆς ἰδίας ἡμέρας ἡ διοίκησις τοῦ «Σκουφᾶ» παρέθεσεν εἰς τὸ ἐστιατόριον «Κέντρον» γεῦμα πρὸς τιμὴν τοῦ κ. Περάνθη καὶ τῶν ἐξ Ἀθηνῶν ἐκλεκτῶν ἐπισκεπτῶν.

Ἡ ΠΡΟΣΦΩΝΗΣΗ ΤΟΥ ΠΡΟΕΔΡΟΥ ΤΟΥ «ΣΚΟΥΦᾶ» κ. ΞΕΝΟΦ. ΚΟΤΣΑΡΙΔΑ

Μὲ πολὺ συγκίνηση ἀνεβαίνω στὴ θέση αὐτῆ, ἀπλῶς γιὰ νὰ ἀναγγείλω τὴ σημερινὴ γιορτῆ, τὴν γιορτῆ αὐτῆ πού ὁ «Σκουφᾶς», συνεχίζοντας μιὰ παλῆα πνευματικὴ παράδοση, ὠργάνωσε σὰν πληρεξούσιος ὄλων τῶν κατοίκων τῆς πόλεως καὶ σὰν διερμηνεὺς τῶν αἰσθημάτων τῆς ἀγάπης πρὸς τὸν λόγιον πού τιμοῦμε σήμερα. Γιατὶ πραγματικῶς ὁ Μιχαὴλ Περάνθης ἀποτελεῖ ἓνα πολύτιμο στοιχεῖο στὰ νεοελληνικὰ γράμματα καὶ ἓνα καύχημα γιὰ τὸν τόπο μας.

Ἐπεὶ Περάνθης, πού γεννήθηκε ἐδῶ, στὴν Ἄρτα, εἶναι ἓνα παιδί αὐτοδημιούργητο, μὲ τοὺς σπινθηρισμοὺς τοὺς πηγαιούς ὄλων τῶν ἀνθρώπων πού ἔχουν μέσα τους τὴν δημιουργικὴ ἔφεση, πού ἔχουν τὸ τάλαντον τῆς δημιουργίας, καὶ στοὺς ὁποίους οἱ πνευματικὲς κατακτήσεις δεσπόζουν ἀπόλυτα. Γιατὶ ξεκινοῦν ἀπὸ ἓνα πνευματικὸ ἰδανικόν. Τέτοιο δέ, ὑποθέτω ὅτι κανένας δὲν μπορεῖ νὰ ἀρνηθῆ ὅτι ἄφθονο ἔχει ὁ Μιχαὴλ Περάνθης ὁ ἄνθρωπος αὐτός, πού ξεκίνησε ἀπὸ δῶ ἓνα καλὸ καὶ φτωχὸ παιδί, ἐπῆγε στὰς Ἀθήνας, ἐδημιουργήθη, ἀνεδείχθη καὶ συνέγραψε ποικίλες ἐργασίες ὁ ἄνθρωπος αὐτός, πού μέσα στὴν ἔκρηξη τῆς ἀνιδιοτελείας του,—τὸ ἀναφέρω ὄχι γιὰ ἄλλο λόγο, ἀλλὰ γιὰ νὰ δηλώσω τὸν λαμπρό του χαρακτῆρα καὶ τὸ ἦθος του—ἀνέλαβε ἓνα βαρῦτατο φορτίο, τὴν συγγραφή τοῦ «Τουριστικοῦ ὁδηγοῦ τῆς Ἄρτας», πού μόνον ὁποῖος ἀνακατεύεται μὲ συνθετικὲς τέτοιες—καὶ τόσης χρησιμότητος—ἐργασίες, μόνον ἐκεῖνος μπορεῖ νὰ ἔχη συναίσθησι τῶν μεγάλων δυσχερειῶν καὶ τοῦ μεγάλου μόχθου

πού απαιτείται.

Ὁ «Σκουφᾶς», ἐπαναλαμβάνω, αἰσθάνεται ὑπερηφάνεια καὶ χαρά μαζί—ὑπερηφάνεια γιὰ τὴν παραγωγή του, χαρά, γιατί τὸν βλέπει ἀνάμεσα στὰ καθίσματα αὐτά, πλατισωμένον καὶ ἀπὸ κορυφαίους ἐκπροσώπους τῆς ἑλληνικῆς διανοήσεως, ὅπως ὁ ἀκαδημαϊκὸς Στράτης Μυριβήλης, ὁ Γεν. Διευθυντὴς Γραμμάτων καὶ Τεχνῶν παρὰ τῷ Ὑπουργεῖῳ Παιδείας κ. Κορνοῦτος κλπ., φίλοι του οἱ ὁποῖοι ἀγαποῦν τὸν Περάνθη, ὄχι μόνον ὡς ἄνθρωπον, ἀλλὰ καὶ ὡς στέλεχος τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων. Βεβαίως δὲν ἀπόκειται εἰς ἐμένα νὰ σᾶς ἀπασχολήσω περισσότερο. Διότι, μετ' ἐμέ, τὰ αἰσθήματα τῆς πόλεως θὰ ἐρμηνεύσῃ ὁ κ. δήμαρχος, καὶ τὸ ἔργον του θὰ ἀναλύσῃ ἐξαιρετος καὶ ἐμβριθὴς φιλόλογος, ὁ κ. Δάλλας.

Θὰ καταπατοῦσα ἀσφαλῶς ξένα οἰκόπεδα ἂν ἐπέμεινα καὶ νὰ σᾶς ἀπαριθμήσω ἔστω τὸν κατάλογον τῶν ἔργων του, πού εἶναι πολλὰ καὶ ποικίλα.

Ἄλλὰ, ἀνεξαρτήτως τοῦ τί ἔγραψεν ὁ Περάνθη, ἢ "Ἄρτα τὸν ἀγαπᾶ. Διότι τὸν θεωρεῖ δικό της παιδί. Καὶ ὅταν ἀγαπᾶς ἕναν ἄνθρωπον, ὅσα ἔγραψε εἶναι καλά. Αὐτὸ δὲν σημαίνει ὅτι λέμε τὰ ἔργα του καλά, μόνον διότι τὸν ἀγαποῦμε. Ὁχι. Συμβαίνει τὰ ἔργα του νὰ εἶναι καὶ πραγματικῶς ἀριστουργήματα τῆς νεοελληνικῆς φιλολογίας. Αἰσθάνομαι, ἐπαναλαμβάνω, συγκίνηση καὶ ὑπερηφάνεια, διότι ὡς πρόεδρος τοῦ «Σκουφᾶ» κηρύσσω τὴν ἑναρξιν τῆς ἑορτῆς αὐτῆς.

ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΔΗΜΑΡΧΟΥ κ. ΙΩΑΝΝΟΥ ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

«Ὁ σύλλογος «Σκουφᾶς», πού συνεχίζει τώρα τὴν ἐθνικὴν, πνευματικὴν καὶ κοινωνικὴν του πορεία, ὑπὸ τὴν πεφωτισμένην προεδρίαν τοῦ διακεκριμένου συμπολίτου, φίλου καὶ ἐπιστήμονος κ. Ξενοφῶντος Κοτσαρίδα, μὲ τὴν συνεργασίαν καὶ τὸν ζῆλον τῶν ἐκλεκτῶν του συνεργατῶν πού ἀποτελοῦν τὸ διοικητικὸν συμβούλιον τοῦ Συλλόγου, εἶχε τὴν ὥραϊαν ἔμπνευσιν καὶ πρωτοβουλίαν νὰ τιμήσῃ μὲ τὴν ἐκλεκτὴν αὐτὴν πνευματικὴν συνάθροισιν τῆς κοινωνίας μας τὸ ἐκλεκτὸν πνευματικὸν τέκνον τῆς "Ἄρτης, τὸν κύριον Μιχαήλ Παπαδόπουλον—Ἰεράνθη.

Αἰσθάνομαι ἰδιαιτέραν χαρὰν καὶ εἰλικρινῆ προσωπικὴν συγκίνησιν διότι σύμπτωσις εὐτυχῆς μὲ ἔφερε εἰς τὸ τιμημένον βῆμα τοῦ «Σκουφᾶ», νὰ χαιρετίσω ἐκ μέρους τῆς ἰδιαιτέρας του πατρίδος τὸν τιμώμενον δημοσιογράφον, λογοτέχνην, ποιητὴν καὶ συγγραφέα, πού τιμᾶ μὲ τὸ ἔργον του, καὶ πρό παντός μὲ τὸ ἦθος του, τὰ νεοελληνικὰ γράμματα, τὴν νεοελληνικὴν τέχνην καὶ τὴν σύγχρονον ἑλληνικὴν πνευματικὴν μας ζωὴν.

Με τὸν κ. Περάνθη με συνδέουν ὅλως ἰδιαίτεροι ψυχικοί, πνευματικοὶ καὶ συναισθηματικοὶ δεσμοί, διότι ἔζησα τὴν προσωπικὴν του ζωὴν ἀπὸ τῆς παιδικῆς του ἡλικίας, ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῶν πρώτων πνευματικῶν του ἀνησυχιῶν, αἱ ὁποῖαι εἶχον συνταυτισθῆ με τὸν ἀνθρώπινον πόνον— πού ὅταν ἔρχεται νὰ ἐκδηλωθῆ πρόωρα διαμορφώνει δι' ὅλην τὴν ὑπόλοιπον ζωὴν τὴν προσωπικότητα τῶν πνευματικῶν ἀνθρώπων.

Δὲν εἶμαι συνεπῶς ἐκεῖνος πού θὰ ἤμποροῦσα νὰ κάμω σήμερον κριτικὴν τοῦ ἐκλεκτοῦ αὐτοῦ διανοουμένου, διότι θὰ ἦτο ἀναπόφευκτον, ἂν τὸ ἀποτολμοῦσα, νὰ παρασυρθῶ εἰς τελείως προσωπικὰς κρίσεις πού θὰ ἔθιγαν τὴν μετριοφροσύνην τοῦ τιμωμένου καὶ ἴσως καὶ τὴν ἀξίαν, ἐξ ἀντικειμένου, τοῦ πολυσύνθετου ἔργου του.

Τὸ ἔργον τοῦτο ἀφήνω εἰς ἄλλους ἐκλεκτοὺς καὶ διακεκριμένους πνευματικὸς ἀνθρώπους, οἱ ὁποῖοι με τὴν γνώσιν των καὶ με τὴν ἀντικειμενικὴν των κρίσιν θὰ τοποθετήσουν τὸν κ. Περάνθη εἰς τὴν θέσιν πού τοῦ ἀνήκει δικαιοματικὰ εἰς τὰ νεοελληνικὰ γράμματα.

Ἐγὼ τοῦτο μόνον: χαιρετίζω τὰ εἰκοσάχρονα τῆς πνευματικῆς δημιουργίας τοῦ Περάνθη με χαρὰν, καὶ ὡς Δήμαρχος τῆς Ἄρτης με ὑπερηφάνειαν, διότι εἰς τὸ πρόσωπον καὶ τὸ ἔργον τοῦ τιμωμένου ἐκλεκτοῦ τέκνου τῆς πόλεως αὐτῆς συνεχίζεται, ἀνανεοῦται καὶ φωτίζεται ἡ πανένδοξη ἔθνικὴ καὶ πνευματικὴ παράδοσις τῆς πρωτεύουσας τῶν Βυζαντινῶν Δεσποτῶν σὲ μιὰ συγχρονισμένη πνευματικὴ δημιουργία, στὴν ποίησιν, στὴν κριτικὴ καὶ στὴν ἱστοριογραφία τοῦ Μιχάλη Περάνθη, πού με τὴν ρωμαλέα του ἔμπνευση καὶ τὴν ἐξιδανικευμένη τέχνην του ζωντανεῖ καὶ μορφοποιεῖ τὰ ἡρωϊκὰ πρόσωπα καὶ κείμενα χρυσῶν ἐποχῶν τῆς ἔθνικῆς μας ἱστορίας.

Ἄλλὰ νομίζω ὅτι δὲν πρέπει νὰ προχωρήσω. Ἄλλοι ἐκλεκτοὶ καὶ σοφοὶ ἄνθρωποι τῶν γραμμάτων ἀναμένουν. Αὐτοί, με τὴν χάριν τοῦ λόγου των καὶ τὴν βαθειὰ των γνώσιν, θὰ μὰς προσφέρουν ὠραῖες πνευματικὲς στιγμὲς εἰς τὸν σημερινὸν ἑορτασμὸν τῶν εἴκοσι χρόνων τῆς πνευματικῆς πορείας τοῦ ἀγαπητοῦ καὶ ἐκλεκτοῦ πνευματικοῦ ἀνθρώπου, τοῦ κ. Μιχαήλ Περάνθη.

Τερματίζω λοιπὸν με ἓνα θερμὸν καὶ ἐγκάρδιον χαιρετισμὸν ἀγάπης, τιμῆς καὶ θαυμασμοῦ, ἀπὸ μέρους τῆς πόλεως πρὸς τὸ διακεκριμένον τέκνον της, πού ἀπεφάσισε νὰ τιμήσῃ σήμερον ἐπίσημα ὁ σύλλογος «Σκουφᾶς».

Καὶ ἀκόμη πιὸ πολὺ τελειῶνω με ἓνα εὐτυχισμένο μήνυμα χαρᾶς καὶ ἀσιοδοξίας πρὸς ὅλους τοὺς πολίτας τῆς Ἄρτης καὶ πρὸς ὅλας τὰς ἑλληνίδας τῆς Ἄρτης—σήμερον πού ἀπευθύνομαι σὲ ὅλους αὐτοὺς διὰ τελευταίαν φορὰν ὑπὸ τὴν ιδιότητά μου ὡς Δημάρχου—ὅτι λαμπρὸν ἀνοίγεται μπροστὰ μας τὸ μέλλον τῆς ἰδιαιτέρας μας πατρίδος σὲ ὅλους τοὺς τομεῖς

της δημοσίας ζωής της, αλλά πρό πάντων και ιδιαίτερα στον πνευματικό τομέα. Και έγγύθις εἰς τοῦτο εἶναι τὸ ὀλόφωτον πνευματικόν της παρελθόν, ἡ ἔξοχη πνευματικὴ της παράδοση, πού τὴν συνεχίζουν τώρα, καὶ ἐδῶ καὶ πιὸ ἔξω, ἄξιοι πνευματικοὶ ἄνθρωποι, ἀνάμεσα στοὺς ὁποίους, ἐκλεκτὸς αὐτὸς μέσα στοὺς ἐκλεκτούς, ὁ τιμῶμενος σήμερον ποιητῆς καὶ συγγραφεύς, ὁ Μιχαὴλ Περάνθης».

ΔΙΓΓΑ ΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΣΤΡΑΤΗ ΜΥΡΙΒΗΛΗ

«Μεγάλη εἶναι ἡ χαρὰ καὶ ἡ συγκίνησή μου ἀπὸ τὴν ὥρα πού βρέθηκα στὴν ὠραία πόλη σας, τὴν ὠραία, τὴν μοσχοβολησμένη, τὴν ἔνδοξη πόλη σας. Ἡ αἰτία πού μᾶς ἔφερε ἐδῶ ἐμένα καὶ τὴν γενικὴ γραμματέα τῆς «Ἐθνικῆς Ἑταιρίας τῶν Ἑλλήνων Λογοτεχνῶν», τὴν κυρία Μαρία Ράλλη, εἶναι μία εὐτυχισμένη σύμπτωση, ἡ γιορτὴ τῶν εἰκοσάχρονων τοῦ φίλου μου Περάνθη.

ἽΟ Περάνθης, ὁ ὁποῖος εἶναι ἕνα ἀπὸ τὰ διακεκριμένα μέλη τῆς «Ἐταιρίας Λογοτεχνῶν», εἶναι συγχρόνως ἕνας ἀπὸ τοὺς καλύτερους σύγχρονους ἔλληνας λογοτέχνας. Ἐχει γράψει βιβλία γιὰ τὰ ὁποῖα ὑπερηφανεύομαστε, ὄχι μονάχα ὡς συνάδελφοί του, ἀλλὰ καὶ ὡς Ἑλληνες. Γι' αὐτὸ πολὺ καλὰ ἔκανε ὁ σύλλογός σας ὁ «Σκουφᾶς» καὶ ἡ πόλη σας νὰ τὸν τιμῆση, καὶ μαζί μ' αὐτὸν νὰ τιμῆση κι' ἐμᾶς, οἱ ὁποῖοι δεχτήκαμε αὐτὴν τὴν πρόσκληση μὲ τόση χαρὰ καὶ βρεθήκαμε σὲ μιὰ τόσο θερμὴ ἀτμόσφαιρα, ὅταν ἤλθαμε ἐδῶ. Λέγεται πὼς οὐδεὶς προφήτης εἶναι δεκτὸς ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ! Ὅριστε πού ἡ Ἄρτα διαψεύδει τὸ ῥητὸ αὐτό! Ἡ Ἄρτα ἐδέχθη τὸν «προφήτη» της μὲ τόση θερμότητα. Καὶ μαζί μ' αὐτὸν ἐδέχθη καὶ ἐμᾶς μὲ τὴν ἴδια θερμότητα. Θέλω νὰ ἐκφράσω ὀλονῶν μας, πού ἤρθαμε μαζύ του, τὴν εὐγνωμοσύνη γι' αὐτὴ τὴ φιλοξενία, πού ξεπερνᾷ τὰ ὄρια τῆς τυπικότητος κι' ἔχει ὅλη τὴν ἐγκαρδιότητα τῆς ἐπαρχίας.

Ἐπαρχία, ὄχι μὲ τὴν ἔννοιαν ὑποβιβασμοῦ. Γιατί ὄλοι μας εἴμαστε ἐπαρχιώτες κι' ἐγὼ ὑπερηφανεύομαι γι' αὐτό. Λέγω τὴν ἐπαρχία μὲ τὴν ἔννοια τῆς ἐγκαρδιότητος, — ἡ ὁποία καταργεῖ τὰ μεσότοιχα τῆς τυπικότητος καὶ τῆς κοσμικῆς εὐγένειας, γιὰ νὰ ἀνοίξη τὴν καρδιά της καὶ νὰ δεχθῇ τοὺς ἀνθρώπους μ' ἕναν τρόπον ἀυθόρμητο καὶ ζεστό.

ἽΟ «Σκουφᾶς», ὁ σύλλογός σας, ἔχει μιὰ μακρὰ ἱστορία ὅπως μαθαίνω, κι' αὐτὸ εἶναι ἕνας τίτλος τιμῆς γιὰ τὴν πόλη σας. Καὶ θὰ ἤθελα νὰ προτρέψω τὸ διοικητικὸ συμβούλιο, σχετικὰ μὲ τὸ ὁμώνυμο περιοδικὸ σας, νὰ φροντίσει νὰ τὸ στέλνει σὲ περισσότερους ἀνθρώπους (ἐγὼ ὁμολογῶ πὼς σήμερα πρώτη φορά βλέπω τὸ τεῦχος τοῦ «Σκουφᾶ») καθὼς καὶ σὲ

μερικές έφημερίδες και άλλα περιοδικά, για να βλέπουν και οι άλλοι δει στην έπαρχία δέν κοιμάται ή ζωή, δέν κοιμάται τό πνεύμα, ότι έχουν τά όργανά τους μέ τά όποία έκφράζουν τόν βαθύτερο πολιτισμό του τόπου τους. 'Ο «Σκουφάς», όπως βλέπω, είναι ένα σωματείο που έπιτελεί τόν πολιτιστικό του προορισμό κατά θαυμασίον τρόπον, γι' αυτό θά πρέπει όλοι να ύποστηρίζετε παρόμοια έργα, όπως αυτό του «Σκουφά».

Είχα περάσει και άλλη φορά από τόν τόπο σας, στόν πόλεμο του 40—41, διαβρατικός, και μου είχε μείνει μία πολύ έλαφρά, πολύ θαμπή εικόνα από τό τοπίο. Χάρηκα πάρα πολύ που αυτή τή φορά μπόρεσα και είδα τήν "Αρτα πιό άνετα. Είμαι πάντα ένας μεγάλος θαυμαστής αυτής τής έκκλησιάς, τής Παρηγορήτισσας, ή όποία είναι ένα διαμάντι μέσα στά αρχιτεκτονικά-μνημεία τής 'Ελλάδας. Και αυτό τό όφείλω στην πρόσκληση του Συλλόγου σας και στη γιορτή που διοργάνωσε ό Σύλλογός σας προς τιμήν του αγαπητού συναδέλφου μου κ. Περάνθη, τό έργον του όποιου πραγματικά άξιζε να τιμηθί.

Σας εύχαριστώ πάρα πολύ, εύχαριστώ όλους για τήν θερμή άτμόσφαιρα που δημιουργήσατε γύρω μας.

Ακολούθως ανήλθεν εις τό βήμα και ώμίλησεν εκτενώς περι του έργου του Μιχαήλ Περάνθη ό κ. Γιάννης Λάλλας, άποσπάσματος από τήν όμιλίαν του όποιον δημοσιεύομεν σ' άλλες σελίδες. Και τέλος ώμίλησεν εύχαριστήσας ό τιμώμενος συγγραφέας.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ ΤΟΥ κ. ΠΕΡΑΝΘΗ

«Είμαι βαθύτατα συγκινημένος από τίς σημερινές έκδηλώσεις και θέλω να εύχαριστήσω θερμότατα τόν αγαπητό μου «Σκουφά» που είχε τήν πρωτοβουλία για τήν όργάνωση αυτού του έορτασμού. Να εύχαριστήσω έπίσης άπ' όλη μου τήν καρδιά όλους τους όμιλητές, που μπήκαν στόν κόπο ν' άσχοληθούν μέ τό έργο μου. Να εύχαριστήσω τέλος τους αγαπητούς συμπολίτες μου, που μου έκαναν τήν τιμή να παραστούν σ' αυτή τή συγκέντρωση. 'Η θερμότητα των έκδηλώσεων σας και ή ειλικρίνεια τής αγάπης σας άποτελούν για μένα μιá πηγή συγκίνησης που δέν θά τή λησμονήσω ποτέ. 'Αποτελούν όμως ταυτόχρονα και μιάν άφετηρία που μου δημιουργή ηύξημένας ύποχρεώσεις. Δέχομαι τίς έκδηλώσεις σας όχι τόσο σαν έπαθλο για τήν ως τώρα εισφορά μου, αλλά, κυρίως, σαν προκαταβολή για όσα ύπόσχομαι από δω και πέρα να γράψω.

Σας εύχαριστώ και páλι όλους άπ' όλη μου τήν καρδιά».

ΓΙΑΝΝΗ ΔΑΛΛΑ

ΜΙΧΑΗΛ ΠΕΡΑΝΘΗΣ

(ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ ΟΜΙΛΙΑΣ)

«... Ἡ ὠριμη αὐτὴ προπαρασκευή, ἡ ὁποία μᾶς δίδει τὰ [δείγματά της στὴ δεύτερη συλλογή, στὰ «Μῆλα τῶν Ἑσπερίδων», μᾶς παρουσιάζει τὸν Περάνθη κάτοχον τέλειον τῶν ρευμάτων τῆς ἐποχῆς του. Ἀνιχνεύει ἤδη καὶ ξένες ἐπιδράσεις, τοὺς ξένους πρώτους διδάξαντας νέους συμβολιστάς. Διαβλέπει κανεῖς, ἀραιὰ καὶ ποῦ, μέσα στὴν ποίηση αὐτὴ καὶ ὀλίγον ἀπὸ τὸν γαλλικὸ συμβολισμὸ, τὸν πιὸ εὐγενῆ καὶ τὸν πιὸ ἄφθιτον, ἀκούει ὅμως μακρινές καὶ ἀφομοιωμένες τὶς φωνές ἀκόμη τοῦ Ἄγρα, πολὺ ὀλιγώτερον τοῦ Καριωτάκη.

Ἄλλὰ ὅλα αὐτά, ἐπαναλαμβάνω, εἶναι ἀφομοιωμένα κατὰ τρόπον προσωπικόν. Ἐπὶ πλέον ἡ γλῶσσα ἔχει πλασθῆ. Ὁ στίχος ἔχει πάρει ἓνα κυματισμὸ ἐλεύθερον, προσωπικόν μὲ μιὰ ποικιλία τομῶν, μ' ἓνα βᾶδισμα ποῦ παρακολουθεῖ τὴ χαρὰ ἢ τὸ ἄγχος καὶ γενικῶς τὴ διάθεση τῆς ψυχῆς του. Τὰ μικρὰ ποιήματα, ἀναμφισβήτητα, ἀποτελοῦν μικρὰ μοιροτεχνήματα τῆς συλλογῆς αὐτῆς, μὲ τὴν τεχνικὴ τους τὴν ἐκλεπτυσμένη, ἐνῶ στὰ πιὸ μεγάλα, ἐκεῖ ὅπου κυριαρχεῖ ὁ δεκαπεντασύλλαβος, οἱ συνιζήσεις εἶναι σφιχτές, οἱ κυματισμοὶ ἐντελῶς ἐντονοί, ἔτσι ὥστε ἀνάγκασε ἔναν κριτικὸ πολὺ εὐστοχα νὰ πῆ ὅτι ὁ δεκαπεντασύλλαβος τοῦ Περάνθη στὰ μεγαλύτεριχα ποιήματα τῆς δεύτερης συλλογῆς του ἔχει τέτοια σχέση μὲ τὸν δεκαπεντασύλλαβο τῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν, ὅποια σχέση ἔχει ὁ δακτυλικὸς ἐξάμετρος τῶν βουκολικῶν πρὸς τὸν δακτυλικὸν ἐξάμετρον τοῦ Ὀμήρου. Ὑπάρχει δηλαδὴ μέσα πολὺ καλὴ καλλιέπεια, μέχρι σημείου μάλιστα νὰ γίνεταί κάποτε κατατεξίτεχνον τὸ ποίημα, μολαταῦτα ὅμως νὰ περιέχῃ ἀληθινὸν ἀπόσταγμα οὐσίας.

Ἄλλὰ ἡ ποίηση δὲν ἦταν τὸ κύριο ἔργο τοῦ Περάνθη. Σὲ στιγμὲς μονώσεως καὶ περισυλλογῆς, σὲ στιγμὲς ποῦ οἱ ἐσωτερικὲς διαθέσεις, οἱ σκέψεις, οἱ διαλογισμοί, τὰ συναισθήματά του δὲν μποροῦσαν νὰ πάρουν τὸ σχῆμα τοῦ ὄγκου, τότε ἀκριβῶς κατέφευγε στὰ ποιητικὰ του αὐτὰ ἀποστάγματα. Τὸ κύριον ἔργο τοῦ Περάνθη εἶναι πρῶτιστα ἡ πεζογραφία, σ' ὅλες τὶς μορφές της. Σὰν πεζογράφος ξεκίνησε, ὕστερα μάλιστα ἀπὸ μιὰν ἄπαρχή, θὰ λέγαμε, περίεργη. Ἀπὸ φιλοδοξία νὰ γίνῃ (πρᾶγμα ποῦ ἀργότερα ἐπαλήθευσεν), μελετητής, ἔσκυψε σὲ ὅ,τι ἀκριβῶς ἀπέμεινε ὑπὸ τὴν μνήμη τοῦ Κρυστάλλη καὶ ἐξέδωσε ἓνα πρῶτο βιβλίον του, μιὰ πρώτη συλλογὴ ἀπὸ κρίσεις, ἀπὸ μικρὲς πληροφορίες, ἀπὸ κατάλοιπα, ἀπὸ ἄγνωστα στοιχεῖα γύρω ἀπὸ τὸν Κρυστάλλη. Ἄλλὰ καθῶς πλησίασε τὴν ψυχὴ τοῦ ποιη-

τῆ και ἐμβάθυνε στὸν ἀγῶνα τῆς ψυχῆς του και στὴ μοῖρα του, ἀμέσως ὁ ζῆλος αὐτὸς—νὰ γίνῃ μελέτημα ἢ ζωὴ τοῦ συμπατριώτη του—διοχετεύθηκε σὲ ἄλλον τόμει, ἐκέντρισε ἄλλες πηγὲς δικές του και ἀπ' ἐκεῖ ἀναπήδησε γιὰ πρώτη φορὰ ἡ τάση του νὰ μᾶς δώσῃ τὸ εἶδος ποῦ ὀνομάστηκε «μυθοποιημένη βιογραφία».

Ἀπὸ ἐκεῖ ἐξεκίνησαν δύο ρεύματα παραγωγῆς τοῦ Περάνθη. Ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος, καθὼς εἶπα, ἔβγαλε τὰ πρῶτα του μελετήματα γιὰ τὸν Κρυστάλλη, τὰ ὁποῖα ὁμως ἀργότερα ὀργάνωσε και ἔγινε ὁ συστηματικός, ὁ ἀψογος, ὁ ἀντιπροσωπευτικός, ὁ μοναδικὸς πιά ἐκδότης τοῦ Κρυστάλλη.

Ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος, ἀπὸ τὴν πρώτη αὐτὴ σπουδὴ τῆς ζωῆς τοῦ Κρυστάλλη ἀναπήδησε ἀπὸ μέσα του και ἡ δημιουργικὴ ἔφεση. Ἔτσι ἔγραψε γιὰ πρώτη φορὰ τὸν «Τσέλιγγα». Και μετὰ τὸν Τσέλιγγα ἀκολούθησε ὁ «Κοσμοκαλόγερος», δηλαδὴ ἡ μυθοποιημένη βιογραφία τοῦ Παπαδιαμάντη, και μετὰ τὸν «Κοσμοκαλόγερο» ἀκολούθησεν ὁ «Ἀμαρτωλὸς», δηλαδὴ ἡ μυθοποιημένη βιογραφία τοῦ Καβάφη και ἐν συνεχείᾳ ἐτοιμάζονται ἡ μυθοποιημένη βιογραφία τοῦ Ἀνδρούτσου και τοῦ Χρηστομάνου.

Ἡ σωρεία τῶν ἐπιτευγμάτων αὐτῶν και ἡ συστηματικότητα μὲ τὴν ὁποῖαν τὰ ἐπεξεργάστηκε ὁ Περάνθης, ἐπὶ πλέον τὸ πάθος μὲ τὸ ὁποῖον ἐπεδόθη στὴ συγγραφὴ τῶν ἔργων αὐτῶν και ἡ ἰδιοσυστασία τὴν ὁποῖα ἔδωσε στὸ εἶδος, ἀναμφισβήτητα ἀποτελοῦν τίς καλύτερες ἀρετὲς τοῦ ἔργου του. Γιατί, ἂν ρίξουμε μιὰ ματιὰ στὸ τι μᾶς ἔδωσε και ἔδω, σ' αὐτὸ τὸ εἶδος, ἡ παράδοση, δὲν θὰ δοῦμε παρὰ φτωχὰ μόνον δείγματα. Δὲν εἴχαμε, σὶ τὸν τόπο μας, παρὰ μόνον, σὲ εἶδος ἐπιφυλλίδων, ὄρισμένες περιορισμένες βιογραφίες, σύντομες, ἀνθρώπων τῶν γραμμάτων, και καμμιά συστηματικὴ καλλιέργεια τοῦ εἴδους—ἐκτὸς ἂν ἐξαιρέση κανεῖς τὸ βιβλίο ποῦ ἔγραψε ὁ Οὐράνης γιὰ τὸν Ἀχιλλέου Παράσχου.

Φυσικὰ ἡ Εὐρῶπῃ εἶχε πρωτοστατήσει μὲ ἐργασίες θεμελιακές, ποῦ κατέληξαν στὴν καλὴ βιογραφία τοῦ Τηβρίχ και τοῦ Μωρουά.

Ὁ Περάνθης ὁμως, ἐπαναλαμβάνω, ἔδωσε μιὰ ἐντελῶς ἰδιαίτερη ἰδιοσυστασία στὸ εἶδος τῆς μυθοποιημένης βιογραφίας. Ἐσεβάσθηκε ὀλωσδήποτε, ὅπως ὤφειλε ἄλλωστε, τὰ στοιχεῖα τὰ ὁποῖα συναπάρτιζαν τὰ στοιχεῖα τῆς ζωῆς ἐνὸς λογοτέχνη. Ἀλλὰ ἐνῶ ἐσεβάσθηκε αὐτὰ τὰ στοιχεῖα, ἐπροχώρησε πέρα ἀπ' ὅ,τι ἔκαμεν αἴφνης ὁ Οὐράνης στὴ δική του διήγησι τῆς ζωῆς τοῦ Παράσχου. Μᾶς ἔδωσε τὴ ζωὴ τοῦ συγγραφέα ὑπὸ τὸ πρῖσμα τοῦ μυθιστορήματος. Μᾶς τὸ ἔδωσε μάλιστα ὑπὸ τὸ πρῖσμα ἐνὸς μυθιστορήματος ποῦ παρακολουθεῖται ἀναλόγως πρὸς τὴν ἰδιοσυγκρασία τοῦ βιογραφούμενου. Και γιὰ νὰ ἐξηγηθῶ καλύτερα, ἡ τεχντροπία ποῦ ἐπικρατεῖ στὶς μυθοποιημένες βιογραφίες τοῦ Περάνθη εἶναι ἀπὸ βιβλίο σὲ βιβλίο διαφορετικὴ: ὄχι βέβαια ἄκρως ἀντίθετη, ἀφοῦ οἱ τεχντροπιές ὅλες ἀπορροῦν ἀπὸ τὴν ἴδια δημιουργικὴ φύση· οὔτε πάλι ἀντίθετη τόσον, ὅσον ἐπιτρέπει ἡ ἀπόστιση τῶν χρόνων ποῦ χωρίζει τὴ μιὰ ἀπὸ τὴν ἄλλη. Εἶναι διαφορετικὴ γιὰτι παρακολουθεῖ κρυφῶς τὴν ἰδιαίτερη ἰδιοσυγκρασία κάθε δημιουργοῦ. Φυσικὰ νεανικὸν ἔργο εἶναι ἡ πρώτη μυθοποιημένη βιογραφία τοῦ Κρυστάλλη.

λη, ὁ «Τσέλιγγας». Μολαταῦτα καὶ στὸ ἔργο αὐτὸ ὁ Περάνθης στέκεται πρὸ πολὺ στὰ στοιχεῖα τὰ ἐντελῶς, θὰ λέγαμε, ἠθογραφικὰ καὶ δραματικὰ μᾶς τῆς ζωῆς τοῦ ποιητοῦ. Γιατὶ ἠθογράφος ὑπῆρξε ὁ Κρυστάλλης, γιατί δραματικῆ ὑπῆρξεν ἡ ζωὴ του. Ἐπομένως κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπο ἐσπούδασε τὴν ἰδιοσυγκρασίαν του καὶ περιέγραψε τὶς συνθῆκας ζωῆς ἀπὸ τὶς ὁποῖες ἐκκολάφθηκε ὁ Τσέλιγγας.

Στὸν «Κοσμοκαλόγερο» ἀπεναντίας ὁ Περάνθης εἶχε ν' ἀντιμετωπίσῃ μιὰ ψυχὴ πολὺπλοκῆ, μιὰ ἰδιοσυγκρασίαν σύνθετην, μιὰ ζωὴν καθόλου μονοειδήν, ὅπως φαίνεται νὰ ἦταν ἡ ζωὴ τοῦ Κρυστάλλη. Ἡ ζωὴ τοῦ Παπαδιαμάντη ἀναμφισβήτητα, παρείχε καὶ αὐτὴ πολλὰς λαβὰς γιὰ ἠθογραφικὴ ἐκμετάλλευσιν. Ἐπὶ πλέον ἓνα μέγα μέρος ἀπὸ τὰ ἔργα του εἶχαν, ὅπως δὴποτε, χαρακτῆρα ἠθογραφικόν. Καὶ ἀκόμη, ἡ ζωὴ τοῦ Παπαδιαμάντη ὑπῆρξε καὶ αὐτὴ δραματικὴ. Ὅμως ὑπάρχουν τώρα ἄλλα στοιχεῖα τὰ ὁποῖα διευρύνουν πολὺ περισσότερον αὐτὰ τὰ περιθώρια τῆς ἠθογραφίας, αὐτὰ τὰ περιθώρια τῆς δραματικότητος ἐν τῇ ζωῇ καὶ ἐν τῇ πᾶλι καὶ ἐν τῷ πνευματικῷ ἀγῶνι αὐτοῦ τοῦ δημιουργοῦ. Ἡ κοινωνία εἶναι πολυσύνθετη, ἡ κοινωνία ἡ Ἀθηναϊκὴ, μέσα ἐν τῇ ὁποίᾳ ζῆ, ἀναπτύσσεται καὶ πάσχει.

Οἱ ἀντιφάσεις εἶναι περισσότερες· οἱ κραυγές του, καταπιγμένες ἢ ἐξωθημένες, εἶναι πολὺ μεγαλύτερες, ἔτσι πού εὐκόλως νὰ σχίζεται τὸ διαφανὲς ροῦχον αὐτοῦ τοῦ πιστοῦ καὶ νὰ προβάλλῃ συνεχῶς ἀπὸ μέσα ἓνας ἑλληνικὸς παγανισμὸς. Ἐπὶ πλέον ἐδῶ τώρα τὴν ἠθογραφίαν τὴν ἐμβολιάζει ἓνα ἄλλο στοιχεῖον, ὁ λυρισμὸς, πλούσιος ἐν τῷ ἔργῳ τοῦ Περάνθη, πού κάνει τὴν πεζογραφίαν του καθαυτὸ λυρικὴν.

Λοιπὸν, λυρικὴ πεζογραφία καὶ, ὅπου χρειάζεται βέβαια, μεσολάβησις λυρικῶν ἔργων γιὰ νὰ μωρέσῃ νὰ οἰκοδομήσῃ τὸ οἰκοδόμημα τῆς μυθολογημένης βιογραφίας τοῦ Παπαδιαμάντη.

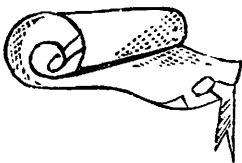
Τὸ πέρασμα ἀπὸ τὸν «ἅγιον τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων»—ὅπως ὀνομάσθηκε ὁ Παπαδιαμάντης—στὸν «Ἀμαρτωλὸν» τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων, ὅπως ἦταν ὁ Καβάφης, δὲν ἦταν εἰκόλον. Ἀλλὰ ὁ Περάνθης, μετὰ τὴν τέχνην του, μπόρεσε νὰ μυθολογήσῃ κατὰ τὸν ἴδιον καλὸν τρόπον καὶ τὴν ζωὴν τοῦ Καβάφη. Ἐδῶ ἀναμφισβήτητα εἶχε νὰ κάνει μ' ἓνα ἄνθρωπον ὁ ὁποῖος ἦταν κατὰδικὸς τῶν ἐνστικτικῶν του, ἓνα ἄνθρωπον ἢ πολλὰ πλέγματα. Ἀλλὰ κάτω ἀπὸ τὴν μορφὴν αὐτὴν ὑπῆρχε ὅπως δὴποτε ἓνα ἄλλο ἕπιπλοκῆ, ἓνα ὑπόστρωμα τραγικοῦ ἀνθρώπου, πού διοχετεύθηκε μέσα ἐν τῇ ζωῇ καὶ ἐν τῇ ποίησιν τοῦ Καβάφη. Αὐτὸ κυρίως ἐσπούδασε, σ' αὐτὸ ἐνεβίβησε, αὐτὸ προσπάθησε νὰ ἀνακαλύψῃ ὁ Περάνθης ἐν τῇ μυθολογημένῃ βιογραφίᾳ τοῦ Καβάφη.

Ἐδῶ τελειώνουν τὰ ἔργα πού ὀνομάζονται «μυθολογημέναις βιογραφίαις.»

Μιὰ σύντομη ἀνασκόπισις, κυρίως μιὰ σύντομη ἀποτίμησις τῶν προσόντων πού διέθεσε γιὰ τὴν δημιουργίαν αὐτῶν τῶν ἔργων, θὰ μᾶς ἔδινε τὸ ἐξῆς ἀποτέλεσμα: Ὁ Περάνθης ἐπλησίασε τοὺς δημιουργοὺς αὐτοὺς μετὰ κατανόησιν τόσην, ὥστε νὰ τοὺς συμπεραστῆκεται πρὸς κάθε ἀληθινὸν πάθος, πρὸς κάθε ῥῆγμα τῆς ψυχῆς των, ἀλλὰ καὶ μετὰ ἀρκετὴ ἐξουδετέρωσις, ὥστε νὰ μὴν τοὺς χαρίζεται, ἀλλὰ νὰ τοὺς τοποθετῆ πρὸς μιάν ἀπόστασιν καὶ νὰ τοὺς κρίνει ἀντικειμενικά. Γιατὶ συμβαίνει καὶ

τοῦτο στά βιβλία αὐτά. Ἐνώ κατ' οὐσίαν στή μορφή τους εἶναι καὶ αὐτὸ μυθιστορήματα, μὲ θέμα τῆ ζωῆ ἑνὸς συγγραφέως, ὑπάρχουν συχνότατα, κυρίως στά τελευταῖα βιβλία, δηλ. στὸν Παπαδιαμάντη καὶ ἰδιαίτερος στὸν Καβάφη, καὶ ὀλόκληρα κεφάλαια ὅπου παρεμβαίνει χωρὶς ἐνοχλητικὸν τρόπο, χωρὶς νὰ δημιουργῆ νοθεία τοῦ εἵδους, καὶ ὁ κριτικός. Ἔτσι λοιπὸν κατώρθωσε ὁ Περάνθης στίς μυθοποιημένες βιογραφίες του νὰ πλησιάσῃ μὲ κατανόησι τὰ πρόσωπα, νὰ μυθοποιήσῃ τῆ ζωὴ τους, νὰ χειρισθῆ κατὰ τρόπον ἄφογον στά τελευταῖα βιβλία του τὸ ὑλικό, ἐπὶ πλέον δὲ νὰ ἐξουδετερωθῆ καὶ ἀπὸ τὸ θέμα του ἐν πολλοῖς καὶ ἐκεῖ νὰ προβάλῃ καὶ ὡς ἀντικειμενικὸς κριτής. Ἐκτὸς ἀπὸ τίς ἐκδηλώσεις αὐτὲς τοῦ Περάνθη στήν ποίησι, στήν μελέτη καὶ στήν μυθοποιημένη βιογραφία, ἔχουμε καὶ τὴν ἐπίδοσή του στήν πεζογραφία. Θὰ ἔλεγε μάλιστα κανεὶς, ὅτι ἡ θητεία του ὅλη στήν μυθοποιημένη βιογραφία δὲν ἦταν παρὰ μιά ἀφορμὴ, ἕνα προγύμνασμα, μιά προπαρασκευὴ γιὰ νὰ ἐπιδοθῆ καὶ στὸ πεζογράφημα. Ἦταν καὶ εἶναι ἀκόμα προπαρασκευὴ, διότι ἐνώ τὰ πεζογραφικὰ του ἔργα, δηλαδὴ ἡ «Σκληρὴ Βροχὴ» καὶ οἱ «Σουλιῶτες», εἶναι, θὰ λέγαμε, κατὰ ἕναν τρόπον ἀμιγῆ μυθιστορήματα, ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριὰ ὅμως ἔχουν ὀπωσδήποτε σχέσι καὶ μὲ ὅ,τι ἀκριβῶς ἦταν ἐκεῖνο πὸ ἐστέρωνε τὴν μυθοποιημένη βιογραφία.

Γιατὶ ἡ «Σκληρὴ Βροχὴ» του δὲν εἶναι, παρὰ μιά βιογράφησι λυρική ἑνὸς κομματιοῦ τῆς δικῆς του ψυχῆς καὶ τῶν συμπολεμιστῶν του κατὰ τὸν Πόλεμον τοῦ 40 στήν Μακεδονία, στὸ Μακεδονικὸ μέτωπο. Καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη πλευρὰ στοὺς «Σουλιῶτες» δὲν ἔχουμε παρὰ τὴ ζωὴ ὑπαρκτῶν κατὰ κανόνα καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἱστορικῶν προσώπων, ἀλλὰ πλέον μὲ μορφή περισσότερον μυθιστορηματικὴ. Μεταβατικὸς λοιπὸν σταθμὸς εἶναι καὶ τὸ πέρασμα ἀπὸ τὴν μυθοποιημένη βιογραφία στὸ μυθιστόρημα.

Α Π. Σ Α Χ Ι Ν Η

ΜΙΧ. ΠΕΡΑΝΘΗΣ

‘Ο Μιχ. Περάνθης, ἄν καὶ ἀκόμα νέος, ἔχει ἤδη δώσει ἓνα ἔργο κι’ ἔχει διαμορφώσει μιὰ προσωπικότητα μέσα στὴ νεώτερη λογοτεχνία μας. Κύριο γνώρισμά του ἢ ἐργατικότητα, ἢ ἀδιάκοπη δουλειά. Ἐχει γράψει ποιήματα, μελέτες, μυθιστορήματα κι’ ἔχει καλλιιεργήσει συστηματικὰ τὸ λογοτεχνικό εἶδος τῆς μυθιστορηματικῆς βιογραφίας. Δὲν πρόκειται ἐδῶ νὰ ἐξετάσουμε ἀναλυτικὰ τὸ ἔργο του καὶ τὴν ἐξέλιξή του στὰ νεοελληνικὰ γράμματα· θὰ μιλήσουμε μόνο γιὰ τρία ἀπὸ τὰ πιὸ ἀξιόλογα καὶ τὰ πιὸ ἀντιπροσωπευτικὰ ἔργα του· γιὰ κείνα πού δίνουν τὸ μέτρο τῶν δυνατοτήτων του καὶ τῆς ἀξίας του ὡς πεζογράφου. Εἶναι ὁ «**Κοσμοκαλόγερος**» (1948), μυθιστορηματικὴ βιογραφία τοῦ Ἀλέξανδρου Παπαδιαμάντη, ἢ «**Συληρῆ βοσζή**» (1952), λυρικό μυθιστόρημα τῆς στρατιωτικῆς ζωῆς πού ἡ ἀξία του παραγνωρίστηκε καὶ δὲν προσέχτηκε ἀπὸ τὴν κριτικὴ, καὶ οἱ «**Συλιῶτες**» (1957), ἓνα πλατὺ καὶ ἀξιοϊστορικό μυθιστόρημα.

Φαίνεται πὼς ἡ μυθιστορηματικὴ βιογράφηση λογοτεχνῶν καὶ γενικότερα πνευματικῶν ἀνθρώπων παρουσιάζει σημαντικὲς δυσκολίες, πού συνίστανται στὴν ἀπόδοση τοῦ ἐσωτερικοῦ δράματος τοῦ καλλιτέχνη καὶ στὴν ἀπεικόνιση τῆς ἀγωνίας τῆς δημιουργίας. Γι’ αὐτὸ καὶ τὰ περισσότερα κείμενα, ἑλληνικὰ καὶ ξένα, πού ἀξιοποίησαν τὸ «εἶδος» τῆς μυθιστορηματικῆς βιογραφίας, καταπατίστηκαν μὲ μορφές πού βρίσκονται ἔξω ἀπὸ τὰ ὅρια τῆς λογοτεχνίας. Στὸν Ἀλέξανδρο Παπαδιαμάντη μάλιστα οἱ δυσκολίες εἶναι ἀκόμα μεγαλύτερες, γιατί ἡ ζωὴ του εἶναι γνωστὴ, ὀμαλή, ἀδιακύμανη, ἢ σημασία τῆς ὀλοτέλα ἐσωτερικῆ καὶ ἡ προσπάθεια γιὰ τὴν ἀνάλυση τους δὲν ἐπιτρέπει πολλὰς ἐλευθερίες στὸ συγγραφέα. Ὅμοιολῶ πὼς ἡ ἀναγγελία τῆς ἐκμετάλλευσης ἑνὸς τέτοιου θέματος μὲ εἶχε, ἀρχικὰ, ἀφήσει πολὺ ἐπιφυλακτικό. Ὡστόσο οἱ περιγραφικὲς καὶ ἀφηγηματικὲς ἱκανότητες τοῦ Μιχ. Περάνθη παρουσιάστηκαν ἀπότομα ἀρκετὰ ὤριμες καὶ πλούσιες, καὶ τὸ βιβλίο του αὐτὸ φαίνεται σὰν ἔργο ἑνὸς δοκιμασμένου πεζογράφου. Ὁ συγγραφέας τοῦ «**Κοσμοκαλόγερου**» δὲν εἶχε νὰ διηγηθῆ ἄγνωστα στοιχεῖα τῆς ζωῆς τοῦ Παπαδιαμάντη καὶ νὰ κινήσῃ τὸ ἐνδιαφέρον καὶ τὴν περιέργειά μας μ’ ἐξωτερικὰ κι’ ἐντυπωσιακὰ μέσα. Ἡ ἱστορία τῆς ζωῆς τοῦ Παπαδιαμάντη εἶναι σὲ ὄλους λίγο ὡς πολὺ γνωστὴ στὶς γενικὲς γραμμὲς τῆς, κι’ αὐτὲς οἱ γενικὲς γραμμὲς τὴν ἐξαντλοῦν. Δὲν ὑπάρ-

χουν λεπτομέρειες με σημασία για να φωτισθούν ιδιαίτερα ή περιστατικά που για πρώτη φορά θα τα ανακαλύψει, θα τα αναπτύξει και θα τα έκμεταλλευθεί ο συγγραφέας. Το θέμα του Παπαδιαμάντη μπορεί να μην είναι επικίνδυνο, όμως είναι δύσκολο, γιατί η έλλειψη έξωτερικής περιπέτειας από τη ζωή του καλύτερου νεοέλληνα διηγηματογράφου απαιτεί έσωτερική έκδιπλωση της προσωπικότητάς του, ικανότητα στην πεζογραφική αξιοποίηση του άσημαντου και του μηδαμινοῦ κι' εὐχέρεια στα ἀφηγηματικά μέσα. Κι' ἀκριβῶς γιατί αὐτὰ ὑπάρχουν στὸν «*Κοσμοκαλόγερο*», ἡ δυσκολία τοῦ θέματος ὑπερникήθηκε. Ἀντίθετα ἀπὸ τὸν «*Ἀχιλλέα Παράσχο*» τοῦ Κώστα Οὐράνη, «*Ὁ Κοσμοκαλόγερος*» κατόρθωσε νὰ γίνῃ γνήσιο πεζογράφημα, καὶ ὡς γνήσιο πεζογράφημα ν' ἀπομακρύνῃ τὶς ἐπιφυλάξεις μας γιὰ τὴν ἀπουσία τῆς διαγραφῆς τοῦ δράματος τοῦ καλλιτέχνη ὡς καλλιτέχνη.

Πραγματικὰ «*Ὁ Ἀχιλλέας Παράσχος*» πλησιάζει τὸ δοκίμιο· ὁ Κώστας Οὐράνης ἀφοῦ σχημάτισε, μετὰ τὴ μελέτη τῆς ζωῆς τοῦ ἥρωά του, μιὰ ἀποκρυσταλλωμένη γνώμη γι' αὐτόν, πάει νὰ τὸν ψυχογραφήσῃ μιλώντας συνεχῶς ὁ ἴδιος, ἐκθέτοντας τὰ συμπεράσματά του καὶ τὶς κρίσεις του. Ἡ ψυχογράφησή του βασίζεται ἀποκλειστικὰ σὲ ὅσα ὁ ἴδιος ὁ Οὐράνης διηγεῖται καὶ περιγράφει καὶ δὲν πραγματοποιεῖται ἀπὸ τὴν ἀλληλοεμπλοκὴ τῶν ἐπεισοδίων, τῶν γεγονότων καὶ τῶν περιστατικῶν τῆς ἀφήγησης πρὸς τὴν ζωὴ τοῦ Ἀχιλλέα Παράσχο. Ὁ Κώστας Οὐράνης θέλησε μετὰ τὸν «*Ἀχιλλέα Παράσχο*» νὰ μεταδώσῃ καὶ νὰ ἐπιβάλῃ στὸν ἀναγνώστη τὴ γνώμη του γιὰ τὸν ἥρωά του, κι' ἔτσι ἔγραψε ἓνα βιβλίο πού δὲν εἶναι οὐδέτερο καὶ ἀντικειμενικό, ὅπως κάθε γνήσιο πεζογράφημα, καὶ πού ἡ ἀξία του δὲν εἶναι ἀφηγηματικὴ καὶ πεζογραφικὴ. Ὁ «*Ἀχιλλέας Παράσχος*» δὲν εἶναι ἔργο ἐνὸς πεζογράφου, εἶναι ἓνα βιβλίο ὑποκειμενικό. Τὸ ἀντίθετο συμβαίνει μετὰ τὸ βιβλίο τοῦ Μιχ. Περάνθη ὁ «*Κοσμοκαλόγερος*»· πλησιάζει τὸ μυθιστόρημα. Μέσα στίς σελίδες του ὑπάρχουν διάλογοι, ὑπάρχουν πρόσωπα πού διαγράφονται ἀπὸ τὴ δράση, ὑπάρχει δράση πού ὁ συγγραφέας, παρ' ὅλο πού τὸ θέμα δὲν τὴν ἐπιτρέπει, μπόρεσε κατὰ κάποιον τρόπο νὰ τὴν ἀναπτύξῃ. Ἐχουμε δηλαδὴ νὰ κάνουμε μετὰ τὴν ἀντικειμενικὴ ὀλοκλήρωση μιᾶς προσωπικότητος, πού κινεῖται μέσα στὴν ἐποχὴ τῆς, πού δημιουργεῖ σχέσεις καὶ δεσμούς καὶ πού προχωρεῖ ἐξελικτικὰ πρὸς τὸ τέρμα τῆς ζωῆς τῆς. Ἀπὸ τὴν ἀποψη τῆς ἀπεικόνισης τῆς καθημερινῆς καὶ τῆς ἐξωτερικῆς ζωῆς τοῦ Παπαδιαμάντη, πού πραγματοποιεῖται μετὰ πεζογραφικὰ μέσα, «*Ὁ Κοσμοκαλόγερος*» βρίσκεται σὲ πολὺ ψηλότερο ἐπίπεδο ἀπὸ τὸν «*Τσέλιγνα*» καὶ σὲ πλατύτερη καὶ πιὸ σύμφωνη πρὸς τὸ «εἶδος» βάση ἀπὸ τὸν «*Ἀχιλλέα Παράσχο*». Ἀπὸ τὴν ἀποψη τῆς ἐσωτερικῆς ζωῆς τοῦ Παπαδιαμάντη, τῆς ζωῆς του ὡς καλλιτέχνη καὶ δημιουργοῦ, «*Ὁ Κοσμοκαλόγερος*» δὲν ἀκολουθεῖ τὸ δρόμο πού χάραξε ὁ Γιάννης Μπεράτης

μέ τόν «*Αύτοτιμωρούμενο*», τή μυθοποιημένη ζωή τοῦ BAUDELAIRE. Στόν «*Αύτοτιμωρούμενο*» ὑπάρχει τὸ ἐσωτερικό δράμα τοῦ καλλιτέχνη, ἡ ἀγωνία τῆς δημιουργίας, οἱ ἀντιφάσεις, οἱ ἀντινομίες καί οἱ ἀνησυχίες ἑνὸς ἀνθρώπου ποῦ δοκιμάζεται πάνω στήν ποίηση καί τὴ σκέψη· στόν «*Κοσμοκαλόγερο*» δὲ βλέπουμε μιὰ τέτοια προσπάθεια. Ἐδῶ ὑπάρχει ὁ ἄνθρωπος ποῦ ἦταν καί καλλιτέχνης, παρά ὁ καλλιτέχνης ὁ ἴδιος, ἐνῶ στόν «*Αύτοτιμωρούμενο*» ὁ καλλιτέχνης καί ὁ ἄνθρωπος ζοῦν παράλληλα καί συμπορεύονται· μέ τόν BAUDELAIRE τοῦ Μπεράτη παρακολουθοῦμε τὸ δράμα ἑνὸς ἀνθρώπου ποῦ ἦταν καί καλλιτέχνης καί τίς ἀνησυχίες ἑνὸς καλλιτέχνη ποῦ δὲν ἔπαυε νὰ εἶναι καί ἄνθρωπος. Αὐτὸ τὸ ἀνθρώπινο στοιχεῖο ποῦ πλεονάζει στόν «*ἰότιμωρούμενο*» ὑπάρχει καί στόν «*Κοσμοκαλόγερο*», ἀλλὰ μέ μιὰ διαφορὰ: στόν «*ἰότιμωρούμενο*» ὑπάρχει ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ μέσα, στίς ἀγωνίες, τίς συγκρούσεις καί τίς ἀντιδικίες μέ τόν ἑαυτό του, στόν «*Κοσμοκαλόγερο*» ὁ ἄνθρωπος ἀπ' ἔξω, στίς ἐξωτερικές σχέσεις καί τὴ συναναστροφή του μέ τοὺς τρίτους. Ἔτσι, ὁ Μπεράτης ἔγραψε μιὰ λυρική καί ψυχογραφική καί ὁ Περάνθης μιὰ ἀφηγηματική καί περιγραφική βιογραφία.

Στόν «*Κοσμοκαλόγερο*» χαίρεται κανεὶς τὸ γραφικό, τὸ εἰδυλλιακό καί τὸ καθημερινὸ μιᾶς ἀπλῆς ζωῆς, ποῦ ξεδιπλώνεται ἀργά—ἀργά καί πορεύεται χωρὶς περιπέτεια καί διακύμανση πρὸς τὸ ἀναπόφευκτο τέρμα τῆς. Ὁ Παπαδιαμάντης ζωντανεύεται μέ πολλὴ ἐπιτυχία στίς ἐξωτερικές ἐκδηλώσεις τοῦ χαρακτήρα του, καί ὁ ἀναγνώστης παρακολουθεῖ μέ ἀνεση καί μέ ἐνδιαφέρον τὴ μοναχική, ταπεινὴ καί φυγόκοσμη ζωὴ του. Τὸ βιβλίο ἔχει μιὰ ἀπλότητα καί μιὰ χάρη, ποῦ εἶναι ἡ ἀπλότητα καί ἡ χάρη τοῦ Παπαδιαμάντη ὡς διηγηματογράφου, καί τοῦτο ὄχι γιατί ὁ συγγραφέας παρὰ λλεξε ἐλαφρὰ καί μετάφερε στὴ δημοτικὴ περιστατικὰ ἀριστουργηματικὰ δοσμένα ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν Παπαδιαμάντη στό «*Ὀνειρο στὸ κῦμα*» καί στὴ «*Νοσταλγὸ*», ὅπως π.χ. τὰ περιστατικὰ τοῦ νυχτερινοῦ μπάνιου τῆς Μιοσχούλας καί τῆς ἀπόπειρας ἀπαγωγῆς τῆς Λιαλιῶς, ἀλλὰ γιατί μπόρεσε ν' ἀφομοιώσει τὴν ἀτμόσφαιρα καί τὴν ποίηση τῆς πεζογραφίας τοῦ βιογραφούμενου ἡρώα του. Τὸ κεφάλαιο «Οἱ ἀργυροὶ γάμοι», ὅπου εἰκονίζεται ἡ ζωὴ τοῦ Παπαδιαμάντη στὴ Δεξαμενὴ καί διαγράφεται θαυμάσια ὁ τύπος τοῦ πρῶην προέδρου τῶν ἀμαξάδων, τοῦ ὑποστηρικτῆ καί φίλου τοῦ Παπαδιαμάντη, δίνει ζωντάνια, διασπᾷ τὴν ὁμοιόμορφη ἐξέλιξη καί τὴν ἀδιακύμαντὴ γραμμὴ καί εἶναι ἕνα ἀπὸ τὰ καλύτερα τοῦ βιβλίου. Ἄν σκεφθοῦμε τὸ συγγραφέα καί τὸν «*Τσέλιγμα*», παρατηροῦμε μιὰ ταχύτατη προοδευτικὴ ἐξέλιξη, ποῦ χωρίζει τὴν πρώτη ἀπὸ τὴν δευτέρη μυθιστορηματικὴ βιογραφία του. Οἱ ἐκφραστικὲς ἀδεξιότητες, ἡ δυσχέρεια στὴν ἀφήγηση καί τὴν περιγραφή, ἡ χαλαρότητα στὴ σύνθεση καί ὅλα ἐκεῖνα τὰ στοιχεῖα ποῦ ὑπάρχουν στόν «*Τσέλιγμα*» καί ἦταν ξένα πρὸς τὸ κοθαρό

«εἶδος» τῆς μυθιστορηματικῆς βιογραφίας, λείπουν ἀπὸ τὸν «**Κοσμοκαλόγερο**» καὶ παραχωροῦν τὴ θέση τους στὴν ἄρτια σύνθεση μιᾶς ζωῆς ποῦ ὀλοκληρώνεται. Ὁ «**Κοσμοκαλόγερο**,» εἶναι ἓνα ὠραῖο βιβλίο καὶ ταυτόχρονα ἓνα βιβλίο χρήσιμο· ὠραῖο γιὰ ὅσα σημειώθηκαν πρὶ ὅσων ἀνω καὶ χρήσιμο γιὰ τὸ ἀπληροφόρητος ἀναγνώστης μπορεῖ ἀπὸ τὴ ζωὴ νὰ ὀδηγηθῆ σὶ ὁ ἔργο τοῦ Παπαδιαμάντη.

Ἡ «**Συλλητὴ βροχή**», ἡ δευτέρα ἀξιόλογη συμβολὴ τοῦ Μιχ. Περάνθη στὴ νεώτερη πεζογραφία μας, ἀποτελεῖ ἓνα λυρικό ἡμερολόγιο, ὥστόσο ἡ στρατιωτικὴ ζωὴ τοῦ συγγραφέα στὸν πόλεμο καὶ ὁ πόλεμος ὁ ἴδιος, σὰ μακρινὸς ἀλλὰ ἐξουσιαστικὸς ἀντίπαλος, ἔρχονται κί ἐντείνουν τὴ νοσταλγία ἢ αὐξάνουν τὴν ὑποβολὴ τοῦ βιβλίου μὲ τὴν ἐντύπωση τοῦ προσωρινοῦ τοῦ μάταιου καὶ τοῦ ἀβέβαιου· ὁ πόλεμος ὑπάρχει μέσα στὴν «**Συλλητὴ βροχή**» σὰ μιὰ ὑποβλητικὴ καὶ πολυσήμαντη μουσικὴ ὑπόκρουση, ποῦ συνοδεύει τὴν ἀφήγηση καὶ τὴν πλουτίζει σὲ νοήματα ἢ προεκτάσεις. Τὸ βιβλίο τοῦτο τοῦ Μιχ. Περάνθη πρέπει νὰ κριθεῖ ὄχι σὰν πεζογραφικὴ ἀπόδοση τοῦ πολέμου, ἀλλὰ σὰν ἓνα ἀφήγημα λυρικῶν διαθέσεων καὶ καταστάσεων, ποῦ ὥστόσο χρωματίζονται καὶ κερδίζουν σὲ σημασία ἀπὸ τὴ συνοδεία τῶν ἀπόμακρων ἤχων τοῦ πολέμου καὶ ἀπὸ τίς σκιές ποῦ ρίχνει πᾶνω στὶς ψυχές τῶν στρατιωτῶν τὸ πάντοτε ἄσβηστο ὄραμά του. Ὁ Μιχ. Περάνθη, ὅταν ἔγραψε τὴ «**Συλλητὴ βροχή**», δὲν ἦταν ρεαλιστῆς, ἦταν λυρικός πεζογράφος, ἓνας εὐαίσθητος καὶ συγκινημένος παρακολουθητῆς τῶν διαθέσεων καὶ τῶν κινήσεων τῆς ψυχῆς· ἔτσι, ἡ ἀπτή παρουσία, ἡ συνολικὴ πλευρὰ καὶ ἐπικτὴ ἀναπαράσταση τοῦ πολέμου δὲν ἦταν μῆτε μέσα στὰ ἐνδιαφέροντα μῆτε μέσα στὶς δυνατότητές του ὡς πεζογράφου. Δὲ μᾶς δίνει ἐδῶ, οὔτε τὸ θέλει, τὴν ἔνταση τοῦ πολέμου, ἀλλὰ τὴν ποίηση τῆς στρατιωτικῆς ζωῆς κατὰ τὴ διάρκειά του—μιὰ ποίηση τρυφερὴ καὶ διακριτικὴ, γεμάτη νοσταλγία καὶ ὄνειρα ἀπραγματοποίητα. Ὁ πόλεμος βρῖσκεται μακριά, εἶναι μιὰ ἠχὴ ἀπὸ πράγματα βυθισμένα στὴν ἀχλύ· μπροστὰ μὲς ὑπάρχει μόνο ἡ πραγματικότητά τῆς στρατιωτικῆς ζωῆς, μὲ τὴν καθημερινὴ ρουτίνα τῆς, καὶ ἡ ἀνοιξιὰτικὴ φύση, ποῦ ἐπιτρέπει τίς λυρικές διαφυγές καὶ τίς ὄνειροπολήσεις.

Ἡ «**Συλλητὴ βροχή**» περιγράφει μ' ἓναν πλάγιο, ἀνάλαφο καὶ γεμάτο χάρη τρόπο τὴ ζωὴ τοῦ συγγραφέα στὸ στρατὸ τῆς Ἀνατολικῆς Μακεδονίας καὶ Θράκης κατὰ τὴ διάρκειά τοῦ τελευταίου πολέμου καὶ, μὲ συντομία, μέσα σὲ εἴκοσι σελίδες, τὰ γεγονότα τῆς γερμανικῆς ἐπίθεσης, τῆς παράδοσης καὶ τῆς ἐπιστροφῆς. Τὸ βιβλίο θὰ μπορούσε νὰ χωρισθῆ σὲ τρεῖς μεγαλύτερες ἐνότητες. Στὴν πρώτη ὁ συγγραφέας ὑπηρετεῖ ὡς σιτιστῆς σ' ἓνα λόχο πεζικοῦ (σελ. 7—81) φυσικὸ πλαίσιο τοῦ πρώτου αὐτοῦ μέρους εἶναι ὁ χειμῶνας, ἡ ὀμίχλη, τὸ χιόνι καὶ ἡ ἄγρια φύση τῶν βουνῶν τῆς Μακεδονίας, ὅπου εἶχε στρατοπεδεύσει ἡ μονάδα τοῦ πεζογράφου. Στὴ

δεύτερη, ἔχει προαχθεῖ, ἔπειτα ἀπὸ μετεκπαίδευση, σὲ ἀνθυλασπιστὴ κι' ἔχει ἀναλάβει διμοιρία στὴ μεθοριακὴ περιοχὴ ποὺ διατρέχει ὁ Νέστος (σελ. 82—140)· εἶναι τὸ ὠραιότερο μέρος τῆς «*Συλληθῆς βροχῆς*». Ὁ καιρὸς εἶναι ἀνοιξιάτικος, οἱ μέρες χαρούμενες, γεμάτες ἥλιο καὶ ἡ φύση πλούσια σὲ βλάστηση, σὲ χρώματα καὶ σὲ νερά. Ἐδῶ ὁ Μιχ. Περάνθης βρίσκει τὶς περισσότερες ἀφορμὲς γιὰ νὰ ξεδιπλώσει ἀβίαστα τὶς ἰκανότητές του, περιγράφοντας τὴν ἀνοιξιάτικη φύση καὶ τὶς μουσικὲς διαθέσεις ποὺ αὐτὴ δημιουργεῖ μέσα του καὶ προεκτείνει. Τὸ 12ο κεφάλαιο, γεμάτο λεπτὴ ποίηση καὶ χαρούμενη φύση, νομίζω πὼς εἶναι τὸ καλύτερο τοῦ βιβλίου. Στὴν τρίτη ἐνότητα (σελ. 141—161) ἔχουμε τὸν πόλεμο καὶ τὴν καταστροφὴ, ὡστόσο τὰ κεφάλαια ποὺ τὴν ἀπαρτίζουν βρίσκονται ἔξω ἀπὸ τὴν ἀτμόσφαιρα τῆς ὑποβολῆς καὶ τῆς διακριτικῆς ποίησης, ποὺ χαρακτηρίζει συνολικὰ τὴ «*Συλληθῆ βροχῆ*». Ἐδῶ ὁ πεζογράφος ἔπρεπε νὰ εἶναι ρεαλιστής· ὁ πύλεμος καὶ ἡ καταστροφὴ εἶναι θέματα ποὺ ζητοῦν τὸ ἀναπαραστατικὸ στοιχεῖο, τὴ ζωντάνια καὶ τὴν ἀμεσότητα τῆς ἀπόδοσης καὶ ὄχι τὴν ὑποβολὴ ἢ τὴν πλάγια ἔκφραση· εἶναι θέματα ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ δοθοῦν καὶ νὰ πείσουν μὲ τοὺς τρόπους καὶ τὰ μέσα τῆς λυρικῆς πεζογραφίας· λυρικὴ πεζογραφία καὶ πόλεμος εἶναι δυὸ ἔννοιες ποὺ ἀλληλοαποκλείονται.

Στὸ βιβλίο τοῦτο πλεονάζει ἡ εὐαισθησία, ἡ νοσταλγία, ἡ γλυκιά συγκίνηση καὶ ἡ ὑποβολή. Διαθέσεις ὄνειροπόλησης καὶ φυγῆς, μιὰ ἀπέραντη τρυφερότητα γιὰ τὸν ἄνθρωπο κι' ἕνας ρομαντισμὸς διακριτικὸς καὶ ἀνάσφρος κυριαρχοῦν μέσα στὴ «*Συλληθῆ βροχῆ*» καὶ τὴ χαρακτηρίζουν. Καὶ τὰ συναισθήματα αὐτὰ μᾶς δίνονται μὲ μιὰ ἔκφραση πλάγια, ὑποδεικτικὴ ἢ ὑπονοητικὴ, πλούσια σὲ ἀποσιωπήσεις καὶ λυρικὲς οὐσίες, ποὺ δυναμώνει τὴν ὑποβολὴ καὶ αὐξάνει τὴ μαγεία τῆς ἀφήγησης. Τὸ βιβλίο εἶναι γεμάτο διαθέσεις, ἀπαλές, τρυφερές, λυρικὲς, νοσταλγικὲς, ποὺ παιχνιδίζουν μὲ χάρη καὶ λικνίζονται μουσικὰ μέσα στὴν περίτεχνη, ἀλλὰ γοητευτικὴ φράση τοῦ Μιχ. Περάνθη. Πρόσωπα, ποὺ νὰ διαγράφονται καὶ νὰ ὀλοκληρώνονται δὲ θὰ συναντήσουμε μέσα στὴ «*Συλληθῆ βροχῆ*», ἐκτὸς βέβαια ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸ συγγραφέα, ποὺ μᾶς ἐκθέτει στὸ πρῶτο πρόσωπο ὄχι τόσο τὰ ἔξωτερικὰ γεγονότα καὶ περιστατικά, ὅσο τὶς ἀντιδράσεις καὶ τὶς διαθέσεις τῆς ψυχῆς του. Ὁ ναύαρχος, ὁ Καραπούτσκαρος, ὁ Μῆτσος, ἡ Κίτσα, ὁ ἐπιλοχίας, ὁ μπαρμα—Γιώργης ἢ τὰ ἄλλα πρόσωπα ποὺ συνδέονται μὲ τὴ στρατιωτικὴ ζωὴ τῆς «*Συλληθῆς βροχῆς*» καὶ ἀναφέρονται μέσα στὶς σελίδες της, μόλις προφθαίνουν νὰ σχεδιασθοῦν ἀπλῶς, γιὰ τὸ βιβλίο ἀκολουθεῖ, χωρὶς καμιὰ πρόθεσιν μυθοποίησης, τὴν ἡμερολογιακὴ μορφή, τὴ σειρὰ τῶν μεταθέσεων καὶ τῶν μετακινήσεων τοῦ πεζογράφου. Ὡστόσο, ἂν δὲν ὑπάρχουν πρόσωπα ὀλοκληρωμένα, ὑπάρχει ὁ ἔρωτας μέσα στὴν «*Συλληθῆ βροχῆ*»· καὶ ὁ ἔρωτας αὐτός, ὅπως τὸν αἰσθάνεται ὁ συγγραφέ-

ας, μᾶς παρουσιάζεται σαν ἕνα δειλὸ ρομαντικὸ ἀγόρι, γεμάτο διάκριση καὶ ἀγνότητα καὶ συστολή. Εἶναι ἕνας ἔρωτας αὐλός, πονητικός, ὄλο εὐγένεια, ἀφιλόκερδη ἔξαρση κι' ἐξιδανίκευση, ποὺ δημιουργεῖ ἕνα ἰδιαίτερο ψυχικὸ κλίμα καὶ πλουτίζει τὸ βιβλίον σὲ ἀνθρώπινη τρυφερότητα καὶ λυρική οὐσία. Ὁ Μιχ. Περάνθης, μὲ τὴ «**Συληρῆ βροχή**», μᾶς ἔδωσε ἕνα ὠραῖο βιβλίον, γεμάτο ποίηση, συγκίνηση καὶ ἀνθρωπιά.

Οἱ «**Σουλιῶτες**» εἶναι ὁ τρίτος σταθμὸς τῆς ἐξέλιξης τοῦ Μιχ. Περάνθης ὡς πεζογράφου· εἶναι ἕνα ἱστορικὸ μυθιστόρημα. Τὸν περασμένο χρόνο σ' ἕνα θεωρητικὸ καὶ κριτικὸ βιβλίον γιὰ «**Τὸ ἱστορικὸ μυθιστόρημα**» εἶχα καθορίσει λεπτομερειακὰ τὶς προϋποθέσεις τῆς ἐπιτυχίας τοῦ ἰδιαίτερου αὐτοῦ λογοτεχνικοῦ εἶδους. Καὶ οἱ «**Σουλιῶτες**», ποὺ δημοσιεύτηκαν τὴν ἴδια ἐποχῇ, τὶς πραγματοποίησαν μ' ἐπιτυχία, χάρις ὃ συγγραφέας του νὰ ἔχει ὑπ' ὄψει τὰ συμπεράσματα τῆς μελέτης μου. Στους «**Σουλιῶτες**» ὁ Μιχ. Περάνθης τοποθετεῖ τὴ δράση σὲ μιὰ ἐποχῇ πολὺ γνωστῇ καὶ ἐξαιρετικὰ ἐνδιαφέρουσα γιὰ τοὺς Ἕλληνας, διεγείρει τὸ ἔθνικὸ μας αἶσθημα καὶ μᾶς κάνει νὰ παθαινόμαστε γιὰ τὴ μιὰ «πλευρὰ» ἀνάμεσα σὲ κείνες ποὺ βρίσκονται σὲ σύγκρουση καὶ δὲν προβάλλει στὸ προσκήνιο ἢ στὸ πρῶτο ἐπίπεδο τὰ ἱστορικὰ πρόσωπα καὶ τὶς ἱστορικὲς μορφές τοῦ μύθου του. Συγκερνᾷ δηλαδὴ τὸ ἱστορικὸ μὲ τὸ φανταστικὸ στοιχεῖο καὶ μᾶς δίνει μιὰ σύνθεση, ὅπου τὸ πραγματικὸ μὲ τὸ πλασματικὸ συμπλέκονται ἄρμονικὰ καὶ μυθιστορηματικὰ. Γιατὶ ὁ Μιχ. Περάνθης ἔδω μᾶς ἔδωσε τὴν ἱστορία μετουσιωμένη σὲ μυθιστόρημα· οὔτε τὸ ἱστορικὸ στοιχεῖο παραβιάζεται, οὔτε τὸ μυθιστορηματικὸ ζημιώνεται στους «**Σουλιῶτες**». Ἡ ἀφήγηση προχωρεῖ ἄνετα, ὁμαλὰ κι' εὐθύγραμμα, ὁ διάλογος εἶναι ἐλεύθερος καὶ συναρπαστικός, τὰ πρόσωπα ζωντανεύονται μ' ἐπιτυχία, ἡ περιπέτεια διαδέχεται ἀπρόσκοπτα τὴν περιπέτεια καὶ ὁ πεζὸς λόγος κυλάει ἀβίαστος καὶ πληθωρικός, σαν ποταμὸς. «Οἱ μάχες οἱ χρονολογίες καὶ τὰ γενονότα» γράφει ὁ Μιχ. Περάνθης στὶς «σημειώσεις», στὸ τέλος τοῦ βιβλίου, «παρουσιάζονται μὲ αὐστηρῇ προσήλωσι στὴν ἱστορικὴ ἀλήθεια. Ὁ συγγραφέας σεβάστηκε ἀπόλυτα τὸ ἱστορικὸ καὶ τὸ χρονικὸ διάγραμμα καὶ μέσα σ' αὐτὸ προσήρμοσε τὸ ὕλικὸ τῆς φαντασίας του». Ἔτσι οἱ «**Σουλιῶτες**» γίνονται κι' ἕνα ἔθνικὸ ἀνάγνωσμα, ἕνα ἠρωϊκὸ ἔπος ποὺ ζωντανεῖ κρῖσιμα χρόνια τῆς ἐλληνικῆς φυλῆς.

Ἡ θητεία τοῦ Μιχ. Περάνθης στὸν πεζὸ λόγο τὸν εἶχε προετοιμάσει γιὰ τὸ ὠριμὸ ἔργο ποὺ μᾶς ἔδωσε μὲ τοὺς «**Σουλιῶτες**». Ἐπειτα ἀπὸ τὶς μυθιστορηματικὲς βιογραφίες του καὶ τὸ λυρικὸ μυθιστόρημά του στάθμισε μὲ ἀκρίβεια τὶς συγγραφικὲς δυνατότητές του καὶ προχώρησε σ' ἕνα «εἶδος» ποὺ θὰ ἔλεγε κανεὶς πὼς δὲν συμβιβάζεται μὲ τὴν ἰδιοσυγκρασία του καὶ τὶς λυρικὲς διαθέσεις τῆς ψυχῆς του, ὅπως αὐτὲς φανερώθηκαν ὠραϊότατα στὴ «**Συληρῆ βροχή**». Ὅμως ἡ μετατόπιση σ' ἕνα ἄλλο θέμα καὶ

σ'ένα άλλο κλίμα έγινε άβίαστα, και τὸ ὕφος του, γεμάτο ρώμη καὶ σφρίγος, καθὼς καὶ οἱ ἰδιωματικὲς λέξεις κι'ἐκφράσεις, ταιριάζουν ἀπόλυτα μὲ τὸ θέμα. «Ἡ ἀνάγκη τῆς ἀτμόσφαιρας» γράφει ὁ ἴδιος, «ὀδήγησε τὸν συγγραφέα στὴν προέκταση τοῦ ὡς τώρα ὕφους του καὶ στὴ χρῆση ἰδιωματικῆς γλωσσικῆς ὕλης, ὑπαγορευμένης ἀπὸ τὴν τοπικὴ καὶ χρονικὴ τοποθέτηση τοῦ ἔργου». Καὶ πραγματικὰ ἡ μεταβολὴ τοῦ ὕφους καὶ ἡ προσαρμογὴ του στὶς ἀπαιτήσεις ἐνὸς θέματος ἱστορικοῦ, ὄχι μόνον δὲν προδίδει τὸ συγγραφέα, ἀλλὰ καὶ πλάθει τὴν ἀτμόσφαιρα καὶ τὸ χρῶμα τῆς παλαιότερης ἐποχῆς. Ὁ Μιχ. Περάνθης ἔχει μαθητεύσει μ'ἐπιτυχία στὸ κείμενο τοῦ Μακρυγιάννη, καὶ ἡ ἀφομοιωτικὴ του ἱκανότητα μᾶς ἔδωσε ὠραῖα ἀποτελέσματα γραφῆς.

Στοὺς «**Σουλιῶτες**» ὁ Μιχ. Περάνθης ζωντανεὺει τὰ χρόνια 1800—1803, τὶς διαδοχικὲς ἐκστρατεῖες τοῦ Ἑλλή-Πασᾶ γιὰ τὴν κατάληψη καὶ τὴν ἐξόντωση τοῦ Σουλίου. Παράλληλα ἔμως πρὸς τὴν ἀφήγηση καὶ τὴν μυθιστορηματικὴ παρουσίαση τῶν πραγματικῶν καὶ τῶν ἱστορικῶν γεγονότων ἐκείνης τῆς ἐποχῆς, πλέκει καὶ τὸν φανταστικὸ μύθο του· εἶναι ἐκεῖνος ποὺ στρέφεται γύρω ἀπὸ τὴ Βαγγελὴ Παπαντρέα, τὸ Βασίλη Τόντα καὶ τὸν Κάγκα Δράκο, τὰ κύρια φανταστικὰ πρόσωπα τοῦ μυθιστορήματος. Ἡ Βαγγελὴ καταφεύγει στὸ Σούλι, ὅταν στὸν κάμπο ἄρχισαν οἱ ἔχθροπραξίες. Τὸ πρῶτο πρόσωπο ποὺ συναντᾶ στὴν πορεία τῆς πρὸς τὸ Σούλι εἶναι ὁ Τόντας, ποὺ τὴν ἐρωτεύεται ἀμέσως, ἀλλὰ ποὺ ἡ εἰρηνικὴ καὶ φιλήσυχη ἰδιοσυγκρασία του δὲν μπορεῖ νὰ κερδίσει τὴν καρδιά τῆς. Ἀντίθετα ὁ Δράκος, καπετάνιος μὲ πολλὰ παλληκάρια στὶς διαταγές του, τὴν γοητεύει μὲ τὴν ὀμορφιά καὶ τὴ λεβεντιά του, κι ἔνα βράδυ ὅταν πορεύονταν μόνον σὲ μιὰ πολεμικὴ ἀποστολὴ, τοῦ δίνεται χωρὶς ὑπολογισμούς. Ὡστόσο ὁ Κόγκας Δράκος σκοτώνεται πολεμώντας ἡρωϊκὰ κι'ἀφήνει τὴ Βαγγελὴ μ' ἕνα παιδί στὴν κοιλιά. Ἀπὸ τὸ ἀδιέξοδο θὰ τὴ σώσει ὁ καλόκαρδος Τόντας, ποὺ τὴν ἀγαπᾶ πάντα καὶ ποὺ γιὰ χάρη τῆς ἔχει μεταβληθεῖ σὲ γενναῖο πολεμιστὴ· τὴν παντρεύεται, δίνει στὸ παιδί ἕναν πατέρα κι'ἔτσι τὴν σώζει ἀπὸ τὸ «πόμπημα». Ἀλλὰ στὸ τέλος τοὺς περιμένει ὁ θάνατος· τὸν Τόντα στὴ μάχη καὶ τὴ Βαγγελὴ μὲ τὸ παιδί στὸ γκρεμὸ τοῦ Ζαλόγγου, ὅπου καὶ τελειώνει τὸ μυθιστόρημα. Πλάι στὰ τρία αὐτὰ κεντρικὰ φανταστικὰ πρόσωπα κινουῦνται πλῆθος ἄλλα—ἱστορικά, φανταστικά, εἴτε ἀντλημένα ἀπὸ τὸ θρύλο. Ὁ Γιώργης καὶ ὁ Κίτσος Μπότσαρης, ὁ Φῶτος Τζαβέλλας, ὁ Νίκας Κουτσονίκας, ὁ Μπαλάσκας κι'ὁ Ἑλλή-Πασᾶς διαγράφονται ὄχι μόνον στὶς δημόσιες στιγμὲς τους, δηλαδὴ στὶς μάχες, στὰ συμβούλια καὶ τὶς συζητήσεις γιὰ τὸν πόλεμο ἢ τὴν εἰρήνην, ἀλλὰ καὶ στὶς ἰδιωματικὲς καὶ τὶς καθημερινές, δηλαδὴ στοὺς ἐρωτες, τοὺς γάμους ἢ τὶς σπιτικὲς χαρές. Ἡ πλευρὰ τοῦ σπιτιοῦ καὶ τῆς οἰκογένειας μέσα στοὺς «**Σουλιῶτες**» μᾶς δίνεται σχεδὸν ὅσο καὶ ἡ πλευρὰ τοῦ πολέμου. Θὰ ἔλεγα μάλιστα, πὼς καμιά φορὰ ὁ συγγραφέας χασομερᾶει στὶς ἰδιωματικὲς σκηνές καὶ προσπερνᾶει κάπως βιαστικὰ τὶς δημόσιες. Ὡστόσο, τὸ μυθιστόρημα δένεται σ'ένα ὀργανικὸ σύνολο, ὅπου τὸ κάθε τι ἔχει τὴ θέση του, καὶ δικαιώνεται ἀπὸ τὴν ὀρθόδοξη κι' εὐθύγραμμη ἀφήγηση. Οἱ «**Σουλιῶτες**» εἶναι ἐπικὸ ἀφήγημα, ἕνα ὠριμο ἔργο—τὸ δείγμα τῶν σημερινῶν, πολλὰ πλῶν, ἱκανότων τοῦ Μιχ. Περάνθη στὴν πεζογραφία.

ΑΛΚ. ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΥ

“ΟΙ ΣΟΥΛΙΩΤΕΣ,,

ΤΟΥ ΜΙΧ. ΠΕΡΑΝΘΗ

Οι «Σουλιώτες», τὸ γνωστότατο μυθιστόρημα τοῦ Μιχαήλ Περάνθη, μᾶς φέρνει ἀμέσως, μὲ τὸν τίτλο του, σὲ μιὰ μακρινή, στὶς ἐντυπώσεις μας, ἐποχή. Λέγοντας «Σουλιώτες», μετατοπιζόμεθα χρονικά. Βρισκόμεθα νοερὰ στοὺς καιροὺς ἐκείνους, πού ἡ νεοελληνικὴ πραγματικότητα ἔρχιζε νὰ πλάθῃ τοὺς νέους τῆς μύθους. Πρόσωπα ἱστορικά εἶναι βέβαια, ὅλοι οἱ ἥρωες τῆς Ἑλληνικῆς Παλιγγενεσίας. Καὶ ἐκεῖνοι τοῦ εἰκοσιένα καὶ οἱ πρὶν ἀπὸ τοὺς ἀγωνιστὲς τοῦ εἰκοσιένα. Ὡστόσο σήμερα προβάλλονται στὴ σκέψη μας μὲ τὴν ἀχλὺ τοῦ μύθου καὶ δραματιζόμεθα τὶς μορφές τους ὡσὰν ἀκίνητες σὲ μιὰ μονάχα ἔκφραση: ἐκείνην, πού ἀποτυπώθηκε στὶς προτομές καὶ στὶς οἰκονογραφίσεις. Παραλληλίζουμε συνάμα, τὶς ἀκίνητες τοῦτες μορφές, μὲ ἄλλες, παλαιότερες, πού βρῖσκονται πέρα ἀπὸ τὸ βυζάντιο, πέρα ἀπὸ τὴν περιοχὴ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, κάπου ἐκεῖ, ὅπου ἀγροπνοῦν οἱ περασμένοι θεοὶ καὶ οἱ ἥρωες τῆς Ἑλλάδας, τῆς Μεγάλης Μητέρας τοῦ σημερινοῦ κόσμου. Φυσικὰ ἢ φωνῆ τῶν πιδὸ κοντινῶν σὲ μᾶς ἡρώων, ἀντηχεῖ μὲ λέξεις καὶ φράσεις λεβεντιάς, πού μοιάζουν νὰ ἔρχονται ἀπὸ πολὺ πρόσφατο παρὰ μῦθι.

Στὸ μυθιστόρημα τοῦ Μιχαήλ Περάνθη, τὸ μαγεμένο παραμῦθι ξαναπλάθεται ἀριστοτεχνικά. Τὸ ὕλικό τοῦ βιβλίου, λέει προλογίζοντας ὁ συγγραφέας, βασίζεται αὐστηρὰ σὲ ἱστορικὲς πηγές. Τὰ μισὰ ἐν τούτοις πρόσωπα εἶναι φανταστικά (ἀφοῦ πρόκειται γιὰ μυθιστόρημα) καὶ ἀντιπροσωπεύουν ἀνθρώπινους χαρακτήρες στὴν ὀλότελα ἰδιάζουσα σιάνη τους μέσα στὸ περίγυρό τους. Κινοῦνται ἔτσι, τὰ φανταστικά αὐτὰ πρόσωπα μὲ τὴν πλοκὴ ἐπεισοδίων καὶ πραγματικῶν περιστατικῶν, γνωστῶν ἀπὸ τὰ παλιὰ χρονικά κι' ἀπὸ τὴν ἱστορία. Γράφει ἐπίσης, ὁ Μιχαήλ Περάνθη, σιὰ προλεγόμενά του, γιὰ τὸ ἴφος καὶ τὴ χρησιμοποίησιν τοῦ ἰδιωματικοῦ γλωσσικοῦ ὕλικου του. Δὲν χρειάζεται κανένα ξεχωριστὸ ἐπιχείρημα γιὰ νὰ γίνῃ ἀσυζήτητα δεκτὸ πὺς ἕνα ἀφηγηματικὸ ἔργο, ὅπου ἡ ζωὴ καὶ ἡ ψυχικὴ ὑπόστασις τῶν προσώπων, ἐκδηλώνονται συχνὰ διαλογικά, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ χρησιμοποιεῖται συνεχῶς ἕνα ἐνιαῖο γλωσσικὸ σχῆμα ἢ μιὰ ἀδιάσπαστη ἐκφραστικὴ οὐδετερότητα ..

Ἄς μᾶς ἐπιτραπῆ ἔδῳ νὰ ὑποστηρίξουμε πὺς τὸ ἱστορικὸ μυθιστόρημα (ὅπως

είναι τὸ ἔργον τοῦ Μιχαὴλ Περάνθη) σκοπὸν ἔχει—μεταξὺ ἄλλων—νὰ δώσῃ τὴν εἰκόνα τῆς κοινωνικῆς καταστάσεως ὠρισμένης ἐποχῆς, μέσα στὰ «γνωστά» πολιτικά, στρατιωτικά καὶ πνευματικά πλαίσιά της. Διατυπώνουμε τὴν ἀποψη αὐτῆ ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὶς γενικὲς καὶ εἰδικὲς γνώμες ἐξεχόντων ξένων μελετητῶν, ὅπως τὶς ἐκθέτει στὸ ἐξαιρετικὸ δοκίμιό του γιὰ τὸ ἱστορικὸ μυθιστόρημα ὁ Ἄποστόλος Σαχίνης (*). (Φυσικὰ ἐὰν ἡ πρόθεση τοῦ συγγραφέα περιοριζόταν στὴν ἐξιστόρηση περιστατικῶν, αἰσθημάτων, σχέσεων μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων ὑπὸ συνθήκες καὶ τρόπους ποὺ δὲν θὰ διέφεραν σὲ ὁποιαδήποτε κι' ἂν τοποθενοῦνταν ἐποχὴ κι' ἂν ἐμπιστεύονταν ὁ συγγραφέας ἀποκλειστικὰ καὶ μόνον στὴν ἐξωτερικὴ μεταμφίεσή τους, οὔτε ἱστορικὸ μυθιστόρημα θὰ εἴχαμε, οὔτε πρόσωπα μυθιστορηματικά μὲ ἱστορικὴ ὄντοτητα).

Εὐνόητο ἔξ ἄλλου εἶναι, πῶς, ἀντίθετα ἀπὸ τὴν πραγματικὴν ἱστορία, ποὺ ἀναστύσσεται χωρὶς ὄρια καὶ ποὺ πλαταίνει ἔξω ἀπὸ τὶς περιοχὲς τῶν ἐξιστορουμένων γεγονότων, (ἡ ἱστορία δὲν χάνει ποτὲ τὸ σύνδεσμό της μὲ ὅσα προηγούνται καὶ ὅσα γίνονται ἄλλοῦ κι' ἄλλοιῶς), τὸ ἱστορικὸ μυθιστόρημα ἐπιμένει περισσότερο στὶς ἰδιορρυθμίες, τὰ ἦθη, τὶς ἀντιλήψεις ποὺ ἐπικρατοῦν καὶ στὸ αἰσθητικὸ καὶ ἠθικολογικὸ ἀτίκρυσμα τῆς ζωῆς, ποὺ ἀπὸ ἐποχὴ σὲ ἐποχὴ μεταβάλλεται (ὅπως, περίπου, μεταβάλλεται ἡ ζωντανὴ λαλιά μας...). Καὶ ἐπιμένει ὁ μυθιστοριογράφος ἀκριβῶς σὲ αὐτά, γιὰτὶ βασικὸ, πρωταρχικὸ μέλημά του εἶναι ἡ **ἀληθοφάνεια**. Τὸ ἱστορικὸ μυθιστόρημα **δφείλει** νὰ εἶναι σύνθεση, ὅπου γίνεται πιστευτὸ, ἐκεῖνο ποὺ εἶναι ἀναγκαῖο, κι' ὅπου ἡ σύγχυση τοῦ πλασματικοῦ καὶ τοῦ πραγματικοῦ ἐξελίσσεται ἔτσι, ὥστε νὰ γίνεται δυσάρεστα αἰσθητὸς ὁ τυχὸν διαχωρισμὸς τῆς ἴλης. Σὲ ἓνα μυθιστόρημα ἱστορικὸ, οἱ «ἀνακριβείες» μποροῦν λοιπὸν νὰ ἐγαλλάσσονται ἐλεύθερα μὲ τὴν ἐξακριβωμένη, τὴν ἀπόλυτα διαπιστωμένη ἀλήθεια (ἄσχετο—ἐννοεῖται—ἂν κάποτε οἱ ἐξακριβωμέναι ἀλήθειαι ὄρεπον πρὸς τὴν ἀνακριβεία, κι' ἂν μερικοὶ διαφοροῦμενοι «ἱστορικοί», γιὰ νὰ ἐξυπηρετήσουν συμφέροντα καὶ ἀστήριχτες ἰδεολογίες, ἔρχονται σὲ ἀντιδικία ὡς καὶ μὲ τὸ φῶς τοῦ ἡλίου!). Ἄς μὴν ξεετάσουμε ἐὰν καὶ πῶς ὁ εὐσυνείδητος, ὁ καθαυτὸ ἱστορικός, ἔχει τὸ δικαίωμα καὶ τὴ δυνατότητα νὰ ἀμφιβάλλει καὶ νὰ μεταδίδει τὴν ἀμφιβολία του στὸν ἀναγνώστη, γύρω ἀπὸ τὰ πρόσωπα καὶ τὰ περιστατικά, ποὺ ἐξετάζει. Θὰ τονίσουμε ὅσισσο πῶς στὸ συγγραφέα ἑνὸς ἱστορικοῦ μυθιστορήματος, τὸ δικαίωμα αὐτῆς τῆς ἀμφιβολίας, γύρω ἀπὸ τὰ ἱστορικὰ περιστατικά ποὺ ἀφηγεῖται, καὶ τὴν ὑπόστασιν τῶν ἱστορικῶν προσώπων, ποὺ παρουσιάζει, οὔτε ἀναγνωρίζεται, οὔτε κἄν ἐπιτρέπεται. Τὸ ἱστορικὸ μυθιστόρημα θὰ μᾶς δώσῃ τὸν Ἄλῃ Πασᾶ, τοὺς Μποτσαρέους, τὸν καλόγερο Σαμουήλ, τὸ Ζάλογγο, χωρὶς καμμὴν ἰδιαίτερη προσπάθεια νὰ μᾶς πείσῃ πῶς πρόκειται γιὰ πρόσωπα πραγματικά καὶ γεγονότα πραγματικά. Καὶ θὰ τὰ δεχτοῦμε ὅλα αὐτὰ σὰν νοητὰ, δυνατὰ καὶ ἀληθινὰ, σὶς ὅποιες πα-

* Ἄποστόλου Σαχίνης: «Τὸ ἱστορικὸ Μυθιστόρημα». Ἐκδόσεις Δίφρον 1957. Στὶς σελίδες 28—29 παρατίθενται σχετικὲς ἐνδιαφέρουσες ἀπόψεις τῶν EUVILE FAGOUET, LESLIE STEPHEN, F. PALGRAVE.

ραλλαγές, τις όποιες προβολές, στην όποια ύπόστασή τους. Όλα, όσα περιγράφει ό Μιχαήλ Περάνθης στους «Σουλιώτες», τά σχετικά δηλαδή με τά καθαντό ιστορικά πρόσωπα και με τά ιστορικά συμβάντα, πιθανόν νά έχουν και μιάν άλλην όψη. Μολαταύτα ήμεις θά τά προτιμήσουμε έδω στη μυθιστορηματική πραγματικότητα τους, στην *ένότητα ζωής*, πού άποκτούν με την τέχνη. (Και ή τέχνη είναι τέχνη, όταν δημιουργεί μιόν έντύπωση όριστική' μιάν έντύπωση, πού—στό βάθος—δύσκολα άφίσταται εκείνης πού δημιουργεί ή «πραγματική» άλήθεια). Τό «άληθοφανές» λοιπόν, πού μās δίνεται σαν άλήθεια, είναι κάτι πού έχει διάρκεια και δέν χάνεται! Είναι μιá άλήθεια, πού χαράζεται στη συνείδησή μας και πού ή συνείδησή μας ύλοποιεί, δίνοντάς της μορφή και περιεχόμενο. Πόσην άνέκαθεν σημασία έδιναν στην άληθοφάνεια και την έπιβολή της όλοι οι άφηγητές μύθων με ιστορικό περιβλήμα, τονίζει ιδιαίτερα και ό Φωριέλ, ό γνωστός πρῶτος συλλέκτης τῶν δημοτικῶν μας τραγουδιῶν: «Κάθε συγγραφέας ένός επικοῦ μυθιστορήματος τοῦ κύκλου τοῦ Καρλομάγνου (1) δέν παραλείπει νά βεβαιώσει πῶς ή ιστορία του είναι πραγματική. Ἀρχίζει λέγοντας πῶς δέν θά γράφει τίποτε πού νά μὴν είναι άληθινό και νά μὴν αναφέρεται ἀπό συγγραφείς και νά μὴ διαπιστοῦται ἀπό μαρτυρίες, σίς όποῖτες παραπέμπει όσους τυχόν δέν πείθονται. Οἱ μαρτυρίες αὐτές είναι συνήθως «πολύτιμα» χρονικά, πού βρίσκονται σέ τοῦτο ή τό άλλο μοναστήρι, και πού ό ἴδιος άφηγητής εἶχε τήν καταπληκτική τύχη νά ανακαλύψει και νά χρησιμοποιήσει με τή βοήθεια κάποιου σοφοῦ μοναχοῦ...»(2)

Έδω βρισκόμεθα κοντά στις πηγές' στις άρχές δηλαδή κάθε λογοτεχνίας. Ό άνθρωπος θέλει νά «μιμηθεῖ» τήν άλήθεια και πλάθει τήν «ιστορία της». **Τοῦτο άκριβῶς συμβαίνει** και στα πανάρχαια εἶτη: «Τό Έπος δέν είναι ιστορία... άλλα δέν ύπάρχει άκόμη ιστορία για νά γίνει ή παραβολή και νά κριθεῦν... οι διαφορές τους». ..(3).

Πρῶτο, άνεξάρτητο μέρος μιās εθνικής Τριλογίας, τό μυθιστόρημα τοῦ Μιχαήλ Περάνθη δέν είναι δημιούργημα μικρῆς σημασίας και εφήμερης διάρκειας. Φρονῶ πῶς οι «Σουλιώτες» πρέπει νά ανακηρυχτοῦν «λαμπρότατον άπόκτημα» για τά Γραμματά μας. Θα επαναλάβω μάλιστα, πῶς άνάγκη ήταν νά είχαν γραφτεῖ πριν από δεκαετηρίδες, για μικρούς και για μεγάλους' νά βρίσκονται, νά αναφέρονται σέ όλες τις βιβλιογραφίες και τις γραμματολογίες μας και άποσπάσματα μεγάλα άπ' τό βιβλίο αὐτό νά κοσμοῦσαν τά άναγνωστικά τῆς μέσης παιδείας μας. Έσπεπε όπωσδήποτε νά τοῦς εἶχαμε από τόν καιρό—τοῦλάχιστον—πού εμφάνιστηκαν τά ἄξια ιστορικά έλληνικά μυθιστορήματα με τήν πρόθεση νά δώσουν πνευματικό και — γενικότερα αἰσθητικό περιεχόμενο, σέ κείμενα και ιστορίες, πού από πιράδοση, είχαν γίνει κτῆμα κακόζηλων διασκευαστῶν. . . .

Τό άφήγημα άρχίζει με τήν παρουσίαση τῆς Βαγγελῆς τοῦ Παπαντρεία. «Ἡ Βαγγελή, τότε καημό πότε θά αξιωνόταν ν' άνέβη στό άληθινό Σοῦλι». Τό δικό της τό Σοῦλι, στόν κάμπο, χρόνια τώρα τῆς ήταν βαρετό. Παιά είναι ή Βαγγελή; Ἄν

(1)—H'—Θ' αἰῶνας μ. X.

(2) «HISTOIRE DE LA POÉSIE PROVENCALE» Κεφ. XXV.

(3) ALESSANDRO MANTONI: «Τό ιστορικό μυθιστόρημα».

θελήσουμε νὰ δοῦμε τὸ κεντρικὸ, τὸ κύριον τοῦτο πρόσωπο τοῦ μυθιστορήματος σὰν σύμβολο, ἢ Βαγγελὴ εἶναι ἢ λαχτάρα γιὰ τὴ λευτεριά καὶ ἢ πίστις σ' αὐτήν. Εἶναι ἢ Ἐθνικὴ ψυχὴ καὶ ἢ ἀδέσμευτη θέληση γιὰ τὸν ἀγῶνα, τὴ θυσία, τὸ δλοκαύτωμα τὴν ὥρα πού θὰ ζητηθῆ, καὶ ἢ τελευταία τούτῃ προσφορὰ! Ἄλλὰ δὲν χρησιμοποιοῦνται τὰ πρόσωπα, στοὺς Σουλιῶτες σὰν σύμβολα. Εἶναι ἄνθρωποι πραγματικοί, μὲ συναισθήματα, σκέψη καὶ φροντίδες τῆς καθημερινῆς ζωῆς, σύμφωνα μὲ τὰ ἦθη, τίς συνήθειες, τίς ἀπαιτήσεις καὶ τὴ σκληρὴ μοῖρα τῆς ἐποχῆς τους. Δὲν προβάλλονται μὲ θεατρικὲς ἐντυπωσιακὲς ἀμφιέσεις, δὲν φοροῦν ἀρχαϊόπρεπες περικεφαλαῖες γιὰ νὰ παρελαύνουν σὰν ρητορικὰ σχήματα. Δὲν μιᾶνε, τὰ πρόσωπα αὐτά, σὰν φαντάσματα μὲ ὠραῖες φράσεις γεμάτες ἀπὸ κρυφὲς ἔννοιες, δὲν ἐκφράζονται γενικὲς ἰδέες, δὲν προσωποποιοῦν τὰ ἀρρηθημένα καὶ τὰ ἀσύλληπτα. Στοχάζονται καὶ πάσχουν σὰν ἄνθρωποι ὑπαρκτοί, γνώριμοί μας ἀπὸ τὸ θρύλο, ἀλλὰ καὶ σὰν νὰ τοὺς εἶδαμε κάπου, γύρω μας, ὄχι μὲ τὴ φαντασία, οὔτε καὶ σὲ ὄνειρο. Ἔχουν σάρκα καὶ ὀστά, κινοῦνται, παθιάζονται, πονοῦν, ἀγαποῦν, πολεμᾶνε, μισοῦν, θυσιάζονται, καὶ πάνω ἀπ' ὅλα πιστεύουν. Εἶναι πιστοὶ στὴ θρησκεία καὶ στὴ ρωμισύνη τους. Καὶ εἶναι ἢ ρωμισύνη τους ἐδῶ, αὐτοσεβασμὸς, ἀξιοπρέπεια καὶ λαχτάρα γιὰ τὴ γῆ ὅπου γεννήθηκαν. Ἡ Βαγγελὴ θὰ ἀγαπήσῃ παράφορα τὸν Κόγκα Δράκο, πρόσωπο πλισματικὸ κι' αὐτό, ὅπως ἢ ἴδια κι' ὅμως ἀληθινό. Τόσο ἀληθινό, πού ἢ μονομαχίᾳ του μὲ τὸν ἀρχηγὸ τῶν Λιάπηδων, τὸν Γκιολέκα (πρόσωπο ἱστορικὸ ἐιποῦτο) νὰ εἶναι ἀπόλυτα παραδεκτὴ. Τὴ ζητᾶμε, μᾶς ἐλκύει ἢ δημοτικὴ αὐτὴ μονομαχία καὶ μᾶς συγκινεῖ ὁ παλληκαριστὸς θάνατος τοῦ Γκιολέκα, πού πέφτει ἀπὸ τὰ χτυπήματα τοῦ Κόγκα Δράκου. Ἄς λένε τὰ χρονικὰ (ὅπως ὁ Ἰδιος ὁ συγγραφεὴς σημειώνει) πὼς ὁ φοβερὸς ἀρχηγὸς τῶν Λιάπηδων μονομάχησε μὲ τὸν Τούσα Μπότσαρη καὶ σκοτώθηκε μ' αὐτόν. Τὶ σημασία ἔχει ἢ ἀντικατάστασι τῶν ὀνομάτων; Βρισκόμεθα στὰ τελευταῖα χρόνια τοῦ 1700 καὶ στὰ τέσσερα πρῶτα τοῦ 1800. Ἐκεῖνο πού μᾶς πείθει εἶναι πὼς στὸ μυθιστόρημα ἀναπλάθεται καὶ δλοκληρώνεται ἢ εἰκόνα τῶν ὅσων τότε συνέβηκαν. Ὁ συγγραφεὴς προβάλλει τοὺς ἀνθρώπους, πού ἔδρασαν, καὶ ἐρμηνεύει τὰ συναισθήματά τους, τοὺς πόθους καὶ τίς σκέψεις τους, περιγράφει τίς μάχες, τὰ ἀνδραγαθήματα, τίς κακουχίες, ὡς καὶ τίς καθημερινὲς μικροασχολίες, στίς εἰρηνικὲς ἀνάπτυξεις. Βλέπουμε νὰ ἀνιστήνονται μπροστὰ μας οἱ ἀδάμαστοι Σουλιῶτες καὶ οἱ Λιάπηδες, οἱ Τουρκαλβανοί, κι' οἱ ἄλλες μαχητικὲς ὀρδὲς τοῦ Ἄλῃ Πασᾶ. Μᾶς δίνει, ὁ συγγραφεὴς, τοῦτο τὸ πρόσωπο, ἀνάγλυφα, παραστατικώτατα. Εἶναι ὁ Ἄληπασας πού γνωρίζουμε, πού φαν. αἰζόμεθα, ὅσοι ἀκούσαμε καὶ διαβάσαμε γι' αὐτόν: δόλιος, πανοῦργος, ἀνηλεὴς, ἀσυγκράτητος στὰ πάθη καὶ τὰ μίση του. Ἀρπακτικὸς, ἀκόρεστος, ὑποκριτής, ἡθοποιὸς μπρὸς στὸν ἴδιον ἑαυτόν του καὶ, ξαφνικά, ἀπίστευτα πρᾶος καὶ αἰσθηματίας.

Οἱ θρύλοι καὶ οἱ μῦθοι μᾶς μεταδόθησαν, ὅπως εἶπαμε, ἀπὸ ἔργα ποιητικὰ τῶν πολλῶν ἢ τοῦ ἑνός, ἀπὸ δημιουργήματα τῆς φαντασίας, πού χάραξαν ὀριστικὰ τὴν ἀντίληψή μας, τὴν εἰκόνα τοῦ περασμένου κόσμου. Ὁ θρύλος καὶ ὁ μῦθος τοῦ Ἄληπασα δίνει καὶ τὴν πραγματικὴν του ἱστορίαν, ὅσο κι' ἂν προσπαθήσῃ ἢ σχολα-

στική έρευνα, να την μεταβάλλη.

‘Η καλλίτερη ή πιό έντυπωσιακή εικόνα που έχουμε του Ναπολέοντα μάς την έδωσε ο Τολστόι: Τήν ζωντανότερη περιγραφή τής μάχης του Βατερλώ, την έγραψε ο Στένταλ. Τα γεγονότα τα ιστορικά και τα μη ιστορικά, τα καθημερινά, τα μικροκαθέκαστα κι’ ότι μάς απασχολεί και δημιουργεί έντύπωση, ζητάνε μια εξήγηση και δικαίωση στη φαντασία μας. Και ή φαντασία μας τα αναπλάθει όπως αυτή θέλει’ τους δίνει την πραγματική υπόστασή τους πού πιθανόν να μην συμφωνεί με το αντικειμενικό και ψυχρό κριτήριο ενός τρίτου (μια πού αντικειμενικό και ψυχρό κριτήριο δικό μας, δέν υπάρχει). Μπρός στη φύση ο άνθρωπος έκστατικός, έπαναλαμβάνει χιλιάδες χρόνια, το ίδιο πάντα τραγουδι. Λέει το θαυμασμό του και τη λατρεία του για τα ίδια φαινόμενα, για τα ίδια πράγματα: τόν ήλιο, τη Σελήνη, τα άστρα, τόν ουρανó, τα βουνά, τη θάλασσα, τα λουλούδια, την όμορφιά, για ότι τόν έλκυει και τόν μαγεύει. Τα λόγια, οι τρόποι τής έκφρασης για την περιγραφή του θαυμασμού του, είναι σχεδόν πάντοτε τα ίδια, με όποια νοστροπία και όποια τεχνοτροπία. ‘Όστούσο ο άνθρωπος τα ανανεώνει στη φαντασία του κάθε φορά, και κάθε φορά τα βλέπει και τα νοιώθει πλησιέστερα στον έαυτό του, περισσότερο δικά του, απ’όσο ήσαν στις προηγούμενες, παλαιότερες περιγραφές και απεικονίσεις. Αυτή είναι ή αγαθή μοίρα μας’ να βλέπουμε, και να νοιώθουμε καινούργιο, πρωτόφαντο, άνεξήγητο στην όμορφιά του, ότι είναι όπως ήταν στους αιώνες των αιώνων, εκείνο που όμοια είδαν και θαύμασαν και ύμνησαν, πριν από μάς οι μυριάδες των ανθρώπων που έπερασαν. Κάτι παρόμοιο συμβαίνει και με τα ιστορικά γεγονότα και τις ιστορικές μορφές. Ζούνε και παίρνουν υπόσταση, ανανεωμένα από τη μαγεία τής δικιάς μας φαντασίας. Τα αισθανόμεθα και τα θεωρούμε πιό νοητά, οι πιό άληθινά με τόν δικό μας τρόπο. .Στους Σουλιώτες του Μιχαήλ Περάνθη υπάρχουν σελίδες ειδυλλιακές πού θα ξένιζαν όποιον θα είχε την έντύπωση πώς απ’ άκρη σ’ άκρη στο βιβλίο αυτό, μονάχα μάχες, περιπέτειες ήρωϊκές, και θυσίες και πόνος πολυς και αιματηρά περιστατικά έχουνε θέση. Και οι σελίδες αυτές, οι ειδυλλιακές, ανανεώνουν και δίνουν ολοκαίνουργη τη γαλήνη ενός ανοιξιάτικου τοπίου, την αγαθότητα και την καλωσύνη των νέων ανθρώπων, τόν έρωτά τους, τη γοητεία μιās ρεματιάς, ως και ενός προχώματος κατάντηρου σέ πρόχωμα έχθρικό. Αυτά όλα δέν είναι πράγματα πρωτοειπωμένα. Έχουν γραφτεί και σέ άλλους καιρούς και σέ άλλες σελίδες. ‘Όστούσο εδώ πάλι πρωτόφαντα μοιάζουν και μια ξεχωριστή, παρ’άξενη, δικιά τους συγκίνηση μεταδίδουν. ‘Η Βαγγελή, ο Κόγκας Δράκος, ο Βασίλης Τόντας (πού δέν ήταν γεννημένος για ήρωας κι’ έντούτοις ξερχεται ή ώρα του να γίνη), ή γλυκυτάτη Κατέρω και ο μικρός Ζήκος του Πανομάρα, οι Μποτσαρέοι όλοι, ξανάζουν με τα συναισθήματα και τόν έσωτερικό τους κόσμο, καθώς τους δημιουργεί ή Τέχνη του άφηγητή. Είναι αυτοί πού ήσαν, αυτοί πού μπορούσαν να είναι; Μάλιστα: Αυτοί πρέπει να είναι. . .

‘Εκείνο πού ιδιαίτερα όφείλουμε να τονίσουμε, παραλείποντας εδώ πολλά για τις υπέροχες άλλες μορφές τής ιστορίας (όπως άψφνης του Καλόγηρου Σαμουήλ

και τῆς Χαΐδως, πού ὁ συγγραφέας τούς ἀφήνει μέσα στό θρῦλο τους), εἶναι διτ-
 ἀπ' τὴν ἀρχή, ὁ Μιχ. Περάνθης ἀκολουθεῖ τὴν Ἑλληνική προγονική παράδοση.
 Βλέπουμε τὸ γέρο Γεώργη Μπότσαρη, τὸν καπετάνιο, ἔξαγριωμένο ἐνάντια στοὺς
 ἄλλους Σουλῳτες. Ἔχει ἀποτραβηχτεῖ (ὅπως ἄλλοτε ὁ μαινόμενος Ἀχιλλέας) καί
 βρῖσκεται μὲ τὴ φάρα του, ἀπομονωμένος, γιατί ἀνιτίθεται στο γέρο Νίκο Κου-
 τσονίκα καί στὴ φάρα τῶν Τζαβελλαίων... Μὲ τὸ Γεώργη Μπότσαρη ἔχουμε τὴν
 προβολή τῆς ἀτομιστικῆς νοστοροπίας, κληρονομικὸ προνόμιο τῆς φυλῆς μας, πού
 εἶναι συνάμα καί διεκδίκηση γιὰ τὴν ἀνάληψη τοῦ ὑπερτάτου καθήκοντος, ὑπόσχε-
 ση ἀκλόνητη γιὰ τὴν ὑπεράσπιση τοῦ κοινού συμφέροντος, ἀρραβῶνας μὲ τὴ θυ-
 σία γιὰ τὴν κατάρκτηση καί τὴν ἐπιβολή τοῦ δικαίου, γιὰ τὴν Ἐλευθερία τῆς Πα-
 τριδας, γιὰ τὴν τιμωρία καί ἐξολόθρευση τοῦ ἀντιπάλου...

Ἄλλα αὐτὰ μποροῦν ὅμως νὰ ἀναιτραποῦν, νὰ ἀγνοηθοῦν, νὰ γίνουν ἀφορμὲς
 δεινῶν καί καταστροφῶν, ὅταν ὁ Ἀγαμέμνων προσβάλλει ἀστόχαστα τὸν ἀσυγκρά-
 τητο Ἀχιλλέα... Ὅριστε λοιπὸν κι' ὁ χωρισμὸς ἀνάμεσα στοὺς Σουλῳτες, ὅπως
 στοὺς Ὀμηρικὸς καιροὺς ἀνάμεσα στοὺς Ὀμηρικὸς Ἑλληνας...

Ἐπάρχουν διάφοροι τρόποι συγγραφῆς τῆς ἱστορίας, ὅπως ὑπάρχουν διάφο-
 ροὶ τρόποι συγγραφῆς ἐνὸς ἱστορικῶ μυσιστορήματος. Ὅσο γιὰ τὴν ἱστορία, ὁ δέ-
 κατος ἔκτος αἰῶνας κληροδότησε στο σημερινὸ κόσμο ἀρκετὰ ἀγαθὰ, ἀλλὰ καί ξαν...
 ρωμαντικὸ ρασιοναλισμὸ σπρωγμένον συχνότατα στὸν ἀέρα. Βλέπουμε ἔτσι τὸν
 ὁρωμαντικὸν αὐτὸν ρασιοναλισμὸ σκυμμένο πολὺ χάμον, νὰ ψάχνει, νὰ ἐξετάζει μο-
 νόπλευρα, κι' ἄσχημα φωτισμένη τὴ λεπτομέρεια καί νὰ πλάθει νόμους βασιμέ-
 νους στὶς οἰκονομικοκοινωνικὲς συνθῆκες ἢ σὲ ἄλλα δεδομένα πὺν ξεκινοῦν «διαλε-
 κικὰ» γιὰ νὰ περιοριστοῦν αἴφνης στὴν ἐξέταση τῆς ἀλληλεπίδρασης τῶν συνθη-
 κῶν διαβιώσεως» καί τὸν τρόπο παραγωγῆς καί κατανομῆς τῶν ὑλικῶν ἀγαθῶν...
 Ἄν θελήσουμε νὰ δοῦμε τὴν ἱστορία μὲ τέτοια κρίσματα, θὰ συλλέξουμε τὰ πιὸ ἀ-
 πίθανα συμπεράσματα, τίς πιὸ παράλογες ἐρμηνεῖες ὅλης τῆς ἀνθρώπινης ἔως σή-
 μερι πορείας ἢ ἀ βρεθούμε ἴσως ἀντικρὺ στο ἐρώτημα ἂν τὸ «τέλειο» στὴν παρου-
 σία τῆς ζωῆς πάνω σὲ τοῦτον τὸν κόσμον δὲν ταυτίζεται μὲ τὸν «κλειστὸ» βιολογι-
 κὸ κύκλον... ὠρισμένων ἐντόμων... ἔξ ἄλλου ὄχι μόνον θὰ ἀφαιρέσουμε ἀπὸ τὴν
 ἱστορία βασικά στοιχεῖα πού οὔτε ἢ διαλεκτικῆ τοῦ Χέγκελ καί—κατὰ μείζονα λό-
 γον—ἢ διαλεκτικῆ τοῦ Ἐνγκελς καί τῶν ἀκολουθῶν του εἶναι σὲ θέση νὰ ἐρμηνέ-
 ψουν ἢ νὰ λύσουν ἀλλὰ ἀπὸ ἀκρὴ σὲ ἀκρὴ θὰ τὴν ἱσοπεδώναμε. Καί θὰ εἶναι—
 φυσικά—αὐτός, ὁ πιὸ εὔκολος τρόπος νὰ γίνουν ἴσες κι' ὅμοιες, ἀπὸ τὴ γέννηση
 ἴσμε τὴν ἐξέλιξή τους, ἢ ἱστορία τῶν Τατάρων καί ἢ ἱστορία τῶν Ἑλλήνων...

Ἄσο γιὰ τὸ ἱστορικὸ μυσιστόρημα, ὁ Μιχαὴλ Περάνθης, στοὺς «Σκυλιῳτες»
 ἀκολούθησε τὸν καλλίτερο, τὸν πιὸ καλλιτεχνικὸ, ἀλλὰ καί πιὸ δημιουργικὸ δρόμο.
 Κίνησε τὰ πλασματικὰ πρόσωπά του μέσα στο ἴδιο φῶς, τὸ ἴδιο χρῶμα, τὴν ἴδια αἴ-
 σθησι ζωῆς, ὅπως τοποθέτησε τὰ καθαρὰ ἱστορικά. Δὲν ξεχωρίζει τοῦτα ἀπὸ τὰ
 ἄλλα ἀντίθετα τὰ ταῦτιζει (Κόγκας Δράκος=Τούσας Μπότσαρης) καί μεταθέτει
 χρονιὰ γνωστὰ συμβάνια.

Ἡ συστηματικὴ διάκριση, τὸ ξεχώρισμα ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν συγγραφέα, τοῦ πλασματικοῦ ἀπὸ τὸ πραγματικό, θὰ κατέληγε στὴν ἀπαράδεκτη διάσπαση τῆς ἐνότητας τοῦ μυθιστορήματος. Ἡ ἐνότητα, εἶναι ὁ φυσικὸς νόμος κάθε καλλιτεχνικοῦ ἔργου. Ἄν ὁ Περάνθης ἐνέδιδε στὸν πειρασμὸ νὰ πληροφοροεῖ στὸ κείμενό του πῶς καὶ γιατί εἶναι τοῦτο «ἱστορικό» (πρόσωπο ἢ συμβάν) καὶ γιατί ὄχι, θὰ ἀδικούσε τὴν αἰσθητικὴ ἐντύπωση πού ἐπιδιώκει ἕνας συγγραφέας καὶ θὰ μείωνε τὸ ἐνδιαφέρον καὶ τὴ συγκίνηση τοῦ ἀναγνώστη. Στους «Σουλιῶτες» ὁ Μιχαὴλ Περάνθης ὀδηγήθηκε ἀπὸ μιὰ λεπτότατη αἴσθηση τῆς καλλιτεχνικῆς δομῆς καὶ ἔκφρασης, ἀπὸ μιὰν ἀσύγκριτη, ἀνώτερη, ποιητικὴ ἔμπνευση. Ἄναπλάθει μορφές καὶ προβάλλει εἰκόνες, πότε σκληρὰ δραματικές, πότε βαθύτατα τραγικὲς ἢ ἀπαλώταται ἀγαθές, δίνοντας στους ἥρωές του ὄχι μιὰ, μονόπλευρη, ὀριστική, ἀκίνητη, χαρακτηριστικὴν ὑπόσταση, ἀλλὰ καὶ τὶς ἀνιψάσεις καὶ τὶς ἀνθρώπινες ἀντινομίες τους. Ἐλκύει ἔτσι τὴ φαντασία μας καὶ μᾶς χαρίζει τὴν «ἀλήθεια» περισσότερο ἀκόμη, παρὰ τὴν τὴν ἀπλὴ μυθιστορηματικὴν «ἄληθοφάνεια».

Ἄγαπᾶμε τοὺς «Σουλιῶτες» τοῦ Μιχαὴλ Περάνθης καὶ παρακολουθοῦμε τὴν ὑπερᾶτη θυσία τους γιὰ τὴν Ἐλευθερία, ξαναγνωρίζοντάς τους ἐδῶ, ὅπως τοὺς εἶχαμε γνωρίσει μὲ τὶς ἱστορικὲς ἀναμνήσεις μὲς καὶ ὅπως τοὺς εἶχαμε δραματιστεῖ μὲ τὴν παράδοση.

Καὶ παρακολουθοῦμε μὲ τὴν ἴδια ἀγωνία ὄχι μονάχα τὴ σκληρὴ μῦτρα τῆς Βαγγελῆς, τοῦ Κόγκα Δράκου, τῶν ἄλλων...—τῶν ἡρώων—ἀνθρώπων τοῦ μυθιστορήματος, ἀλλὰ καὶ τῶν ἡρώων καὶ τῶν ἀνθρώπων τῆς ἱστορίας. Ξαναβλέπουμε ἔτσι πραγματικὰ τὴ διαμάχη καὶ τὸ σπαραγμὸ μεταξὺ τῶν Σουλιωτῶν, τοὺς ἀπανωτοὺς ἀποκλεισμούς, τὴν ἐξαθλίωση, πού θὰ φέρει κάποτε τὸ τέλος τῶν ἡρωϊκοῦ Κάστρου τῆς Προεπαναστατικῆς Ἑλληνικῆς ἐξέγερσης.

Ἡ φυγὴ στὴν Πάργα, ἡ ἀνατίναξη τοῦ μοναστηριοῦ στὸ Κοῦγκι,—μὲ τὴν ἐπικὴ εἰκόνα, τὴν συγκλονιστικὴ μορφή τοῦ Καλόγερου Σαμουήλ—καὶ ἡ στερνὴ τραγωδία στὸ Ζάλογγο (μὲ πόση δωρικὴ λιτότητα δοσμένη!) εἶναι τὰ κορυφαῖα σημεῖα πού φωτίζουν σὰν φάροι τὸ ἐξαιρετὸ αὐτὸ ἔργο... Ὅλοι ἀκούσαμε βέβαια γιὰ τὰ ἱστορικὰ αὐτὰ θαῦματα, ἀλλὰ ὁ Μιχαὴλ Περάνθης ἀνανεώνει τὴ συγκίνηση καὶ μᾶς ξαναδίνει μὲ τοὺς «Σουλιῶτες» του τὸ τραγούδι του, χτυπώντας τὰ σήμαντρα στὸ πανηγύρι τῆς φαντασίας μας...

Ν. ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΑΟΥ

ΜΙΧ. ΠΕΡΑΝΘΗΣ

Στό ελληνικό λογοτεχνικό στερέωμα μεσουρανεῖ ὁ Περάνθης. Γέννημα καὶ θρέμμα τοῦ Ἄρτινοῦ ὀρίζοντα, ἀπλώσε τῆ στοχαστικῆ του πνοῆ, συνυφασμένη με τόν πηγαῖο λυρισμό του, πάνω στά ἑλληνικά μετέωρα, με τάση τὸ ξεπέραςμα στό πανανθρώπινο ἰδεατό.

Οἱ ἥρωές του ντυμένοι με τὴν ἐλεγειακὴ χλαμύδα τῆς φαντασιοπλάστρας δημιουργικῆς του ὑφῆς, ξεπροβάλλουν ἀπ' τὸν κόσμο τοῦ μύθου, τῆς ἱστορίας, τῆς φύσεως, ὀλόσαρκοι.

Τὸ ἔργο του ὄλο ποίηση, με τὴ γενικώτερη σημασία τῆς, κί' ὁ λυρισμός ὁ φιλοσοφικός, ἀπάνθισμα πού ποτίζεται στὴν πηγὴ τῆς Κανάχου, κάθε φορά πού λούζεται σ' αὐτή.

Τὸ ἕνα ἔργο του καλύτερο ἀπ' τ' ἄλλο ἀναδύεται ἀπ' τοὺς ἀφρούς τῆς ὤριμης σκέψης του καὶ ξεχύνεται ὀλοκάθαρο, περιποιημένο, ὀλόδροσο καὶ πατάει σταθερὰ χωρὶς σύγχυση, χωρὶς δεκανίκια, με σιγουριά.

Τὸ στοιχεῖο του εἶναι τὸ ἱστορικὸ μυθιστόρημα. Τὸ εἶδος αὐτὸ τοῦ λόγου, καὶ στὴν Ἑλλάδα πρωτοπαρουσιάστηκε με τὸν Ράμφο, τὸν Ζαμπέλιο καὶ ἄλλους, ἀλλὰ νηπιώδικο, ἀκατέργαστο, πρωτόλειο.

Ἄ Περάνθης τὸ ἄδραξε με τὸ συνθετικὸ του πνεῦμα καὶ τὸ παρουσίασε ἰδανικὸ με ὅλες τὶς ἀξιώσεις μιᾶς φιλοσοφίας «λαϊκὰ ξαναμιλημένης» σὲ καινούριους τύπους.

Ἡ Ἄρτα τίμησε τὴ γιορτὴ τῶν εἰκοσάχρονων τῆς λογοτεχνικῆς του δη-

μιουργίας. Μιὰ ὑποχρέωση τοῦ πνευματικοῦ μας κόσμου, πού ξέρει νὰ τιμᾷ ἀνυπόκριτα κάθε ἐκδήλωση στὸν τομέα τῶν γραμμάτων.

Χρωστάει ὁ τόπος μας πολλὰ στὸν δημιουργὸ τοῦ «Τσέλιγγα», στὸν πλάστη τῆς «Ἀμβρακίας», τὸν ἀναβιωτὴ τοῦ «Σουλιῶτες», ἀλλὰ καὶ περιμένει περισσότερα ἀπὸ τὸ δημιουργημένο ταλέντο τοῦ Περάνθη.

Κάποια λόγια, καλοπροαίρετα βεβαίως κριτικῶν, τοποθετημένα στὸν «ὑπερβατικὸ» ἀντίλογο, εἶναι ὄχι ἀστραπέδες, ἀλλ' ἔκτοπιζμός στὶς ὀμίχλες, χωρὶς ζημιὰ.

Ἄ «Σκουφᾶς» πού σεμνύεται γιὰ τὸν στυλοβάτη του, πρόσθεσε με ἀγνόητα στὴν πανελλήνιο τοποθέτηση τοῦ Περάνθη, τὴν ἔκφραση τοῦ θαυμασμοῦ καὶ τῆς ὑπερηφάνειας τοῦ γιορτασμοῦ τῶν εἰκοσάχρονων του.

Ἐμεῖς ἀπὸ κάποια ἀσκητικὴ ἄκρη τῆς Ἄρτας, ἀπλοὶ σημειωτέες τοῦ Καλοῦ, θὰ ποθοῦσαμε ὁ γιορτασμός τῶν ἑκατοντάχρονων τοῦ Περάνθη νὰ συμπέσει με τὴν ἐκπλήρωση τῶν ὀνείρων του στὸν ἱεροφαντικὸ τομέα τῆς πνευματικῆς παραγωγῆς του καὶ συμπλήρωσης τῆς προσφορᾶς του στὸ κενὸ τῆς Ἄρτινῆς παράδοσης, τοῦ θρόλου καὶ τῆς ἱστορίας. Καὶ τότε θ' ἄξιζε νὰ τελειώναμε μ' ἕνα ἄλλον στοχασμὸ τοῦ Γκαίτε: «Πᾶρτε τὴ ζωὴ μου μονομιᾶς καθὼς τὴ ζω. Ἄλλοι τὸ μεθύσι τους περνᾶν με τὸν ὕπνο, τὸ δικὸ μου τὸ μεθύσι πλαγιάζει ἀπάνω στὸ χαρτί».

Ο ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟΣ ΤΥΠΟΣ
ΔΙΑ ΤΟΝ ΜΙΧ. ΠΕΡΑΝΘΗΝ

Σύσσωμος ο ήπειρωτικός τύπος εδρε την εύκαιριαν, με τον υπό του «Σκουφά» διοργανωθέντα έορτασμόν των λογοτεχνικῶν εικοσάχρονων του συμπατριώτου μας Μιχαήλ Περάνθη, να τιμήση τον συγγραφέα διά την μέχρη τουδε βαρυσήμαντον προσφοράν του εις τὰ ἑλληνικά γράμματα, καθῶς καί διά τὸ ἐν γένει ἦθος του ὡς ἀνθρώπου. Παραλλήλως αἱ ήπειρωτικάί ἔφημερίδες ἀνέγραψαν λεπτομερῶς τὰ τῆς γενομένης τελετῆς.

Οὕτω ἡ ἔφημερίς «*Πρωϊνὸς Λόγος*» τῶν Ἰωαννίνων (7 Μαΐου 1959) ὑπὸ τὸν τίτλον: «Ἔορτὴ πρὸς τιμὴν τοῦ Μιχαήλ Περάνθη» γράφει μεταξύ ἄλλων:

«*Ἡ αἰθουσα ἦτο κατάμεστη κόσμον, ὅστις προέβη εἰς ἐνθουσιᾶδεις ἐκδηλώσεις ὑπὲρ τοῦ Περάνθη, ποῦ μὲ τὸ ἔργο του ἐτίμησε τὸν τόπον τῆς καταγωγῆς του καὶ κατέλαβε μιὰ ξεχωριστὴ θέσιν στὴ νεοελληνικῇ λογοτεχνίᾳ.*»

Τὸ ἴδιο καὶ ἡ ἔφημερίς τῶν Ἰωαννίνων «*Ἡπειρωτικὸς Ἀγὼν*» εἰς τὸ φύλλον τῆς τῆς 6ης Μαΐου, ὑπὸ τὸν τίτλον: «Ἡ Ἄρτα τιμᾶ τὸν ἐκλεκτὸ λογοτέχνη Μιχάλη Περάνθη».

«*Καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς ἑορτῆς ἐπεκρατοῦσε πνεῦμα ἐγκραδιότητος καὶ αἱ ἐκδηλώσεις τοῦ ἀκρατηρίου πρὸς τὸν τιμώμενον ἦσαν ἀιδόμητοι καὶ συγκινητικαί.*»

Ἡ ἔφημερίς τῆς πόλεώς μας «*Ἐμπρός*» (6 Μαΐου), περιγράφουσα τὰ τῆς τελετῆς ὑπὸ τὸν τίτλον: «Ὁ ἑορτασμός τῶν εικοσάχρονων λογοτεχνικῆς δράσεως τοῦ κ. Μιχαήλ Περάνθη» λέγει μεταξύ ἄλλων:

«*Τὸ πικρὸν ἀκρατήριον ἔχειροκρότησεν ὅλους τοὺς ὀμιλητάς. Ἰδιαιτέρως συγκινητικαὶ ἔ-*

πῆρξαν αἱ ἐκδηλώσεις διὰν εἰς τὸ βῆμα ἀνῆλθεν ὁ κ. Περάνθης.»

Ἐπίσης ἔκτενῇ περιγραφῇ ἔδωσεν καὶ ὁ «*Ἐλεύθερος Λόγος*» τῆς Ἄρτης (11 Μαΐου) ὑπὸ τὸν τίτλον: Τὰ λογοτεχνικά εικοσάχρονα τοῦ Περάνθη».

«*Ἐν κατακλιθεὶς ὁ κ. Περάνθης εἰς τὸ βῆμα τοῦ «Σκουφά» καὶ μὲ σεμνότητα καὶ βαθεῖαν συγκίνησιν ἠὲ χαρμῶσταις διὰ τὰς τιμητικὰς ἐκδηλώσεις τῆς ἰδιαίτερας πατρίδος του.*»

Τέλος αἱ εἰς Ἀθήνας ἐκδιδόμεναι ήπειρωτικάί ἔφημερίδες «*Ἀγροτικὸς Ἀγὼν*» καὶ «*Ἡπειρωτικὸν Μέλλον*» δίδουν ὡσαύτως λεπτομερῆ περιγραφῇ τοῦ ἑορτασμοῦ μὲ ἀνάλογα σχόλια.

ΕΙΔΙΚΑ ΣΧΟΛΙΑ

Πλὴν τῶν περιγραφῶν τῆς τιμητικῆς ἑορτῆς ποῦ ὠργανώσεν ὁ «Σκουφᾶς» ἐγράφησαν ἐπίσης καὶ τὰ ἀκόλουθα εἰδικὰ σχόλια εἰς τὸν ήπειρωτικὸν τύπον:

Εἰς τὸν «*Ἡπειρωτικὸν Ἀγῶνα*» Ἰωαννίνων (7 Μαΐου):

Ο κ. ΜΙΧ. ΠΕΡΑΝΘΗΣ

«*Ὁ καλὸς ήπειρώτης κ. Μιχ. Περάνθης, τέκνον τῆς Ἄρτας, εἶναι μιὰ λογοτεχνικῇ ἠρωσισγνωμίᾳ ἢ ὁποῖα ἐπεβλήθη εἰς τὸν φιλολογικὸν κόσμον καὶ αὐτῆς τῆς πρωτενοῖσης, ὅπου μὲ τὴν μέχρη σήμερον σταδιοδρομοῦναι του τιμᾶ τὸ ήπειρωτικὸν ὄνομα. Ὑπῆρξεν ὅθεν ἐπαινετὴ ἡ σκέψις ἀλλὰ καὶ ἡ πράξις διὰ τῆς ὁποίας ἡ Ἄρτα προχθὲς ἐτίμησε μὲ μιάν ἐξαιρετικὴν λογοτεχνικὴν ἑορτὴν τὸ ἐκλεκτὸν τέκνον τῆς. Εἰς τὴν τιμὴν αὐτῆν ὁ «Ἡπειρωτικὸς Ἀγὼν» προσθένει καὶ τὴν ἰδικὴν του, ὡς καὶ τὸν ἐπαινὸν του, ἀλλὰ καὶ τὴν ὑπεροφάνειάν του, διότι τὰ τέκνα τῆς Ἡπείρου δὲν κληρονομοῦν τὰς παραδόσεις τῆς, τὰς ὁποίας κληρονομοῦν καὶ εἰς τὸν τομέα τῶν γραμμάτων.*»

Εἰς τὴν ἔφημερίδα «*Ἡπειρωτικὸν Μέλλον*» τῶν Ἀθηνῶν (19 Μαΐου).

«*Μὲ τὴν συμπλήρωσιν εἴκοσι ἐτῶν γορίμου*

προσοφορᾶς εἰς τὴν διηγηματογραφίαν, ποιήσει, κριτικὴν κ.λ.π. ἢ γενέτειρα εὐτίμησε τὸ ἐκλεκτὸν τῆς τέκνον. Ἡ "Ἄρτα, σὲ μιᾷ σεμνῇ πανηγυρικῇ τελετῇ, ἔδειξε ἀβίαστα τὸ ἡπειρωτικὸν μέτρον τῆς ἐθνωμοσύνης τῆς καὶ τοῦ θαυμασμοῦ στὸν ἡπειρωτῆ, πὺν μὲ τὸ ἔργο του, ἐπὶ εἰκόσι συνεχῆ χρόνια, πρόβαλε τὴν ἀληθινὴν ἡπειρωτικὴν ψυχὴ σ' ὅλη τὴν ἐνδοξὴ ἰστορικὴ τῆς πορείᾳ.

»Καὶ μόνον οἱ δοκῶδες «Σουλιώτες» τοποθετοῦν τὸν Περάνθη ἀξιολογικὰ καὶ ἀμετάθετα μεταξὺ τῶν λίγων σημερινῶν τεχνιτῶν τοῦ λόγου.

» Ἀκαρπος ἔρευνητής· ἀδέκαστος κριτικός· ἀμόλυντος ἀπὸ τὴν κοσμοπολιτικὴν «ἀρλουμπολίαν». Καὶ πάνω ἀπὸ ὅλα, πρωτομάστορας στὴν τέχνην τοῦ λόγου, σάθηκε ὁρόσημο ὄχι μόνον γιὰ τὰ ἡπειρωτικὰ γράμματα, ἀλλὰ κυρίως γιὰ τὴν ἔθνην μας λογοτεχνίαν.

»Τὸ «Ἠπειρωτικὸν Μέλλον» αἰσθάνεται ὑπερήφανον ἀναλογιζόμενον ὅτι ἡ παροῦσα στήλη πρὸ 24 ἐτῶν ἐστάθηκε ἢ πρώτη θalπωρὴ στὸ νεανικὸν λογοτεχνικὸν ἐκκίνημα τοῦ Μιχαῆλ Περάνθη».

Ἐπίσης τὸ λογοτεχνικὸν περιοδικὸν τῶν Ἰωαννίνων «Ἠπειρωτικὴ Ἔστια» ὑπὸ τὸν τίτλον «Τὰ εἰκοσάχρονα τοῦ Περάνθη» ἔδωμοσι εἰσεσε τὸ κατωτέρω σχόλιον τοῦ κ. Ἰω. Νικολαΐδη εἰς τὸ ὑπ' ἄρ. 85 τεῦχος (Μαΐου 1959.)

«Τοῦ Μιχαῆλ Περάνθη ἡ προσφορὰ ἔχει ἤδη ἀξιολογηθῆ ἀπὸ τὴν ποιότητα τοῦ περιεχομένου τῆς. Δημσιογράφος καὶ ποιητής, διηγηματογράφος καὶ κριτικός, καὶ πάνω ἀπ' ὅλα ἐρμηνευτῆς ψυχικῶν καταστάσεων ἀνθρώπων πὺν ἐθεμελίωσαν στὸ δῶμα τῆς ζωῆς τρυς τὸ πνευματικὸν ἔργο των καὶ συνθέτης ἐπογῶν μὲ λίγους ἢ πολλούς, πρωταγωνιστάς, ὁ Περάνθης ἔχει κατακτήσει μὲ ἰδρωτὰ καὶ μύχθο τὴν θέση πὺν κατέχει στὰ νεοελληνικὰ γράμματα. Κκι τοῦ μύχθου αὐτοῦ τὰ ἐπιτεύγματα εἶναι κατάστικτα καὶ ἀπὸ εἰλικρίνεια προήσεως κκι ἀπὸ γνησιότητα ταλάντου καὶ ἀπὸ τέχνης ὠριμότητα. Ββδρια δὲν ἐπέστη ἀκόμα ὁ καὶ ρὴς τῆς ψυχρᾶς κριτικῆς ἀποτίμησις. ἀφεὺ ἐξακολουθεῖ νὰ ὑπάρχη ὁ συναίσθηματικὸς δεσμὸς μεταξὺ ἔργου καὶ ἐπογῆς, πὺν αὐτὸ κκκνίεται. Μπορεῖ ὁμως καὶ τῶρα νὰ λεχθῆ μὲ βεβαιότητα ὅτι, παρὰ τίς ὠρισμένες ἀντιρρήσεις πὺν εἶναι δυνατόν νὰ πρεβληθεῦν ἀπὸ τὴ σκοπιὰ διαφόρων ὀπι-

κῶν γαινιῶν, ὁ Περάνθης ἀποτελεῖ μιᾷ ζωντανῇ καὶ ὑπολογίσιμῃ παρουσία στὸν πνευματικὸν χῶρον τοῦ τόπου μας. Αὐτὴ τὴν παρουσία δικαιολογημένα τίμησε καὶ ὁ Μουσικοφιλολογικὸς Σύλλογος "Ἄρτης «Σκουφᾶς» μὲ τὸ γιορτασμὸ τῶν εἰκοσάχρονων τοῦ λογοτέχνη, σις 4 τοῦ Μάγ, ὅπου γιὰ τὸ ἔργο του μίλησαν ἐκτὸς τῶν τοπικῶν παραγόντων καὶ οἱ κ.κ. Μυριδῆλης καὶ Δάλλας. Κκι' αὐτῆς τῆς θέσεως ὑποχρεωνόμεστε καὶ μετς νὰ διαγράψουμε ἀδρότατα τὰ ὄρια, ἐέβασι: ὄντες, ὅτι ἡ πλέον ὠριμος ἐκ δῆλωσης τοῦ Περάνθη, αὐτὴ πὺν θὰ τοῦ εἴωσι, τὸ ἀνάστημα πὺν δικαιοῦται, εἶναι ὑπόθεσις τοῦ ἐγγὺς μέλλοντος».

ΕΝΑ ΣΧΟΛΙΟΝ ΤΟΥ "ΑΘΗΝΑΙΟΥ,"

Μιολονότι ὁ ἔορτασμός τῶν φιλολογικῶν εἰκοσάχρονων τοῦ Περάνθη δὲν ξεπέρασε τὰ τυπικὰ ἡπειρωτικὰ ὄρια, εἶναι χαρακτηριστικὸν ὅτι, πλὴν τῆς ἀγγελίας εἰς τὰς λογοτεχνικὰς στήλας, ἔδωμοσι εἰσεσε ἐπίσης εἰς τὴν γνωστὴν στήλην τοῦ "Ἀθηναίου" τῆς μεγάλης ἐφημερίδος «Καθημερινὴ» (5 Μαΐου) τὰ ἐξῆς:

«Χθὲς ἔγινεν εἰς τὴν "Ἄρταν μιᾷ σεμνῇ φιλολογικῇ ἐορτῇ ἀφιερωμένη εἰς τὰ λογοτεχνικὰ εἰκοσάχρονα τοῦ Μιχαῆλ Περάνθη, ὁ ὁποῖος ἐγεννήθη εἰς τὴν ὄρειαν πόλιν μὲ τὸ τραγουδημένο γεφύρι καὶ μὲ τοὺς κήπους τῶν Ἐσπερίδων. Θὰ ἤμποροῦσαν νὰ γίνοντι εἰς τὸν τιμώμενον χίλια ἄλλα τιμὰ, ἀπὸ ἄλλας σοφὰς ἢ ἄλλας διασήμους δημηγῶρες. Ἄλλ' αὐτὴ ἡ τιμὴ τῆς ἰδιαιτέρας πατρίδος φθάνει εἰς τὰ μύχθα τῆς ψυχῆς τοῦ ἀνθρώπου. Παρεξήγησαν τὸν μεγάλο ἐκείνον Ρωμαῖον πὺν εἶπεν ὅτι προτιμᾷ νὰ εἶναι πρῶτος στὸ χωριὸν του παρὰ δεῦτερος εἰς τὴν Ρώμην. Δὲν τὸ εἶπεν ἀπὸ ἄμετρον ἐγωισμὸν καὶ φιλοδοξίαν. Ἄλλ' ἔθετε πρῶτην τῆς μικρᾶς πατρίδος τὴν στοργήν, ὅπως θέτει κανεὶς τῆς μητρὸς του τὸν θαυμασμὸν ὑψηλότερα ἀπὸ τοῦ κόσμου ὄλον».

Τέλος, εἰς τὸν «Ἐθνικὸν Κῆρυκα» τῶν Ἀθηνῶν (7 Μαΐου) κατεχωρήθη τὸ ἀκόλουθον σημείωμα εἰς τὴν ὑπὸ τὸν τίτλον «Ὁ κόσμος τοῦ πνεύματος καὶ τοῦ θεάτρου» τακτικὴν στήλην:

«Στὴν "Ἄρτα ἔγιναν τὴν Κυριακὴν καὶ τὴ Δευ-

τέρα τοῦ Πάσχα ἐκδηλώσεις γιὰ τὰ φιλολογικὰ εἰκοσάχρονα τοῦ ἐκλεκτοῦ συγγραφέως Μ. Περάνθη. Ἔγιναν ὁμιλίαι γιὰ τὴ ζωὴ καὶ τὸ ἔργο του ἐνῶ παράλληλα ἀποφασίσθηκε ἡ ἐκδοσις ἐνὸς εἰδικοῦ τεύχους τοῦ «Σκουφᾶ» ἀφιερωμένου στὸν συγγραφέα τῶν «Σουλιωτῶν» καὶ στὸ ἔργο του.

Ἄς σημειωθῆ ὅτι ὁ Περάνθης ὕστερα ἀπὸ τοὺς «Σουλιώτες» ποὺ ἐτιμήθηκαν μὲ τὸ κρατικὸ βραβεῖο καὶ τὸ βραβεῖο τοῦ Δήμου Ἀθηναίων, ἐτοιμάζει δύο ἀνάλογες λογοτεχνικὲς συνθέσεις ποὺ θὰ ἀναφέρωνται σὲ μεγάλες στιγμὲς τῆς ἱστορίας μας».

Η ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΗΣ

«ΕΤΑΙΡΙΑΣ ΑΡΤΗΝΩΝ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ,,

Τὸ ἕτερον λογοτεχνικὸν σωματεῖον τῆς πόλεώς μας, ἡ «Ἐταιρία Ἀρτηνῶν Γραμμάτων» ἀπήυθυσε πρὸς τὸν τιμῶμενον λογοτέχνην τὴν ἀκόλουθον ἐπιστολήν:

«Φίλτατε κ. Περάνθη,

Τὰ «Ἀρτηνὰ Γράμματα» χαίρεινίζοντες τὰ εἰκοσάχρονα τῆς λογοτεχνικῆς Σας δράσεως, ἀπευθύνουν θεορὰ συγχαρητήρια καὶ τίς καλύτερες εὐχὰς τοὺς γιὰ τὸ μέλλον».

Ὁ Πρόεδρος: Α. Σαρδελῆς

Ὁ γεν. γραμματεὺς: Ι. Τσουτσοῦρος

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ ΤΟΥ κ. ΠΕΡΑΝΘΗ

Ὁ κ. Μιχ. Περάνθης ἀπέστειλεν ἐξ Ἀθηνῶν πρὸς τὸν πρόεδρον τοῦ «Σκουφᾶ» κ. Ξ. Κητσαρίδαν τὴν ἀκόλουθον εὐχαριστήριον ἐπιστολήν:

Ἀθῆναι, 10 Μαΐου 1954

Ἀγαπητέ μου κ. Κοτσαρίδα,

Αἰσθάνομαι θαυμάτην ὑποχρέωσιν νὰ εὐχαριστήσω θερμότατα τὴ διοίκησιν τοῦ ἀγαπητοῦ μου «Σκουφᾶ», καθὼς καὶ τᾶς προσωπικῶς, τὸν φωτισμένον του πρόεδρον, γιὰ τὴν ὠραία γιορτὴ τῶν φιλολογικῶν μου εἰκοσάχρονων ποὺ εἶχατε τὴν πρωτοβουλία καὶ τὴν εὐγένεια νὰ μοῦ ὀργανώσετε.

Ἡ ἐπίσκεψιν στὴν ἰδιαίτην πατρίδα μου ἀποτελεῖ πάντα γιὰ μένα ἕνα ψυχικὸ λουτρό. Αὐτὴ τὴ φορὰ, βουτηγμένος ἐν

κλῆρος στὰ αἰσθημὰτα τῆς ἀγάπης σας, ζώντας ἀπὸ τόσο κοντὰ καὶ τόσο ἔντονα τίς ἐκδηλώσεις τῆς εἰλικρινοῦς σας συμπάθειας καὶ τιμῆς, εἶναι φυσικὸ νὰ νιώθω ἰδικίτερα συγκινημένος. Μία συγκίνησις ποὺ μὲ ἀμύβει γιὰ πολλοὺς ἀφανεῖς μόχθους καὶ ταυτόχρονα μὲ ὑποκινεῖ νὰ ξεπεράσω τὸν ἑαυτό μου καὶ νὰ φανῶ ἀντάξιος τῶν προσδοκιῶν σας.

Εὐχαριστῶ καὶ πάλι βεθύτατα ὅλους σας, γιὰ ὅλα.

Μὲ ὄλη μου τὴν ἀγάπη

ΜΙΧ. ΠΕΡΑΝΘΗΣ

ΜΙΑ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΟΥ κ.

ΚΩΣΤΑ ΑΘ. ΔΙΑΜΑΝΤΗ

Μεταξὺ ἄλλων ἐπιστολῶν ποὺ ἔλαβε μὲ τὴν εὐκαιρίαν τοῦ ἑορτασμοῦ τῶν φιλολογικῶν του εἰκοσάχρονων, ὁ κ. Μιχ. Περάνθης ἔλαβε καὶ τὸ κατωτέρω ἐνθουσιῶδες γράμμα τοῦ συμπατριώτου μας φιλολόγου καὶ μελετητοῦ, ἐκλεκτοῦ συνεργάτου τοῦ περιοδικοῦ μας, κ. Κώστα Ἀθ. Λιαμάντη.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 4 Μαΐου 1954

Πολύτιμεφίλεκαὶ ἐκλεκτὲ συμπατριώτη,

Στὴ γιορτὴ ποὺ διοργανῶναι γιὰ τὰ 20 χρόνια τῆς λογοτεχνικῆς σας παραγωγῆς ὁ δραστήριος Μοισικοφιλολογικὸς Σύλλογος «ΣΚΟΥΦΑΣ» τῆς Ἀρτας συμμετέχω καὶ ἐγὼ δλόψυχα. Ἐκεῖ μέσα στὴ συγκινητικὴ συγκέντρωσιν τόσο ἐκλεκτοῦ κόσμου, τόσῳ προσφιλῶν προσώπων, τόσων φίλων καὶ ἀνθρώπων τοῦ πνεύματος καὶ ἐκπροσώπων τῆς πολιτείας, ἀνάμεσα στὶς εὐχὰς καὶ τίς φιλικὰς ἐκδηλώσεις καὶ τίς ὁμιλίαις γιὰ τὴν προσωπικότητα καὶ τὸ ἔργο σας, [νὰ ξέρετε θὰ ἀπευθύνεται ὁλόθερμη καὶ ἡ δική μου εὐλὴ νοερὰ πρὸς τὸ Θεὸ καὶ τὰ ἰδικὰ μου συγχαρητήρια ἀπ' τὴ βάθη τῆς καρδιᾶς μου πρὸς ἐσᾶς τὸ ἄξιο παιδί τῆς Ἀρτας.

Ἡ Ἀρτα καὶ τὰ περιχώρα της καὶ ἰδιαίτερα ἡ περιοχὴ τῶν Ἰζουμέρκων μὲ τὸν πολὺφλοισβον Ἀραχθὸ θὰ νιώθουν ξεχω-

ριστή χαρά και θά σᾶς σφίγγουν στην ἀγκαλιά τους με δίκαιο καμάρι, γιατί οἱ τιμές πρὸς ἑσᾶς θά ἀντιανακλῶν και στὸν τόπο πού σᾶς ἔφερε στὸ φῶς και σᾶς ἔδωσε τὰ πρῶτα βήματα, τὸ θεμέλιο τῆς ζωῆς. Κάπου ἐκεῖ στην Ἠπειρωτικὴ γῆ, στην καθάγια και παραμυθένια φύση οἱ Μοῦσες θά σᾶς ἀντίμωσαν σὲ μυστικὴ ὥρα και σᾶς ἔχάρισαν τὸ μαγικὸ κοντίλι μαζί με τὴ μαγικὴ φλογέρα γιὰ νὰ ἀνιστορήσετε και νὰ τραγουδήσετε τίς χαρὲς και τίς λῦπες τοῦ τόπου μας, τὰ περασμένα και τὰ τωρινά. ὦ! και οἱ Παρνασσίες κόρες δὲν ἐλάθησαν. Τὰ μαγικά κλειδιά γιὰ νὰ ἀνοίξετε τὴ θύρα τὴν δόχρονση τοῦ ἀκήρατου κόσμου τοῦ πνεύματος, τὰ ἔδωσαν σὲ ἄξια χέρια. Καὶ ἀπὸ μικρὸς, ἀπὸ τὰ χροῖα τοῦ Γυμνασίου συνεχίζετε δόκιμα τὴν παράδοση τοῦ τόπου μας, στὰ Γράμματα και στὸ τραγούδι και καλλιεργόντες τὸ ταλέντο σας με σκληρὴ μελέτη και δουλειά, γίνετε ἕνας ἀπ' τοὺς καλύτερους ἐκπροσώπους τῆς Νεοελληνικῆς Λογοτεχνίας στην Ποίηση και στὸν πεζὸ Λόγο. Θαυμάζω τὴν ἐργατικότητα και τὴν ἀποδοτικότητα σας και τὸ γρήγορο ἀνέβασμα στὰ σκαλιά τοῦ πνεύματος. Ὁ Θεὸς νὰ σᾶς δίνει δύναμη και ὑγεία γιὰ νὰ προχωρήσετε ἀνεμπόδιστα στὸν ἀνοδικὸ σας δρόμο πρὸς τὸ Ἄγιον Ὅρος τοῦ Λόγου. Σᾶς συντροφεύουν οἱ εὐχὲς πολλῶν πού σᾶς ἀγαποῦν και σᾶς παρακολουθοῦν και τοὺς χαρίζετε ἀνώτερες πνευματικὲς ἀπολιούσεις με τὴ γύησσα πέννα σας.

Γιὰ τὰ εἴκοσι χρόνια τῆς πλοΐσας παραγωγῆς σας στὰ Νεοελληνικά Γράμματα δεχθῆτε ἐξαίρετε φίλε και ἄξιε πνευματικὲ δημιουργε, νὰ σᾶς σφίξω με ἀγάπη και συγκίνηση τὸ χέρι και νὰ σῖς εὐχθῶ νὰ ζήσετε χρόνια πολλὰ και νὰ δώσετε ὅλο τὸ θησαυρισμα τῆς ψυχῆς σας, νὰ τὸ ἀποτυπώσετε στὸ χαρτί με τὴν ἀκούραστη πέννα σας.

Με πολλὴν ἐκτίμηση και ἀγάπη

Με ἀληθινὴν ὑπερηφάνειαν

Κώστας Ἀθ. Διαμάντης

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΤΩΝ ΕΡΓΩΝ ΤΟΥ ΠΕΡΑΝΘΗ

1937—*Τὰ πρῶτα τραγούδια* (ποίημα). 1'38
—*Ἡ Ἀγία Θεοδόρα, βασίλισσα τῆς Ἀρῆς*

(μελέτη). 1939—*Ἐπισηφ ἐλιγιά* (Ἐπισηφὴ σὴ μετὰφρ. τοῦ «Ἄσματος Ἀσμάτων» (μελέτη). 1943—*Ἄ Τσέλιγκας* (Μυθ. Βιογραφία) 1948—*Ἄ Κοσμοκαλόγερος* (Μυθ. Βιογραφία). 1949—*Τὰ Μῆλα τῶν Ἐσπερίδων* («Μοιήματα»). 1952—*Ἡ Σκληρὴ Βροχή* (λυρικὸ χροινικὸ). 1952—*Ἄ Κροντάλλης—Ἄπαντα* (Μελέτη). 1952—*Ἄ Κοσμοκαλόγερος* (Β' ἔκδοση). 1953—*Ἄ Ἀμαρτωλὸς* (Μυθ. Βιογραφία). 1954—*Ἄ Ἀμβρακία* (ἱστορικὴ μελέτη). 1955—*Ἄ Ποιητικὴ Ἀνθολογία* (τρεις τόμοι). 1956—*Ἄ Μητσάκης—Τὸ ἔργο του* (Μελέτη). 1957—*Ἄ Σουλῶτες* (Μυθιστόρημα). 1959—*Ἄ Κροντάλλης—Ἄπαντα* (β' ἔκδοση) 1959—*Ἄ Ἀρτα* (τουριστικὸς ὁδηγὸς).

ΚΡΙΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΥ

ΒΑΣ ΜΑΤΟΥ: «ΟΙ ΨΥΧΕΣ ΤΩΝ ΠΕΘΑΜΕΝΩΝ»,

Με τὸν ὑποβλητικὸ πένθιμο τίτλο «Οἱ ψυχὲς τῶν πεθαμένων» κυκλοφόρησε ἡ ποιητικὴ συλλογὴ τοῦ Βᾶς Ματού, ψευδώνυμο τοῦ συμπατριώτη μας κ. Βασ. Ματσούκα. Καλλιτεχνικὴ ἔκδοση, ἀριστη σὲ ἐμπράνισι.

Ἐυαίσθητη ψυχὴ, μὰ και πονεμένη, ὁ ποιητὴς χαρίζει τὴν πνευματικὴν χαρὰ και ψυχικὴ συγκίνηση. Γιὰ τὸ ὑπάρχει κάποια χαρὰ στὸς πόνους τῶν ποιητῶν πού μόνο αὐτοὶ γνωρίζουν.

Στὴν ἐποχὴ μας, πού ἡ πρακτικὴ μονοπώληση τοῦ πνεύματος, ἰσοπεδώνει και κατεβάζει τίς σκέψεις, οἱ ποιητικὲς ἐκδόσεις κρατεῖν τὴν ἀντιστάθμιση τοῦ ἔξοφανα πνεύματος και ὕλης. Κάποιοι ἄλλοι ἔξοφνος φίλοσοφοι ἔμποςτηρίζε πὼς ἡ πύθθαυμαστικὴ ἀπόδειξη μιᾶς πολιτισμένης ἱστορικῆς περιόδου, εἶναι ἡ ἀνθιση τῆς ποίησης» ἄς εἶναι και κατώτερη.

Σήμερα ἡ ποίησί μας, εἶναι ἀπ' ὅλους παραδεκτό, περνάει μιὰ κρίση. Γίνεται μιὰ ἐσωτερικὴ κατεργασία ἀναμόρφωσης τοῦ στίχου, ἔξω ἀπὸ τὰ παρῖδομένα. Ἰδιαιτέρα ἡ ἔξενικὴ τεχνικὴ τῆς στιχογραφίας στην ἐλευθέρη ἔκφραση και μορφῆ, δημιουργεῖ μιὰ θελὴ ἀτμόσφαιρα ρεμβισμοῦ και οὔσισρων και μιὰ νοσταλγία πρὸς τὴν παλιά μας ἀγάπη και τοὺς ἀγῶνες πού ἔγιναν γιὰ νὰ τὴν κατακτήσουν.

Ὁ Βᾶς Ματού—ἄς βεβαστυμε τὸ ψευδώνυμό του—προσπαθεῖ νὰ συνδυάσει

τὴν σημερινὴ ρευστότητα καὶ τὸ ἐλεύθερο τοῦ στίχου μὲ τὸν παλαιότερο ὀρθολογιστικὸ, νοησιαρχικὸ καὶ ἐπιστημονικὸ περιεχόμενο.

Τὸ πετυχαίνει; Ὑπάρχοι ἄμφιβολίες.

Σκόπιμη ἢ παρουσιασὴ σου μὲ τις δυο μορφές τῶν ποιημάτων του. Ἐἶναι ἡ ἀμφιβολία ποῦ κατέχει ὄλους τοὺς σημερινούς ποιητές, ἀνάμεσα ἀπὸ τὸ μοντέρνο καὶ τὸ παραδομένο. Πατάει στὴ γοητεία τῆς ἐλεγείας τῶν ἀρχῶν τοῦ αἰῶνος μας καὶ πηδάει στὴ νέα ποίηση τὴν πνευματικὴ κι' ἀνθρώπινη τὴν πλούσια σὲ ἐσωτερικότητα.

Ἐκεῖνο ποῦ διακρίνει τοῦ Βᾶς Ματοῦ εἶναι ἡ ἀφουσίωσή του στὸ ρυθμὸ καὶ τὸ μέτρο. Ὁ στίχος του κελυφίζει καθάριος καὶ ὅπου σκοντάφτει γιὰ λίγο, ξεχύνεται σὰν τὸ νερὸ ποῦ βρῆκε ἐμπόδιο καὶ χύνεται πρὸ ὀρμητικῶ, τραγουδιεῖ, ἀνάμεσα ἀπὸ λουλουδένιες ὄχθες.

Καμμὶ προσπάθεια σ' ἔλα του τὰ ποιήματα νὰ κρατήσῃ ἀπόσπαση τῆς ποίησης ἀπὸ τὸ κοινὸ.

Δὲν δίνει ἀπάντησιν στὸ προλογικὸ του ἐρώτημα «ἂν ὁ ποιητὴς πρέπει νὰ πλησιάζει τὸ κοινὸ ἢ τὸ κοινὸ τὸν ποιητὴ». Πιστεύομε ὅτι καὶ ὁ ποιητὴς νὰ κατεβαίνει, ἀλλὰ καὶ τὸ κοινὸ νὰ ἀνεβαίνει. Ἔτσι ἐξυπηρετεῖται καὶ ἡ προσφορὰ καὶ ἡ ἀποδοχὴ.

Οἱ εἰκόνας του παλλόμενες καὶ ζωντανές συγκλονίζουν: «Κεῖνος δὲν μᾶς χαιρετῆσε, μήτε καὶ μᾶς θωροῦσε—στὸν δῶθε κόσμῳ κλαίγαμε, κεῖνος στὸν κεῖθε κόσμῳ—ἀμίλητος στεκότανε...»

«... Ἦται; ἢ θάλασσα στοιχεῖο, βομβὲς ψυχῆς τὰ δένδρα—ἐγὼ παιδί καὶ πάλευα, μέσα σ' αὐτὸν τὸν κόσμῳ...»

Ἄλλῃ: «... Τὸ πάθος ποῦ σ' ἀγκάλιαζε σὰν φῶς, γίνῃκε πρᾶσινο στὶς κόκκινες φωτιές—στὸ πρόσωπό σου...»

Στὴν τύχη παρμένες οἱ παραπάνω εἰκόνας καὶ ποιητικὲς ἐπικλήσεις του, δίνουν τὴν ὑπέροχη ὑπερβολὴ τοῦ ποιητικοῦ του πλούτου. Δημιουργεῖ εὐκόλο τὸ ποιητικὸ ξάφνιασμα, ποῦ καταλήγει στὴν ψυχικὴ ἀγαλλίαση. Ὑπάρχουν κι' ἄλλα ποιήματα τοῦ Βᾶς Ματοῦ σκόρπια σὲ περιουδιὰ κι' ἐφημερίδες.

Τὰ δέκα ποιήματα τῆς συλλογῆς του, ἰδιαίτερα τὰ πέντε του τελευταῖα, εἶναι ὀ-

λα πνευματικὰ στοχάσματα, στὶς γήινες πτήσεις των. Κανένα δὲν ξεχωρίζει ἀπὸ τ' ἄλλο. Ὅλα δημιουργοῦν τὴν λεπταίσθητη ὑπόστασιν τοῦ ποιητῆ, μὰ δὲν ξεκόβουν ἀπὸ τὸ ἀνθρώπινο «μυροῦτο».

Περιμένουμε ἀπὸ τὸν Ματοῦ τὸ περισσότερο τέλειο καὶ τὸ μεγαλύτερο ποιητικὸ του ἀνοιγμα στὸς αἰθέριους κόσμους τῆς πλούσιας πείρας του καὶ τοῦ πηγαίου δυνατοῦ ταλέντου του.

Τὸ «Ταμάρο» στέκεται στὴν κορυφὴ καὶ ἐπιπλέει στὴν στοχαστικὴ του θάλασσα.

Κάθε προσφορὰ τῶν Ἀρτινῶν Πνευματικῶν ἀνθρώπων μας, μᾶς κάνει ὑπερήφανους. Ἀνάγκη ἡ διατήρησις τοῦ «κληνικοῦ χρώματος» τῆς ἐπαρχίας.

Τὸ τραγοῦδι τοῦ ζητιάνου τῆς ζωῆς στὸν Φάουστ στοχαστικὰ προτιθεῖται

«... Ἡ λύρα ἄδικα ἄς μὴν κλαίει.

Μόνον ὅποιος δίνει ἂς χαρῆι.

Ἐὗ κόσμος στὴν χαρὰ σὰν πλέει.

καὶ ἐγὼ ἄς μαζέψω κατὶ...»

Ν. Παπαρικόλιου

ΕΚΘΕΣΙΣ ΖΩΓΡΑΦΙΚΗΣ

Ἡ ἔκθεσις ζωγραφικῆς ποῦ ἀνοίξε τὸ Πάσχα στὴν Ἄσπι στὴ μεγάλη αἴθουσα τοῦ Μουσικογραφολογικοῦ Συλλόγου ὁ «Σκουφᾶς», ἦταν ἡ τέταρτη μεταπολεμικὴ ὁμαδικὴ ἔκθεσις ζωγραφικῆς. Τὴν ὁργανώσεν ὁ Σύλλογος Σκουφᾶς καὶ πῆσαν μέρος ἐρασιτέχναι ζωγράφοι τῆς Ἄσπης. Περιεσπότεροι ἀπὸ πενήντη πίνυκες, ἐλαιογραφίαι, κάρβουνα, οκτίσα, ἀκουαρέλλες, τέμπρες, ἦταν ἐκτεθειμένα στὴν αἴθουσα.

Τὰ περισσότερα ἀπὸ τὰ ἔργα ἦταν παρμένα ἀπὸ ἐντυπώσεις τοῦ ἀμῖσον περιβάλλοντος.

Τὸ ἰδιαίτερον ἐνδιαφέρον ποῦ παρουσιάζει πάντα μὴ ἔκθεσις ἐρασιτεχνῶν, ἔχει τὴν πηγὴ του στὸ γεγονός ὅτι συναντᾶ κανεὶς ἢ τουλάχιστον πρέπει νὰ συναντᾶ σ' αὐτὴ ὄχι ἀπλῆς μὴήσεις μιᾶς σχολῆς ποῦ στεγνώνει πολλὰς φθερὲς τὸ πηγαῖο καὶ τὸ συναισθητικὸ στοιχεῖο, ἀλλὰ κάποια δροσιὰ καὶ κάποια ἀγρότητα, ἔργα μὲ παιδικότητα θὰ ἔλεγα, ποῦ νὰ ξεκουράζουν παρὰ τίς τεχνικὰς τὸς ἀδυναμίας.

Ἡ Δὴ ἔκθεσις ἐρασιτεχνῶν ὁμολογῶ ὅτι παρουσίασε μιὰ αἰσθητικὴ πρόοδο, συγκρινομένη μὲ τίς ἄλλες καὶ πὼς ἐμφανίζει ἀνάμεσα στοὺς ἐρασιτέχνους ελλοκρινεῖς ἐνδιάθετες κλίσεις.

Στὴ ἔκθεσιν πῆσαν μέρος οἱ κ.κ. Ἄγγ. Στρογιῶν. Τάκης Κεφάλας, Γιάννης Βαγενᾶς, Πάρος Βάγιας καὶ ὁ ὑποπαρτόμενος.

Τάκης Βαφιᾶς

ΕΝ ΤΗ ΕΝΟΣΕΙ Η ΙΣΧΥΣ

‘Ο Σύλλογος «Σκουφᾶς» πού ἔχει στό ἐνεργητικό του πλοῖσιμα ἱστορίᾳ καί δράσῃ, πού δὲν ἀνήκει σέ πρόσωπα καί δὲν ὑπηρετεῖ ἀτομικά συμφέροντα, φέρει στήν ἐπικαιρότητα καί πάλι τὸ θέμα τῆς ἐνοποιήσεώς του, μέ τὸν νεοοὔστιο σῦλλογο «Ἀφινὰ Γράμματα». Μὲ τὴ διακαλὴ ἐπιθυμίᾳ τοῦ «Σκουφᾶ» εἶναι σύμφωνα καὶ ἡ κοινὴ γνώμη τῆς πόλεως πού πολεῖ ὀρθὰ ἀντιλήφθηκε, ὅτι ἡ ὑπαρξίς δύο σωματείων μὲ τοὺς αὐτοὺς πνευματικούς καί καλλιτεχνικούς σκοπούς, δὲν ἐπηρεεῖται, ἀλλὰ ἀντιθέτως ἰσχυροῦνται ἀποφασίζοντες τῆς Ἀρτίας, πού μέσα στὸν περιορισμένο χῶρο τῆς ἀσφυκτιᾶς ἢ διαβίωσης τῶν δύο συλλόγων. Τὰ ἐμπόδια γιὰ τὴν ἐνοποίησιν, δὲν εἶναι δύσκολα, ἀρκεῖ νὰ ἐπιχωρήσῃ εἰς τοὺς ἰθύνοντας τῶν ἄλλο συλλόγων πνεῦμα κατανοήσεως καί ἀνωτερότητας καί ἡ κοινὴ γνώμη θὰ ἐκτιμῆσῃ δεόντως!

ΤΟ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΟ

Υστερα ἀπὸ λίγους μῆνες, τὸ ἐρχόμενο Πάσχα, ἡ Ἄρτα θ’ ἀποκτήσει τὸ Τουριστικὸ τῆς Ξενοδοχείου, πού μὲ γοργὸ ρυθμὸ συνεχίζονται ἡ ἐργασίαι του. Μὲ τὸν τελειωμὸ του ὁ τόπος μας ἀποκτᾶ ἓνα σύγχρονο καί πολιτισμένον ξενοδοχεῖο πού μαζὺ μὲ τὰ ἄλλα ἰδιωτικὰ πού ἔγιναν ἀπὸ μνημῶν, λήτεια πλέον τὸ πρόβλημα γιὰ τοὺς ξένους πού ἀναγκάζονται ὡς τώρα νὰ κατάρχωνται στὶς γειτονικὰς πόλεις γιὰ διυκνότερον. Μαζὺ μὲ τὸ ξενοδοχεῖο θὰ ἀποδοθεῖ στὸν τόπο καί ὀλόκληρος ὁ χῶρος τοῦ φρουρίου, ἢ σαράντα περίπου στρέμματα, πού θ’ ἀποτελεῖσαι τὸν σημαντικώτερον πνεῦμονα τῆς πόλεως.

Ἐλπίζουμε ὅτι ὁ Τουρισμὸς καί ὁ Ἀθμος θὰ καθυβᾶλουν κάθε προστάθειν γιὰ τὴν ἀνδρόφρῆναι καί τὸν ἐξωραϊσμὸ ὅλου τοῦ χῶρου πού θὰ ἀποτελέσει ἓνα πολιτισμένον περιβάλλον καί γιὰ τοὺς τουρίστας καί γιὰ μᾶς τοὺς Ἀθηνοῦς πού θὰ τὸν καμιοῶνουμε.

Ο "ΚΡΥΣΤΑΛΛΗΣ", ΤΟΥ ΠΕΡΑΝΘΗ

Εἰς ἐπιβλητικὴν ἔκδοσιν 830 σελίδων ἐκυκλοφόρησεν ἀπὸ τὰς ἐκδόσεις Πούντζα καί Νίκα ἡ δευτέρα ἔκδοσις τοῦ τόμου «Κρυστάλλης—Ἀπαντα» τοῦ Μιχ. Περάνθη. Ἡ πρώτη ἔκδοσις, ἐξαντληθεῖσα πρὸ πολλοῦ, ἐγνώρισεν ὡς γνωστὸν τὸ ἀμέριστον ἐγκώμιον τῆς κριτικῆς καί ἐτιμῆθη ἀπὸ τὴν Ἀκαδημίαν Ἀθηνῶν. Ἡδὴ ἡ νέα ἔκδοσις εἶναι ἐπιθυμητὴ καί συμπληρωμένη, ὡστε νὰ ἀποτελῇ γὰν ὀριστικὴν παρὰ Κρυστάλλη ἔκδοσιν, περιλαμβανόν δὲ 80 ἐπιπλέον σελίδας καί νέας περὶ τοῦ ποιητοῦ σημειώσεις, πληροφροῖας, πηγᾶς καί

καίμενα, ἧτοι δύο εἰσέτι ἐπιστολάς του καί τέσσαρα ἀκόμη ἀγνωστα ποιήματα (πλὴν τῶν ἔξι ἀνεκδότων τῆς Α' ἐκδόσεως). Ἡ ἔλη κατὰτάξις τῆς ὕλης ἐγένετο βάσει τῶν εὑρεθεισῶν εἰς τὸ ἀρχεῖον τοῦ Κρυστάλλη σημειώσεων, ὡστε νὰ ἐκφράξῃ τὰς προθέσεις τοῦ ἰδίου τοῦ ποιητοῦ. Ἰκτεῖνο ὅμως τὸ ἔργο πρὸς δίδει ἰδιαιτέραν ἀξίαν εἰς τὴν ἔκδοσιν εἶναι ἡ ἐκτενὴς καί ἐξαντλητικὴ νῆ εἰσαγωγή τὴν ὅποιαν ἔγραψεν ὁ Περάνθη, καταλαμβάνουσα 15ῃ σελίδας κειμένων καί διαφωτίζουσα κατὰ τρόπον ὑποδειγματικόν πᾶν θέμα σχετιζόμενον μὲ τὸν ποιητὴν, τὴν ἐποχὴν του καί τὸ ἔργον του.

ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΚΡΥΣΤΑΛΛΗ

Ἡ Ἐταιρία Ἑπειρωτικῶν Μελετῶν στὰ Γιάννενα, μὲ τὴν συμπλήρωσιν τῶν 65 χρόνων ἀπὸ τὸ θάνατον τοῦ Κρυστάλλη ὠργάνωσε στὶς 30 καί 31 Μαΐου γιορτῆς. Κύριος ὁμιλητῆς ἦταν ὁ Λογοτέχνης Μιχ. Περάνθη, μελετητῆς τοῦ Κρυστάλλη. Ὁ Μιχ. Περάνθη ἔδωσε δύο ὁμιλίαις γιὰ τὴ ζωὴ καί τὸ ἔργον τοῦ ποιητοῦ. Τὴ μίαν τὸ Σάββατον εἰς τὴν αἴθουσαν τῆς παλαιᾶς «Ζωομυίας» ἀφ’ οὗ προηγουμένως ἔγιναν τὰ ἀποκαλυπτήρια ἀναμνηστικῆς πλάκας στὸ σπίτι τοῦ ἔξῃσε ὁ ποιητῆς στὰ Γιάννενα. Τὴν Κυριακὴν τὸ ἀπόγευμα εἰς τὸ ἄλλο ἐγενε ὁ κύριος εορτασμὸς. Ἡ γιορτὴ ἄρχισε μὲ ὁμιλίαν τοῦ προσέδρου τῆς ἐταιρίας κ. Κ. Φοῦτζου ἀκολουθῆσαν τὰ ἀποκαλυπτήρια τῆς προτομῆς τοῦ Κρυστάλλη (ἔργον τοῦ γλύπτη Νικολά) ἀπὸ τὸν Σεβασμιώτατον Μητροπολίτην κ. Σεραφεῖμ. Ἡ ὀλομία γιορτῆς τελείωσε μὲ ὁμιλίαν τοῦ Μιχ. Περάνθη καί ἔκλεισε μὲ ἀπαγγελίας ποιημάτων τοῦ ποιητοῦ ἀπὸ τὸν ἡθοῦτοῦ τοῦ Ἑθνικοῦ Θεῖρου Ἱεροῦχο Βασιᾶ καί τὴν δίδα Ἀν. Φασόλη.

ΕΙΔΗΣΕΙΣ

—4 Μαΐου—Πρωτοβουλία τοῦ Συλλόγου «Σκουφᾶς» ἐωργιάσθησαν μὲ συμμετοχὴ τοῦ λαοῦ τῆς Ἀρτίας καί λογοτεχνῶν τοῦ Κέντρου τὰ λογοτεχνικὰ εἰκοσιὰ χρόνια τοῦ Ἀρτινοῦ λογοτέχνου κ. Μιχ. Περάνθη

—3—5 Μαΐου—Εἰς τὴν αἴθουσαν τοῦ «Σκουφᾶ» ὁργανώθηκε ἐκθεσις ζωγραφικῆς στὴν ὅποιαν ἐξετέθησαν ἔργα τῶν Τάκη Βασιᾶ (10), Ἀγγέλου Σεργίου (20), Γιάννη Βαγιᾶ (10), Τάκη Κεφάλου (6) καί Πέλου Βαγιᾶ (7).

—10 Μαΐου—Στὸ Παναμβρακικὸ Στάδιο, ὠργανώθησαν ἀθλητικοὶ ἀγῶνες στίβου ὑπὸ τοῦ Πανηπειρωτικοῦ Φοιτητικοῦ Συλλόγου μετ' συμμετοχῆ Φοιτητῶν καὶ μαθητῶν γυμνασίων.

—24 Μαΐου—Ἐγένετο ἡ ἐκλογή ὑπὸ τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου, τοῦ ἡμετέρου τῆς πόλεως μας κ. Χριστοῦ Γκίζα.

—24 Μαΐου—Εἰς τὸ Παναμβρακικὸν Στάδιον ἠγωνίσθησαν διὰ τὸ κύπελλον Ἑλλάδος αἱ ὁμάδες Παναμβρακικῆς Ἀρτης καὶ Ἀπόλλων Ἀθηνῶν μετ' νικητρίαν τὴν δευτέραν.

—24 Μαΐου—Ἐγένετο Πανεργατικὴ συγκέντρωσις εἰς τὸ Κινηματοθέατρον «Ὁρφεὺς», εἰς τὴν ὁποίαν ὁμίλησεν ὁ καθηγητὴς κ. Σταύρος Ναστούλης μετ' θέματα: «Χριστιανισμὸς καὶ Ἔργασια».

—25 Μαΐου—Ὁ Σύλλογος «Νικόπολις» τῆς Πρεβέζης ἐξήγγειλε τὴν ἀπόφασίν του νὰ ἐκδώσῃ περιοδικὸν μετ' τίτλον «Τὰ χρονικά τῆς Πρεβέζης». Σκοπὸς τοῦ περιοδικοῦ θὰ εἶναι ἡ συγκέντρωσις τοῦ ἱστορικοῦ καὶ λαογραφικοῦ ὕλικου τοῦ Νομοῦ Πρεβέζης.

—7 Ἰουνίου—Ἐγένοντο αἱ γυμναστικαὶ ἐπιδείξεις τῶν Γυμνασίων Ἀρτης εἰς τὸ Παναμβρακικὸν Στάδιον μετ' ἀπόλυτην ἐπιτυχίαν.

—20 Ἰουνίου—Ἐπὶ τῶν «Ἀρτινῶν Γραμμάτων» ὠργανώθη ἐκδρομὴ εἰς Κέρκυραν τριήμερου διαρκείας.

—21 Ἰουνίου—Εἰς τὸ ἄλσος τῆς πλατείας Σκουφᾶ καὶ εἰς ἐπίσημον συγκέντρωσιν ἀπενεμήθησαν τὰ βραβεῖα εἰς τὰς βραβευθείσας Κοινότητας τοῦ Νομοῦ μας, δι' ἐπιδειχθεῖσαν πρωτοβουλίαν καὶ δραστηριότητα εἰς τὴν ἐκτέλεσιν κοινοτικῶν ἔργων (ἄρδευτικῶν, πολιτισμένης ἐμφανίσεως, κοινοτικῶν γραφείων, ἔργων ὑδρευσεως κ.λ.π.)

—26 Ἰουνίου—Ἐπὶ τοῦ Συλλόγου «Σκουφᾶ» ὠργανώθη εἰς τὸ Κινηματοθέατρον «Πάλλας» ὁμιλία μετ' ὁμιλητὴν τὸν κ. Ν. Ἀλεξίου, ἐκπρόσωπον τοῦ Ἐθνικοῦ Ἰδρυμάτος καὶ μετ' θέμα. «Ἑλληνικὴ Λαϊκὴ Τέχνη».

—5 Ἰουλίου—Ἐπὶ τοῦ Συλλόγου «Σκουφᾶ» ὠργανώθη εἰς Πάργαν ἡμερησία ἐκδρομὴ.

—31 Ἰουλίου—Ἀφίχθη καὶ παρέμεινεν ἐπὶ μίαν ἐβδομάδα εἰς τὴν πόλιν μας ὁ ἀκαδημαϊκὸς καὶ φίλος τῆς Ἀρτης κ. Ἄν. Ὁρλάνδος. Ὁ κ. Ὁρλάνδος ἐνηγόρησεν ἀνασκαφὰς περὶ τοῦ Βυζαντινοῦ ναοῦ τῆς Παρηγορητίσσης καὶ ἀλεκάλυψε τὰ θεμέλια προϋπάρχοντος ναοῦ εἰς τὴν ΝΔ πλευρὰν αὐτοῦ. Ὁ κ. Ὁρλάνδος θὰ ἐκδώσῃ νέον ἔργον περὶ τῆς Παρηγορητίσσης.

—2 Αὐγούστου—Ἐδόθη μετ' ἐπιτυχίαν ὑπὸ τῶν «Ἀρτινῶν Γραμμάτων» χορὸς εἰς τὸ Ἡξιοκικὸν Κέντρον Ζαγκαβίερον.

—9 Αὐγούστου—Ἐπραγματοποιήθη ὑπὸ τοῦ Συλλόγου «Σκουφᾶ» ἡμερησία ἐκδρομὴ εἰς Βόνιτσάν μεσφ' Πρεβέζης—Ἀκτίου. Εἰς τὴν ἐκδρομὴν συμμετεῖχε καὶ ἡ Φιλαρμονικὴ τοῦ «Σκουφᾶ», ἡ ὁποία καὶ ἐπαίανισεν εἰς τὴν πλατεῖαν τῆς Βόνιτσης παρουσίᾳ τοῦ πληθυσμοῦ τῆς πόλεως.

ΒΙΒΛΙΑ ΚΑΙ ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ ΠΟΥ ΛΑΒΑΜΕ

ΒΙΒΛΙΑ

Μιχ. Περάνθη: Κώστας Κρυστάλλης. Εἰσαγωγὴ ἀπὸ τῆ Β'. ἐκδοσις τῶν ἀπάντων.

Παν. Τσίνο: Πετροκότσυρας, Ἀθῆναι 1958: Ποιήματα.

Κύρου Νερέβα: Ὁ Νικόλαος Σκουφᾶς: Δράμα σὲ τρεῖς πράξεις.

Βὰς Ματοῦ: Οἱ ψυχὲς τῶν πεθαμένων: Ποιήματα, Ἄρτα 1959.

Τασίας Βότση: Μενεξέδες. Ποιήματα Ἀγρίμιον 1959.

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

«Ἐπιθεώρησις Τέχνης» Ἀθῆναι. «Πᾶν» Ἀθῆναι, «Νέα Πορεία» Θεσσαλονίκη, «Ἡπειρωτικὴ Ἔστις» Ἰωάννινα, «Φθιώτις» Λαμία, «Δελτίον Ἀγροτικῆς Τραπέζης» Ἀθῆναι.

ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ

«Ἀγροτικὸς Ἀγὼν» Ἀθῆναι, «Ἐλεύθερος Λόγος» Ἄρτα, «Ἐμπρός» Ἄρτα, «Νέα Ἐποχὴ» Ἄρτα, «Ἡχώ τῆς Ἀρτης» Ἄρτα.

ΕΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ

ΜΙΧ. ΠΕΡΑΝΘΗ

ΚΡΥΣΤΑΛΛΗΣ - ΑΠΑΝΤΑ

Β' ΕΚΔΟΣΙΣ

ΕΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ

ΚΥΡΟΥ ΝΑΡΒΑ

Ο ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΣΚΟΥΦΑΣ

ΙΣΤΟΡΙΚΟΝ ΔΡΑΜΑ